

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

*Ἐκατὸ δράκονι σήμισα φυλάει μευροφώρα,
 ῥήμισα χήρα δάσφρανη, σὲ κάστερο ἐρημικὸ,
 καὶ σκάφτον καὶ τῆς κουβαλοῦν γιὰ χάδια καὶ γιὰ δώρα,
 Συντρίμματα ἀπὸ 'να ἀτέλειωτο παλιὸ τῆς θησαυροῦ.*

*Ἄσέ θέλω τὰ συντρίμματα ἐγὼ καταραμένη ἡ ὦρα!
 Ἀνάθεμά σας, δράκοντες, ποὺ μὲ κρατεῖτε ἐδῶ!
 Τῆ ζωτικῆ ὄνειροδομοὶ καὶ τὴν ἀκέραια χώρα.*

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

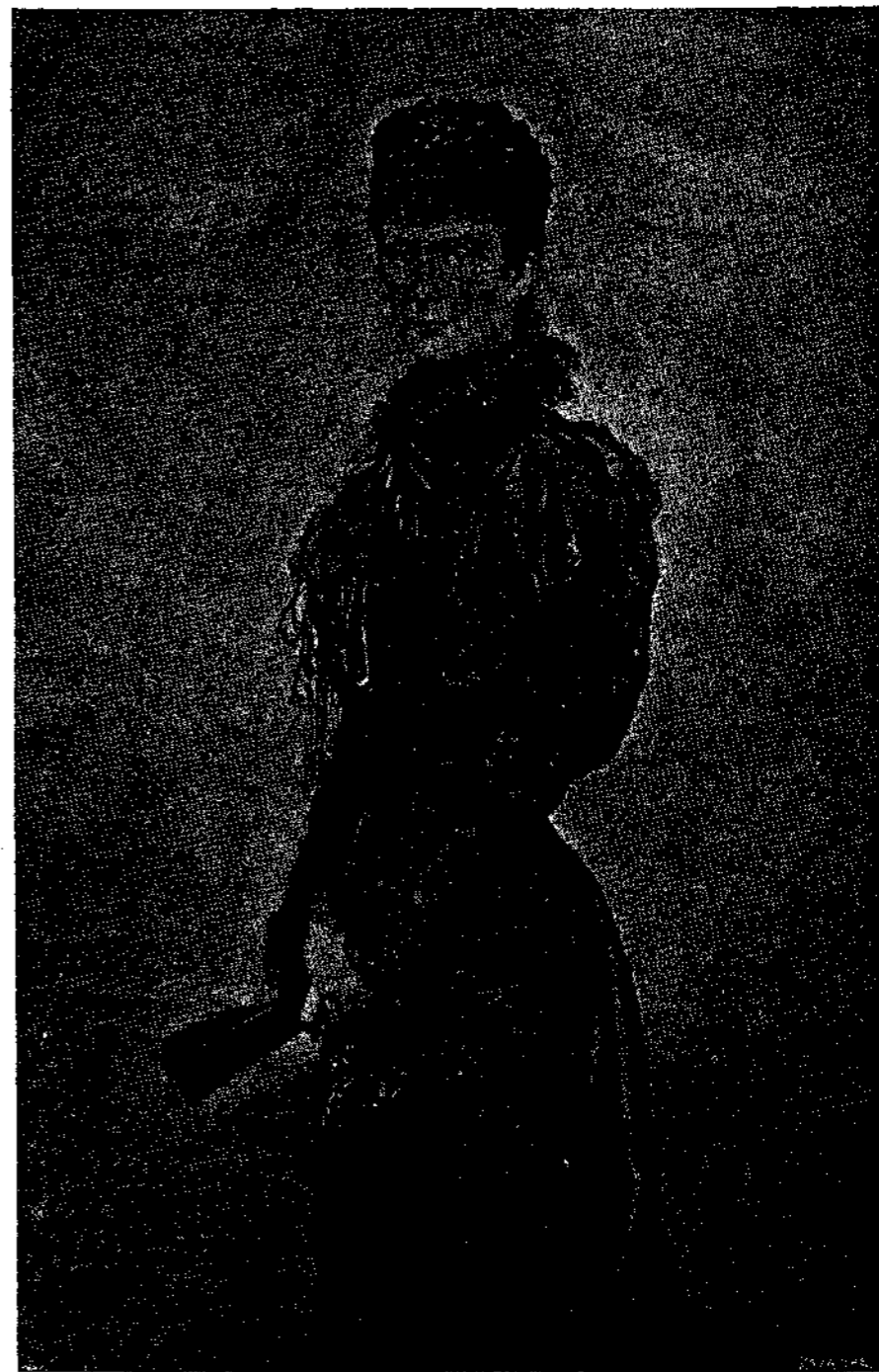
Ἄν ὀλίγοι ἀνέγνωσαν τὸ βιβλίον του, ἔφθασαν ὁμῶς μέχρι πάντων ὁ θαυμαστός θρύλος τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου, τοῦ συγγραφέως τῆς «Ἐλισάβετ τῆς Βαυαρίας, Αὐτοκρατειράς τῆς Αὐστρίας: — Σελίδες ἡμερολογίου, Ἐντυπώσεις, Συνομιλίας, Ἀναμνήσεις». Διότι πρόκειται πραγματι περὶ ἀληθινῆς λέγανδρ, περὶ θρύλου πραγματικοῦ, ὡς θὰ τὸν συνέθετε διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ὁ ποιητὴς τῶν «Ὀρφικῶν ποιημάτων», λυρικῶν ποιήσεων εἰς τὸ γερμανικόν, καὶ τῆς «Φαιᾶς Γυναικός», «διαλόγου ἐν τῷ λυκόφωτι», δραματικοῦ ποιήματος εἰς τὸ γερμανικόν ἐπίσης. Εἰς Ἕλληνα, ὅστις λαμβάνει ἐπιφανῆ θέσιν μεταξὺ τῶν νεωτέρων ποιητῶν τῆς γερμανικῆς γλώσσης, καὶ εἰς τὸν ὅποιον δίδεται τὸ προνόμιον νὰ σώσῃ ἀπὸ τὸ βάραθρον τῆς λήθης καὶ τῆς ἀγνοίας μίαν τῶν ἠθικῶς ἀρτιωτέρων μορφῶν, τὰς ὁποίας ὁ λήξας αἰὼν μᾶς ἔδωκε, μίαν μορφήν, τὴν ὁποίαν, ἀνευ αὐτοῦ, τὸ παγερὸν ἐγχειρίδιον τοῦ Λουκῆν θὰ ἐβύθιζεν εἰς τὸ αἰώνιον καὶ ἀδιαπέραστον σκότος, διότι δὲν θὰ ἔμενον ὀπισθεν τοῦ αἰμοφύρτου σώματος ὁ φωτεινὸς ὄλκος, ὁ καταναγᾶσας μὲ φᾶς τόσον ἄπλετον τὸν ὀρίζοντα τῆς σκέψεως τοῦ αἰῶνός μας—ὁ Ἕλληνα αὐτὸς ἔχει κατὶ τοῦ ἥρωος ἀπολόγου ἢ παραμυθίου. Δὲν εἰξεύρω, ἀν τὴν πνευματικὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Εὐρώπης διέτρεξε μὲ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χρηστομάνου τὸ ῥίγος, τὸ ὅποιον τὴν διέδραμε μὲ τὸ πρὸ δεκαετίας ἐκδοθὲν «Ἡμερολόγιον» τοῦ Ἑλβετοῦ Ἀμιέλ, τὸ λεπτεπιλεπτον αὐτὸ εὐαγγέλιον τοῦ νεωτέρου

πεσσιμισμού καὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ μηδενὸς τῆς ζωῆς, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν πικρὸν φόρον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν σπανίων πνευμάτων καὶ τῶν ἐπιλέκτων ψυχῶν. Ὅπως ἴσως ὑπάρχουν σελίδες τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρηστομάνου—δηλαδὴ πτυχαι τῆς ψυχῆς τῆς αὐτοκρατειράς Ἐλισάβετ—τὰς ὁποίας φρίσσων ἐκ συγκινήσεως θὰ ἐμελέτα ὁ Ἀμιέλ, ὁ γράψας τὴν ἀσυλλήπτως ἀβρᾶν καὶ βαθέως φιλοσοφικὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν: «Ἡ ὄνειροπόλησις εἶνε ἡ Κυριακὴ τῆς ψυχῆς» ἢ τὴν ἄλλην: «Ἐπάρχουν τοπία, ἀνταποκρινόμενα πρὸς ὀρισμένας ψυχικὰς καταστάσεις». Πρόκειται περὶ πνευμάτων συγγενῶν, τῶν ὁποίων αἱ affinités électives, περὶ ὧν ὠμίλει ὁ Γκαίτε, ἐκφαίνονται εἰς ἐκάστην σελίδα, περίληφθῆσαν εἰς τὸ ἡμέρα τῆ ἡμέρα γραφόμενον «Ἡμερολόγιον» τοῦ Ἀμιέλ—εἰς τὰς ἡμέρα τῆ ἡμέρα καταστρωνομένας ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀναμνήσεις τοῦ κ. Χρηστομάνου. Ὡς τὸν Ἀμιέλ, καὶ τὴν αὐτοκρατειραν εἰλκυεν «ἡ ἄπειρος μελαγχολία, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἤθελε νὰ μὴ ἠσθάνετο» καὶ αὐτὴ ὡς ἐκεῖνος ἄφινε «τὴν καρδίαν τῆς νὰ ὀρμᾷ πρὸς τὸ ἀνέφικτον», «ν' ἀπολαμβάνῃ γλυκυπικρῶς τὸ φροῦδον τῶν χιμαίρων καὶ νὰ βολιδόσκοπῇ τὸ κενὸν τῆς ζωῆς». Τὸ ἐστεμμένον θῦμα τῆς λίμνης τῆς Γενεύης καὶ ὁ ἀνεπίδεικτος καθηγητὴς, ὅστις καὶ αὐτὸς παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης ἀναπαύεται καὶ πολλάκις ἠτένισε τὸ αὐτὸ ὄνειρον τῶν γλαυκῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκλείσθησαν διὰ τελευταίαν φορᾶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς αὐτο-

βίον, ὀλίγοι δ' ἦσαν οἱ μεμνημένοι εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς Ἐλισάβετ τῆς Αὐστρίας, ὡς μᾶς ἀποκαλύπτει αὐτὰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἑλληνοποιητοῦ. Τὸ ριπίδιον καὶ τὸ ἀλεξήλιον, τὸ σκιάσαν, ἐνὸς ἕξ η, μίαν τῶν ψυχολογικῶς μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν μορφῶν τοῦ αἰῶνός μας, ὁ διδάσκαλός της, ὁ σύντροφος τῶν μονήρων περιπάτων της, ὁ εὐτυχής, ὅστις ἐνωτίσθη τινὰς τῶν ἐκμυστηρεύσεων τῆς ἐκλεκτῆς αὐτῆς καὶ πολυχόρδου ψυχῆς, ἀπέσυρε χάριν ἡμῶν, χάριν τοῦ μεγάλου κοινοῦ, τὸ ὅποιον δὲν εἶχε συνειθίσει νὰ βλέπῃ ἐν τῇ αὐτοκρατείᾳ ἢ ἰδιότροπον ἡγεμονίδα, ἀφίνουσαν τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν ἀνεσιν τῆς αὐλῆς διὰ νὰ παραδίδεται εἰς τῆς μονώσεως τὰ αὐστηρὰ θέλητρα. Ἐχει δίκαιον ὁ Βαρρὲς λέγων ὅτι ἡ τόλμη καὶ ἡ πικρὰ εἰρωνεία, ἡ ἀκατανίκητος ἀηδία τῶν πάντων, τὸ διαρκῶς ἐπανερχόμενον αἰσθημα τοῦ θανάτου, αἱ αἰσθηματικαὶ ἀκόμη παιδία τῆς μελαγχόλου, τῆς ζητούσης τὴν διασκεδάσιν τῆς μελαγχολίας της, καθιστῶσι τὸ βιβλίον, τὸ ἀποθησαυρίζον αὐτὰς, τὸ παραδοξότερον νιχιλιστικὸν ποίημα, τὸ ὅποιον ποτὲ ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξίς ἐξῆσεν, ἂν ὄχι εἰς τὸν κόσμον, τοῦλάχιστον εἰς τὴν νοτιωτέραν Εὐρώπῃν, ὅπου αἱ ἰδέαι ἐνὸς Τολστόη, ἐνὸς Ίψεν, ἐνὸς Μπγιέρσον ζῶσι μᾶλλον ὡς σπάνια ἀνθη θερμοκηπίου ἢ ὡς αὐτοφυῆ βλαστήματα. Καὶ εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ διαφορὰ τῶν «Ἰδεῶν καὶ Ἐντυπώσεων» τῆς κόρης τῶν βαυαρικῶν Ἀλπειν πρὸς τὸ «Ἡμερολόγιον» τοῦ υἱοῦ τῆς λίμνης τῆς Γενεύης· ὅτι ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ Ἀμιέλ καὶ ἡ βαθεῖα ὀδύνη τῆς ἀπραξίας του ἔχουν κἄτι τὸ ἀπαλῶς θλιβερόν, τὸ καρτερικῶς φιλομειδῆς καὶ τὸ πεπρωμένως ἀσθενικόν, ἐνῶ ἡ θλίψις τῆς αὐτοκρατείας ἐκρήγνυται ἐκάστοτε εἰς πικροχόλους παρατηρήσεις, σαρκαστικούς χλευασμούς, ὀδυνηρὰς παρατηρήσεις — ἡ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν νευρικὴν ἐκείνην ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς σωματικῆς κινήσεως, τῆς ἀδιακόπου φυσικῆς ἐνεργείας, τῆς μέχρις ὀδύνης καταπονήσεως, ἥτις ἐφθειρεν ἐντὸς μηνῶν καὶ τοὺς ισχυροτέρους ὀργανισμούς τῶν ἀκολουθῶν της. Ὁ Βαρρὲς τὴν παραβάλλει τότε πρὸς τὸν Ἀμλετ καὶ τότε πρὸς τὴν Ἀντιγόνην· τῶρα τὴν ὀνομάζει ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Λήρ καὶ τῶρα τοῦ Χάινε. Ὁ Χρηστομάνος, ὅταν τὴν εἶδε μίαν φορὰν εἰς μίαν αἴθουσαν τοῦ Βούργ (τῶν Ἀνακτόρων τῆς Βιέννης) πλέουσιν εἰς τὴν ἐρυθροσκότεινον ἀνταύγειαν τῶν τοίχων, εἰς τὴν αἴγλην τῶν φλογῶν τῶν λειχουσῶν τὰ ὑπωχρα χρυσώματα καὶ βυθιζομένων, ὡς ἐντὸς λιμνῶν, ἐντὸς τοῦ διαυγοῦς τῶν χρυσταλλίνων καθρεπτῶν, εἰς τὴν στιλβηδόνα τὴν κατερχομένην ἀπὸ τῶν

πρισμάτων τῶν πολυελαίων, ἐναερίων πολυτίμων λίθων, τὴν παρομοιάζει πρὸς τὴν Περσεφόνην. Καὶ χρειάζονται ὅλαι ἀληθῶς αἱ πολύπλοκοι αὐταὶ ἐντυπώσεις, ἡ σύνθεσις αὐτῆ τῶν ἀποχρώσεων, τὸ κρᾶμα τῶν ἰδεῶν διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὴν φυσιογνωμίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Μήπως ὁμως δὲν μᾶς τὴν δίδουν καὶ φράσεις τινὲς αὐτῆς μόνον; «Εἶδα (εἶπε κάποτε) μίαν χωρικὴν νὰ μοιράζῃ τὴν σούπαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας. Δὲν ἠμπόρεσε νὰ γεμίσῃ τὸ δικό της πιάτο». Οἱ μὴ συλλαμβάνοντες ὅλον τὸν βαθὺν συμβολισμόν τῆς φράσεως ταύτης θὰ εὑρουν ἴσως ὑπερβολικὸν μέχρι τοῦ γελοίου τὸν Βαρρὲς ἐξαιρόντα «τὴν θαυμασίαν ταύτην εἰκόνα, μετὰ τὴν ἐξόχως ἐντονον συνθετικότητα, τὴν βαρεῖαν καὶ σκοτεινὴν τὴν κατοπτρίζουσαν τὰς βαθυτάτας σκέψεις μας». Ἀλλ' ὅταν ἀναλογισθῇ τοὺς ἐκ τοῦ περισσεύοντος τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς δίδοντας· ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀναλίσκεῖ ἢ ἰδία λάμπις· τὰς αὐτοφώτους διανοίας, ἐξ ὧν ἀρύονται πᾶσαν λάμπιν οἱ ἄλλοι οἱ ἑτερόφωτοι, δὲν θὰ εὐρῇ τὴν εἰκόνα τῆς αὐτοκρατείας ὑποδεστέραν τοῦ λυρικοῦ θαυμασμοῦ τοῦ Βαρρὲς. Καὶ ὅταν μετὰ τὴν βαθύτητα ἢ αὐτοκράτειρα ἐισδύῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ τραγικοῦ πάθους, συνοψίζουσα σχεδὸν ὅλην τὴν μεγαλοπρεπῆ θεωρίαν τοῦ Νίτσε περὶ τῆς τραγωδίας: «Νομίζω (ἔλεγε πρὸς τὸν Χρηστομάνον) ὅτι αἱ τραγικαὶ συγκρούσεις δὲν ἐπιδρῶν τὸσον ἀφ' ἑαυτῶν παρ' ὅσον διότι μᾶς θέτουν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι πλησιάζομεν πρὸς τὸ ἀπροσδιόριστον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πάντοτε προσδοκῶμεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Πάθη κοινὰ θέτουν ὑπὸ τὰς ὄψεις μας, ἀλλὰ τὰ ἀναγνωρίζομεν διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι παρουσιάζονται. Δὲν μᾶς κυριεύει τὸ τραγικὸν τοῦ θεάτρου· μᾶς κυριεύουν αἱ βαθύτεραι ἰδέαι, τὰς ὁποίας τοῦτο ἐξεγείρει». Ὅταν ἡ αὐτοκράτειρα εὐδαιμονῆ νὰ τρέχῃ εἰς τὰ δάση ὑπὸ τὴν ἐκμανῆ θύελλαν, πῶς δικαιολογεῖ τὸ αἰσθημα αὐτό, τὸ ὅποιον δὲν εἶνε ἢ ἡ συναίσθησις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν στοιχείων; «Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀγαπημένος μου καιρὸς ἐμένα. Δὲν εἶνε διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ἠμπορῶ νὰ τὸν ἀπολαύσω μόνη. Ὁ καιρὸς αὐτὸς εἶνε δι' ἐμένα, ὅ,τι τὰ θεατρικὰ ἔργα, τὰ ὅποια ὁ δυστυχῆς βασιλεὺς Λουδοβίκος ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς διὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ τὸ ὑπαίθριον εἶνε μεγαλοπρεπέστερον». Καὶ προσθέτει: «Ἦθελα ἢ θύελλα νὰ εἶνε περισσότερο λυσσαλέα, διότι τότε αἰσθάνεται κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του τὸσον πλησίον πρὸς ὅλα τὰ πράγματα. Συνομιλεῖ σχεδὸν μαζὴ των». Καὶ ἡ ἀνάλογος

Ἡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ἘΛΙΣΑΒΕΤ

Ἡ αὐτοκράτειρα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔτρεφεν αἰσθητικὴν ἐκτίμησιν ζωηράν.

— Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἔλεγεν, εἶνε ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὅποιαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ λέξεις μου λαμβάνουν τὸν τύπον ὑπάρξεων κάλλους καὶ μου διανοίγουν κόσμον ποῦ δὲν τὸν ὑποπτεύω. Καὶ ὁ κόσμος αὐτός με κάμνει νὰ λησμονῶ τὸν ἄλλον.

Δὲν ἔζη ἄλλως ἢ διὰ τὸ ὠραῖον καὶ τὸ ὑπέροχον ἡ αὐτοκράτειρα. Ἐζήλευε σχεδὸν τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει ἡ εἰμαρμένη διὰ νὰ τοὺς μεταπλάσῃ εἰς ποίημα μεγαλοπρεπὲς ἢ ὀδυνηρόν. Ἐζήλευε τὴν τύχην τῆς Μηδείας ἢ τοῦ Οἰδίποδος «τροφῆς τῆς εἰμαρμένης» καὶ ἐζήτει ν' ἀκούσῃ κάτι ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον, τὸν Σοφοκλῆ ἢ τὸν Εὐριπίδην.

Τὴν δυστυχίαν, τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὸν κόσμον, ἀπέδιδεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σύγκρουσιν μεταξὺ Ἰδεώδους καὶ Ἀνάγκης.

— Ὅταν δὲν εἰμπορῆ κανεὶς νὰ εἶνε εὐτυχὴς ὅπως θέλει (ἔλεγε), δὲν τοῦ μένει ἄλλο παρά ν' ἀγαπᾷ τὴν ὀδύνην του. Αὐτὸ καὶ μόνον τὸν ἡρεμεῖ, ἡ ἡρεμία δὲ εἶνε ἡ καλλονὴ τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ καλὸν εἶνε ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ συμπαντος.

Πρὸς τὴν Αὐλὴν, τὴν ὅποιαν ἔφευγε τοὺς περισσότερους μῆνας τοῦ ἔτους, ἔτρεφεν αἰσθητάματα ὄχι πολὺ τρυφερά.

— Νὰ φυλάγεσθε ἀπὸ τὰς ραδιοουργίας τῆς αὐλῆς, ἔλεγε πρὸς τὸν κ. Χρηστομάνον. Εἶσθε νέος καὶ δὲν εἰξεύρετε ποῦ στήνουν τὰς παγίδας. Νὰ εἶσθε ἰδίως πολὺ ἐπιφυλακτικὸς κατὰ τὰς ἐπισκέψεις σας πρὸς τοὺς αὐλικούς—ξεύρετε τί θέλω νὰ εἰπῶ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τρώγουν κάθε μέρα φασιανούς καὶ πέρδικας, ἀλλὰ μιὰ ὥρα χωρὶς «κοτζομπολιές» θὰ τοὺς ἔκαμνε ν' ἀποθάνουν.

— Ἐνόμιζα (ἀπῆντα ὁ νεόφυτος) ὅτι ὄχι μόνον ὁ βαρῶνος Νόππσα καὶ ἡ κόμησσα Φάστειτις, ἀλλ' ὅλον τὸ προσωπικὸν τῆς Αὐλῆς εἶχε τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα, ὥστε νὰ εἶμαι ἐδῶ ἐντελῶς ἡσυχος.

— Ναι, βέβαια, εἶνε ὄλοι πολὺ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν αὐτοκράτειραν. Ἴσως ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ποῦ εἶμαι αὐτοκράτειρα. Ἀλλῶς ἤμποροῦσαν πολλὰ πράγματα νὰ μοῦ ἔβγουν εἰς κακόν. Τὴν αὐτοκράτειραν τὴν ἀγαποῦν ἰδίως, διότι ὑπάρχει ἐλπίς δι' αὐτῆς νὰ γείνουν καὶ αὐτοὶ κάτι.

Ἄλλοτε πάλιν ἔλεγεν :

— Ὅταν καμμιά κυρία τῆς τιμῆς εἶνε πλῆσιόν μου, γίνομαι ἐντελῶς διαφορετικὴ. Πρέπει νὰ λέγω κάτι εἰς τὰς κομήσσας διὰ ν' ἀπαντοῦν. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἐπάγγελμά των.

Τοὺς ἐνθουσιώδεις δὲν τοὺς ὑπέφερε.

— Τίποτε γελοιωδέστερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους ἐνθουσιασμούς. Οἱ ἐνθουσιώδεις εἶνε οἱ πλέον ἀνυπόφοροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου.

Ὅταν τῆς διηγείτο κάποτε ὁ κ. Χρηστομάνος ὅτι εἶχεν ἰδῆ τὴν ἀδελφὴν τῆς, τὴν δούκισσαν Δ' Ἀλανσῶν, ἡ ὅποια ἐκάη τόσον τραγικὰ εἰς τὴν πυρκαϊάν τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἀγορᾶς τῶν Παρισίων :

— Τὸν σκύλλον τῆς τὸν εἶδατε; τὸν ἔχει περὶ πολλοῦ. Ποῖος ἐκ τῶν δύο σᾶς ἐγοήτευσε περισσότερο;

— Μεγαλειοτάτη!...

— Δὲν θὰ σᾶς τὸ συγχωρήσῃ νὰ μὴ θαυμάζετε τὸν σκύλλον τῆς.

Μίαν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τῆς ὁ ποιητῆς τῆς προσέφερεν ἀρχαίαν δακρυδόχον ἐξ Ἀθηνῶν μὲ ὀλίγα ἰα. Ἡ ἰδέα ἦτο ὠραία. Ἡ αὐτοκράτειρα ἐδέχθη τὸ δῶρον αὐτὸ τῆς θλίψεως καὶ τῶν δακρῶν.

— Εἶθε ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης νὰ μὴ χύσῃ ἐντὸς αὐτῆς παρά δάκρυα χαρᾶς.

— Τότε, εἶπεν ἐκείνη, θὰ μείνῃ διὰ παντός κενή. Διὰ τὰ ἄλλα δὲ δάκρυα εἶνε πολὺ μικρά.

Αἱ συνομιλίαι τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς Αὐτοκράτειρας γίνονται εἰς τὸν τόνον αὐτὸν διαρκῶς. Αἰσθανόμεθα ἐκεῖνον διὰ μιᾶς φράσεως, διὰ παρατηρήσεώς τινος, πολλάκις δι' ἀπλοῦ ὑπαινιγμοῦ νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἰδέαν, ἣτις δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν τὴν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ ποιητῆς μαντεύει τὸ βαθύ ἄρωμα τῆς σπανίας αὐτῆς σκέψεως, τῆς μονήρους αὐτῆς ψυχῆς, τὴν ὅποιαν ἡ χυδαιότης τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου περιέκλεισεν ἐντὸς ἑαυτῆς καὶ ἔθηκεν εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ συνάφειαν πρὸς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς μεγάλης φύσεως, καὶ ζητεῖ νὰ τὸ εἰσπνεύσῃ, νὰ τὸ εἰσπνεύσῃ ἀπλήστως. Εὐτυχῶς καὶ ἡμεῖς τὸ εἰσπνεόμεν μετὰ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις κατορθώνει σχεδὸν πάντοτε ν' ἀποδώσῃ μὲ τὴν λεπτότητα ὅ,τι συγχρόνως εἶχε τὸ ὀδυνηρῶς τραγικὸν καὶ τὸ ἐπεράστως ἐπίχαρι ἐν ταυτῷ πᾶσα ἰδέα τῆς αὐτοκράτειρας. Διότι αἱ δύο αὐταὶ ἀντίθετοι ιδιότητες εἶνε ἀχώριστοι εἰς ὅ,τι λέγει καὶ εἰς ὅ,τι πράττει καὶ ὑπὸ τὸ ἐλαφρὸν πτερύγισμα τῆς εἰρωνείας κρύπτει ὅλην τὴν ὠριμότητα τῆς φιλοσοφίας τῆς, τὸ αἰμάσσον τοῦ πάθους τῆς ζωῆς, ἣτις δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβιβασθῇ τὸ ὄνειρον πρὸς τὴν πραγματικότητα, τὴν ἀντίθεσιν τῶν χιμαίρων πρὸς τὸν περίεξ κόσμον. Τὴν εὐαισθησίαν, τὴν πληγωθεῖσαν ἀπὸ τὴν πεζότητα, τὰς σκληρότητας, τὰς ἀδικίας, τὴν ἠλιθιότητα τῆς ζωῆς, τὴν εὐρίσκομεν παντοῦ, ἀλλὰ τὴν εὐρίσκομεν ὄχι τρα-

γικῶς ἐκφράζουσαν, ἀλλὰ περιφρονητικῶς ὑποδεικνύουσαν τὸ βάθος τῆς ὀδύνης τῆς. Συντηροῦσα δι' ἐπιμελοῦς ὑγιεινῆς τὴν δροσερότητα τοῦ σώματος—ἀπὸ ἀποστροφῆν πρὸς τὴν χυδαιότητα τῆς ἐκπτώσεως τῆς σαρκὸς—κάμνει κάθε πρωὶ γυμναστικὴν. Μίαν ἡμέραν ὁ κ. Χρηστομάνος τὴν εὐρίσκει ἀσκουμένην εἰς τοὺς ἱμάντας, τοὺς προσδενομένους εἰς μίαν οἰκονομικὴν θύραν, μὲ ἐσθῆτα αὐλικῆς τελετῆς.

— Ἐὰν αἱ ἀρχιδούκισσαι, λέγει, εἰξευραν ὅτι κάμνω γυμναστικὴν μὲ τέτοιο φόρεμα, θ' ἀπελιθώνοντο. Ἀλλὰ δὲν γυμναζομαι ἔτσι περὶ σπανίως. Συνήθως ἀσκούμαι τὸ πρωὶ καὶ τὸ βράδυ. Εἰξεύρω τί ὑποχρεώσεις μοῦ ἐπιβάλλει τὸ βασιλικὸν αἷμα.

Ἄλλοτε πάλιν, ἀναλογιζομένη τὸ φοβερὸν δράμα, τὸ ὅποιον ἔζησε καὶ ἐπέζησεν ἡ αὐτοκράτειρα Καρλόττα, ἡ χήρα τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Μεξικῶ, ἀναλογίζεται μετὰ φρίκης τὴν θέσιν τῆς καὶ ἐπιλέγει :

— Καὶ εἰς ἐπίμετρον λέγουν, ὅτι παχαίνει!

Ὁ τίτλος τῆς αὐτοκράτειρας καὶ τὸ στέμμα, τὸ βαρῦτιμον, τὴν βαρύνουν.

— Πολλάκις, λέγει, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶμαι τυλιγμένη εἰς πυκνὸν πέπλον, ὅτι βαδίζω εἰς ἐσωτερικὴν μασκαράταν, ὅτι εἶμαι μετμημεμένη εἰς αὐτοκράτειραν.

Τὴν μόνωσιν ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν σύμβασιν αὐτῆν, διὰ νὰ εἰσδύσῃ βαθύτερον εἰς ἑαυτὴν καὶ τὴν ψυχὴν τῆς καὶ κάθε φοράν, ὅπου εὐρίσκειται κάπου, τὸ πρῶτον διακρίνει εἰς ἑαυτὴν νέον ἄνθρωπον. Τὸ ὁμοίμορφον τῆς ζωῆς οὕτω παρίσταται ἐνώπιόν τῆς ὡς ἐκχυδαίζον τὰ πάντα, διότι τῆς ὁμοιομορφίας αὐτῆς ἐν μόνον εἶναι τὸ κοινὸν εἰς ὄλους, ἡ χυδαιότης. «Οἱ νόμοι οἱ διέποντες τὸ κοπάδι τῶν ὑπερτέρων ζῴων» — le troupeau des petites bêtes supérieures, παραθέτω τὴν γαλλικὴν φράσιν, διότι ἡ λεπτότης τῆς εἶνε ἀνανταπόδοτος—δὲν τὴν ἐνθουσιάζουν διόλου. Τὴν ἐκλύουν οἱ κῆποι τῆς μελαγχολίας, τοὺς ὁποίους ἐγκλείει εἰς τὴν ψυχὴν τῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων τῆς ὀδύνης, τῶν ἀνθούτων ἐντὸς αὐτῶν, κλίνει τὴν κεφαλὴν εἰσπνεύουσα μετ' ὀδυνηρᾶς ἀπολαύσεως τὸ μεθυστικὸν ἄρωμά των. Εἰς τὴν χαρὰν δὲν πιστεύει. «Εἶνε τὸ ἐφήμερον» εἶνε ἀπλοῦν ἐπεισόδιον εἰς τὴν ζωὴν». Ἡ θλίψις εἶνε τὸ αἰώνιον καὶ τὸ διαρκές. Αὐτὴν, ἀναμένομεν ὡς τὴν εἰμαρμένον καὶ ἀναπόφευκτον εἰς τὸν βίον. Καὶ λέγουσα ταῦτα, τρέχει καὶ γελᾷ, ἐκσπᾷ εἰς γέλωτας, πρᾶγμα τόσον σπάνιον δι' αὐτὴν, διὰ τὴν φύσιν τὴν ὅλην εἰς ἀποχρώσεις καὶ ἐλαφρὰς φωτο-

σκιάσεις, καὶ γελᾷ «διὰ νὰ φύγῃ ἐξ ἑαυτῆς», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κ. Χρηστομάνου. Ὅταν ἐπισκοπῇ βαθύτερον πρὸς ἑαυτὴν, ἀπ' ἐναντίας, «τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διαυγαζοῦν ἀστραπαὶ ἀνεκφράστου φρίκης». Τὴν τέχνην ἐφαντάζετο ὡς τι ὑπέργειον καὶ φανταστόν. Ἐδίδε δ' εἰς αὐτὴν τὸν θαυμάσιον ὀρισμὸν: «Ἡ τέχνη εἶνε δημιουργημάτων τοῦ πόθου ἡμῶν πρὸς ὑπερτάτην τινὰ ὑπαρξίν, πρὸς τὴν ζωὴν ὅποια ἔπρεπε νὰ ἦτο. Γεννᾶται ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς μοναδικῆς πατρίδος καὶ μαντεύει τὰς ἰδεώδεις αὐτῆς μορφάς». Πρὸς τὴν μοναδικὴν αὐτὴν πατρίδα τὰ πάντα τὴν εἰλκυον. Αὐτὸς ὁ θάνατος εἶχε δι' αὐτὴν κάτι τὸ γλυκὺ. Καὶ ὅταν ἐταξείδευε μὲ τρικυμίαν καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἐλαφροῦ πλοίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκυμάτιζεν ἡ αὐτοκρατορικὴ φοινίξις, ἐλάμβανε τὰς αὐτὰς προφυλάξεις τὰς ὁποίας καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐζήτει νὰ τὴν προσδέσουν ἐπὶ τοῦ καθίσματός τῆς. «Τὰ κύματα μ' ἐκλύουν», ἔλεγεν. Ἐνας μαῦρος γλᾶρος ἠκολούθει ἐξόπισθεν τὸ πλοῖόν τῆς συχνά, μόνος αὐτὸς ἀποχωριζόμενος τῶν ἄλλων. «Εἶνε τὸ πεπρωμένον μου», ἔλεγεν.

V

Τὸ Ἀχιλλεῖον ὑπῆρξεν ἡ ἀπόπειρα τῆς αἰσθητοποιήσεως τόσων ὀνείρων, τόσων ἰδεῶν, τῆς ροπῆς αὐτῆς πρὸς ὑπέροχόν τι ἰδεώδες. Λευκὰ ἀγάλματα ἐν μέσῳ ἐλαίων ἀργυροχρῶν καὶ μελανοπέπλων κυπαρίσσων κῆποι ὅπου ἡ ἐκπνεύουσα ψυχὴ τῶν ῥόδων ἀνεμιγνύετο πρὸς τὴν ἀγωνιώσαν ψυχὴν τῶν ὑακίνθων εἰς σύνθεσιν ἐκστατικὴν καὶ μεθύουσαν· ὁ Θνήσκων Ἀχιλλεύς, ἐκπροσωπῶν διὰ τὴν Αὐτοκράτειραν τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ τὸ καλόν, «διότι ὑπῆρξεν ἰσχυρὸς καὶ ὑπερήφανος, καταφρονήσας πάντας τοὺς βασιλεῖς καὶ πάσας τὰς παραδόσεις καὶ εἰς οὐδὲν λογισθεὶς τὰ ἀνθρώπινα πλῆθη, διότι ὡς ἱεράν ἐθεώρησε μόνον τὴν θέλησίν του καὶ ἔζησε διὰ μόνον τὰ ὄνειρά του»· ὁ Ἀναπαυόμενος Ἐρμῆς τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ἐν μέσῳ ῥοδῶνος· τὸ περιστύλιον, «νέος Ὀλυμπος», πλήρης θεῶν, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων δεσπόζει ὁ Ἀπόλλων καὶ ὄχι ὁ Ζεὺς· συστάδες κυπαρίσσων, ἐνθυμιζούσαι τὴν ἀνεκφράστον εἰκόνα τοῦ Μπαϊκλίν, τὴν ἐπονομαζομένην «Νῆσος τῶν νεκρῶν», ὅπου τὸ πορθμείον τοῦ θανάτου φαίνεται φέρον τοὺς μελλοθανάτους πρὸς τὴν νῆσον ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν φύονται ἡ κυπαρίσσοι· μιὰ σύνθεσις ὀδύνης καὶ καλλονῆς, βαθείας μελαγχολίας καὶ ἐκλάμπρου ζωῆς, σπαργώσεως φύσεως καὶ τέχνης ἀγωνιζομένης νὰ δώσῃ τὴν αἰσθησιν τοῦ ἀπολύτως ὠραίου, ἰδοῦ ὅποιον ὑπῆρξε τὸ ἄσυλον

τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ, ἢ ἔλκυμένη πρὸς τὸ ἀσύλληπτον καὶ τὸ ἰδανικὸν μετὰ πάθους καὶ ἐκστάσεως.

Πρέπει νὰ ἐντροφήσῃ τις εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ, ὡς ἂν εἶχαν ξεχωριστῆσαι ἐπὶ τοῦ ὕφους τοῦ ἢ βύσση καὶ ὁ χρυσὸς τοῦ παλατιοῦ, περιγραφὴν τοῦ κ. Χρηστομάνου, τὴν ἀγλαὰν εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ἀχιλλεῖου.

Παντοῦ χρωματισμοὶ λεπτοὶ καὶ σπάνιοι ἀποχρώσεις χωρὶς ὄνομα, ὅμοιοι πρὸς ἐκπνέοντα ἀρώματα, ἡμίθεστα χρυσώματα, φωτισμοὶ ὑπωροί. Τοιοῦτος θὰ ἦτο ὁ γυναικωνίτης τῆς Πηνελόπης ἢ τῆς Ἐλένης, ἐὰν αἱ εὐγενεῖς αὐταὶ γυναῖκες εἶχον συνειδηθῆναι τῶν ἰδίων ὀνείρων. Ὑπῆρχον «κλισίαι εὐτυχοῦν»¹ ὡς ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀδράστου πρὸς τὴν Ἐλένην δωρηθεῖσα, «δίνονται ἀργύρῳ καὶ ἐλέφαντι». «Εὐξέστοι δῖφοι»² στήριζόμενοι ἐπὶ κομψῶν ὑποποδίων, ἀγγλοὶ ὑψηλαί, ὡς ἐκαίνοι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Πηνελόπη ἐνέκλειε τὰς «θυώδεις»³ ἐσθῆτάς της. Εἰς ὕψος παλάμης μόνον εἰς τὸν κοίτων ὄψοιο ἢ εὐρεία ἑλληνικὴ εὐνή, ὡς ἢ ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐκ κορμοῦ ἐλαίας κατασκευασθεῖσα⁴. Μετάξινον «ρήγος» εἶνε ἐρριμμένον ἐπὶ τῆς εὐνῆς. Οὕτως ἢ λευκώλενος Ἐλένη προσέταξε τὰς «ἀμφιπόλους» νὰ ἐτοιμασθῇ τοῦ Τηλεμάχου ἢ κλίνης⁵. Παρὰ τὴν κλίνην εὐχητήριον μὲ ἀργυρᾶν βυζαντινὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Εἰς τοὺς τοίχους εἰκόνες φαεινῶν χρωματισμῶν. Ἡ Βαλερία, ἡ προσφιλεσττέρα τῶν θυγατέρων, μία συμφωνία ῥοδόχρους, ἐξατημιζομένη εἰς νέφος λευκῶν ἀνθέων ἀμυγδαλῆς. Ἀμφορεῖς θαυμάσιοι, βαθεῖος κυανοῦ χρώματος, ἐξ ἐκείνων τῶν ὁποίων θραύσματα εὐρίσκονται εἰς παλαιούς τάφους, παρὰ τοὺς νεκρούς. Τὰ ἀνθη, τὰ ὁποία πανταχοῦ διακρίνονται τὸν λιθωνωτὸν τοῦ μυστηρίου των, τὸ ἀβρὸν καὶ φθαρτὸν θέλητρον των, εἶνε οὕτω διατεταγμένα, ὥστε φαίνονται σχεδὸν ἀποτελοῦντα ἐνταῦθα ζωὴν νέαν⁶ εἰς τὰς αἰθούσας αὐτὰς αἰσθάνεται κανεῖς παλλομένης ἐπαφροδίτους φωτικῆς ψυχᾶς... Ἀπὸ τῆς ὀροφῆς λυχνίαι χάλκιναι κρέμανται, εἰς σχήματα ἀνθέων ἢ ὀσπράκων, τὰ ὁποία περισφίγγουν Τρίτωνες ἢ Νύμφαι. Τὸ ὄλον ἐνθυμίζει τὰς εἰκόνας τοῦ Βάρν-Τζῶνς, τὰς μέχρι τοῦ ὀδονηροῦ αἰσθητικῆς καὶ λεπτεπιλέπτους.

Καὶ περίξ τῆς χαρᾶς αὐτῆς τῆς τέχνης, τῆς μέθης τοῦ ἰδανικοῦ, τῆς ἐξάρσεως τῆς φαντασίας, ἐν δάσος μονῆρες, ἀλλὰ φωτεινόν, ὡς εἶνε

¹ Ἀνάκλιντρα καλῶς ἐπεξεργασμένα. Σ. Μ.

² Σκίμποδες κομποί. Σ. Μ.

³ Εὐώδεις ἀπὸ τῶν θυμιαμάτων. «Χηλὸς» εἶνε τὸ σεντοῦκι, ὅπου φυλάσσονται τὰ ἐνδύματα Σ. Μ.

⁴ Ρήγεα καλὰ πορφύρε' ἐμβαλέειν στορέσαι τὰ ἐφύπερθε τάπητας. (Ὀδυσσεύς δ, 290). Σ. Μ.

⁵ Καὶ τότε ἔπειτ' ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίας, κορμὸν δ' ἐκ ρίζης προταμῶν ἀμφέσσα γαλκῶν εὐ καὶ ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνα, ἐρμῖν' ἀσκήσας, τέτρηνα δὲ πάντα τερέτρω. Ἐκ δὲ τοῦ ἀρχόμενος λέχος ἔξεον, ὄφρα τέλεσσα, δαιδάλλων χρυσῶν τε καὶ ἀργύρῳ ἢ δ' ἐλέφαντι. (Ὀδυσσεύς ψ, 195 καὶ περ.) Σ. Μ.

τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρακάτω ὀλόκληρος ἀγρὸς μὲ ἀνεμώνας—κάτι τι ὡς τὸ φαίδρον ἄσμα τοῦ ὠραίου, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἀκούονται ὡσεὶ θρηνώδεις τόνοι γλαυκός—τῆς Εἰμαρμένης τῆς Αὐτοκρατείας.

VI

Δὲν ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῆς σκηνογραφίας αὐτῆς τῶν ὀνείρων καὶ τῶν πόθων ἢ βασίλισσα, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶν τοῦ παλατιοῦ, καθ' ἣν ὠραν ἢ αὐτὴ ἐρρόδιζε τὰς ἀκρωρεῖας τῶν βουνῶν, ἠγάπα ὀλόμονη νὰ βυθίξῃ τὰ βλέμματα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ψυχὴν της, καὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν ἠσθάνετο ἑαυτὴν ποτε τόσον ἐλευθέραν ὅσον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἠνείχετο νὰ τὴν ταράξῃ κανεῖς. Ἀπέθανε παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, τῆς πόλεως ἐκείνης, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν, ὅτι ἦτο ἡ ἀγαπημένη της διαμονή, «διότι ἠσθάνετο ἑαυτὴν χαμένην ἐν μέσῳ τῶν κοσμοπολιτῶν, καὶ τοῦτο τῆς ἐδίδο τὴν γόησσαν ἐντύπωσιν τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου». Δὲν ἀπέθανεν ὅμως ὅπως ἠθέλε ν' ἀποθάνῃ ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀναγνώσει πῶς ἀπέθανεν ὁ Σέλλεϋ: πνιγομένη. Αἱ νυμφαῖαι τῆς βαθυκυάνου λίμνης δὲν ἐδέχθησαν μεταξὺ αὐτῶν τὴν ἔνσαρκον ἀδελφίαν των, κλίνουσαν ἐν ὑστάτη ἐκφράσει μελαγχολίας, πρὸς τὰ λευκὰ πέταλά των, τὴν λευκὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν εἶχε σχεδὸν ἀφήσει ἄθικτον ὁ χρόνος. Ἐὰν ὅμως ἔχουν καὶ τὰ ἄνθη ψυχῆν, θὰ ὑψώθησαν μέχρι τοῦ χαμηλοῦ ἐπιστροφώματος τοῦ μικροῦ λιμναίου ἀτμοπλοίου διὰ ν' ἀτενίσωσι δύοσαν ἐκείνην, ἥτις διὰ τῆς μαγείας τοῦ ὀράματος εἶχεν ἐπικοινωνήσει πρὸς τὸ βαθύ μυστήριον τῶν πραγμάτων. Δὲν εἶχε δυστυχῶς πλησίον της πλέον τὸν ποιητὴν, ὅστις θὰ διεφύλαττε τὸ ὑστατον καὶ βαθύ ποίημα τῶν λόγων της. Πεζοὶ χρονογράφοι μᾶς περιέγραψαν τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς αυτοκρατείας, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ψυχρὸς καὶ ἠλίθιος σίδηρος τοῦ Λουκῆν τὴν ἐπληξε κατάστηθα μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐπὶ πολυτελοῦς προσκεφαλαίου, ἐφ' οὗ ἔρρευσε ὀλίγον αἷμα, ἐξέπνευσε χωρὶς στεναγμῶν. Αἱ μόναι λέξεις της ὑπῆρξαν: «Τί εἶνε; τί συμβαίνει;» καὶ ἡ φιλοσοφία ὄλου της τοῦ βίου ἐξήρθη εἰς ἡρωισμόν ὑπέρτατον κατὰ τὴν ὠραν ἐκείνην, καθ' ἣν καὶ οἱ στωικώτεροι αἰσθάνονται τὸ δέος τοῦ ἀγνώστου. «Ὅπως ἐγγράφη θαυμασιῶς «Δρόσος ὀλόκληρος βασιλικοῦ αἵματος συνέρρευσε εἰς τὴν καρδίαν της διὰ νὰ κανονίσῃ τὸν ρυθμὸν τῶν τελευταίων παλμῶν της».

Καὶ παρὰ τὸ ἀποτρόπαιον τοῦ ἐγκλήματος

καὶ τὸ τραγικὸν τοῦ θανάτου δύναται τις νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ αυτοκράτειρα ἔτυχε τῆς εὐθανασίας. Ὡς ἡ Μαρία Στοῦαρτ τοῦ Σχίλλερ ἠδύνατο καὶ αὐτὴ νὰ εἰπῇ:

Πρὸς τί οἱ θρηνοὶ; Διατί τὰ δάκρυα;
Ἐξ ἐναντίας, φίλαι, συγχαρῆτέ με,
διότι τέλος πάντων τῶν βασάνων μου
τὸ τέρμα πλησιάζει, πίπτουν τὰ δεσμά,
τῆς φυλακῆς αἱ θύραι διανοίγονται
καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀναβαίνει χαρῶδες
ἐπὶ πτερόνων Χερουβιμ εἰς οὐρανοῦς,
εἰς τὴν ἐλευθερίαν τὴν αἰώνιον.

Ἐγγίζει βαλσαμώδης, εὐεργετικὸς
ὁ θάνατος ὁ φίλος ὁ σπουδαῖός μου.
Ἡ μελανὴ του πτέρυξ τὴν ὀδύνην μου
περικαλύπτει.

Ὅχι μόνον ὁ θάνατος ἐξῆρε καὶ ἀπετύπωσε τὴν ἠθικὴν μορφήν τῆς Ἐλισάβετ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν γηράσκουσαν καὶ καταρρέουσαν ἐκείνην, ἥτις ὠνειρεύθη τὴν αἰωνίαν νεότητα τοῦ σώματος καὶ ἐξέλεγε μετὰ τῆς ἐπιμελείας καλλιτέχνου ὅτι ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ, ἀρκουμένη τούναντίον εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀπλότητα μαύρης ἐσθῆτος, τὴν ὁποίαν μόνον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸ βάδισμα ἀνεδείκνυον, οὕτως ὥστε ἡ λευκὴ ὀμβρέλλα—ὡς ἐλέχθη—στρεφόμενη περὶ τὴν κεφαλὴν της νὰ ἀποτελῇ ἄλω καὶ φωτιστέφανον ὑπάρξεως σχεδὸν ὑπερκοσμίου. Εὐτύχημα ἀποτελεῖ μόνον ὅτι

πάν ὅ,τι ἄλλοι μακρόθεν ἐμάντευον εὐρέθη ποιητῆς ν' ἀποκρυσταλλῶσιν εἰς θαυμασιᾶς στροφᾶς ποιήματος, δυναμένου νὰ ζήσῃ πέραν τῆς φθαρτῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ποιήματος, ἀπαθανατίσαντος μίαν μορφήν ὑπερόχως συνθετικὴν τοῦ αἰῶνος τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως, περὶ τοῦ ὁποίου εὐστόχως θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅ,τι ἔλεγεν ἡ Αὐτοκράτειρα ἀκούουσα τοῦ ἀνέμου τὸν στεναγμῶν, τῶν γρύλλων τὸν τερετισμῶν καὶ τῶν βατράκων τοὺς κοασμούς ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλεῖου.

—Ὅλα, ὅλα θρηνοῦν εἰς τὴν φύσιν!

Ὑπῆρξαν οἱ πεζολόγοι, οἱ θελήσαντες νὰ παραστήσωσιν, ὅτι ὁ ἐξομολογητῆς τῆς αυτοκρατείας δὲν ἀπέδωκε πιστῶς τοὺς λόγους της καὶ δὲν ἀπεμνημόνευσε φωνογραφικῶς ὅ,τι ἐκείνη εἶπεν. Ἀλλ' ὁ ποιητῆς μᾶς ἔδωκεν ἀνώτερον τι τούτων ὄλων, τὰ ὁποία ὁ πρῶτος τυχὸν σαμπελάνος ἠδύνατο ὀπωσθήποτε νὰ καταγράψῃ καὶ ἀπεπειράθη πράγματι νὰ καταγράψῃ εἰς ἔργον ἐκδοθὲν περὶ τῆς αυτοκρατείας ἀγγλιστί, ὅπου τὰ ἀνέκδοτα τῶν ἐφημερίδων καὶ οἱ θρύλοι τῆς Αὐλῆς συναναμιγνύονται εἰς μυθιστόρημα πληκτικόν. Ὁ ποιητῆς μᾶς ἔδωκε ζῶσαν, πάλλουσαν, ἀπέλπιδα, ἀγωνιώσαν, πάσχουσαν καὶ ὀδυνωμένην αὐτὴν τὴν ψυχὴν τῆς ἠθικῆς ταύτης ἡρώδους, περὶ τοῦ ἔργου του δὲ εἶνε δυνατόν νὰ ἐπαναληφθῇ εὐστοχώτερον ἢ περὶ παντὸς ἄλλου τοῦ τοῦ Ροστάν:

Le poète a raison, même quand il a tort.

ΔΗΜ. ΚΑΚΑΜΑΝΟΣ

Έλαιογραφία: Γ. Ν. Ροΐλου.

ΣΚΟΠΕΥΤΗΣ

ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΣ

Εκείνος αγαπούσε την καλωσύνην της την ατελείωτην.

Την αγαπούσε, γιατί όλους τους άλλους τους αγαπούσε σαν καλή χριστιανή κ' εκείνον μόνον τον αγαπούσε σαν ειδωλολάτρισσα.

Έργατική σαν μέλισσα, ελαφρά και χαρούμενη σαν πεταλούδα και γνωστική σαν... δεν θέλω να 'πώ, σαν φείδι, γι' αυτό αφήνω στον αναγνώστην την παρομοίωσιν.

Και τὸ ἔλεγε συχνά και τὸ ἐσυλλογίζετο συχνότερα, ὅτι ἂν ἔχανε τῆς χάρες της, ἡ ἀγάπη του θὰ λιγότευε, ἀφοῦ θεμέλιό της ἦτο ἡ ἐκτίμησις.

Κ' ἐκείνη τὸ ἔξευρε και ζούσε πάντα σύμφωνα με τὴν ἰδανικὴν γυναῖκα ποῦ ἐσημάτισε ἡ καλλιτεχνικὴ λιγὰκι φαντασία του, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς μάννας, τὴν ὁποῖαν δὲν πρόφθασε νὰ καλογνωρίσῃ και τὴν ὁποῖαν ἡ ἀγάπη του ζωγράφισε σαν ἰδανικὸν πλάσμα, ποῦ ἂν ζούσε θὰ τοῦ ἐγλύκαινε κάθε πίκραν και θὰ ξεμάκρυνε κάθε συμφορὰν.

Ἡ Λητώ φοροῦσε πάντα τὰ χρώματα ποῦ προτιμοῦσε ὁ Θεόφιλος και ἐδιάβαζε ὅσα βιβλία ἡ ἰδική του καλαισθησία εὔρισκε καλά. Ἐθαύμαζε στὰ μέρη ποῦ εὔρισκε θαυμαστικά με τὸ μολυβδοκόνδυλόν του γραμμένα και τὸ βράδν μιλοῦσε γι' αὐτὰ χωρὶς θόρυβον. Σύμφωνα ἀπὸ πρὶν εἰς ὅλα και ὁ γάμος αὐτὸς ἦτο ἀληθινὴ ἀφομοίωσις.

Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν ἀπεμονώθησαν. Ἐκείνη δὲν ἔβλεπε τὰς φίλας της κ' ἐκείνος ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του.

Ἐνα χαριτωμένο παιδάκι τοὺς ἐχαμογελοῦσε νυσταγμένο· και αὐτὸ ἦτο ὅλος ὁ κόσμος τώρα τῆς μαννούλας, ὅλη ἡ συλλογὴ τοῦ Θεοφίλου...

Τὰ ἀνόμοια ἔλκονται ἴσως αὐτὸ εἶναι καλὸ γιὰ τὸ γλυκοχάραγμα τῆς ἀγάπης, γι' αὐτὸ μιά τέτοια ἀγάπη βρίσκει τὴ δύσιν της.

Δὲν μιλοῦσε ποτὲ γιὰ τὴν γυναῖκά του και ἐνοιῶθε ἀλλοιώτικη στενοχώρια ὅταν οἱ ἄλλοι μιλοῦσαν. Εὔρισκε μάλιστα λιγὰκι παράξενο τὸν ἀδελφόν του ποῦ ἡ γυναῖκά του ἦτο ποιήτρια και ὁ ἴδιος μεθοῦσε με τὸ δικὸ της θυμιάμα. Ἄ... ἐκείνος ἤμποροῦσε νὰ πνιγῇ, μ' ἕνα τέτοιο ἄρωμα μεθυστικό, ἀπὸ τὰ ῥόδα τοῦ Ἡλιογαβάλου.

Μιά μέρα ὁ Θεόφιλος ἐπέστρεψε και ἡ Λητώ δὲν ἔτρεξε με τὸ παιδάκι της στὴν ἀγκαλιά, νὰ

τὸν γλυκοφιλήσῃ και νὰ τὸν ξεκουράσῃ με τὴν χαιδευτικὴν φωνήν της.

Ἡ μητέρα της ἀρρώστησε και ἔτρεξε μαζί με τὸ παιδάκι της.

Τὶ ἔρημο τὸ σπίτι!.. τοῦ φάνηκε μάλιστα και λίγο σκοτεινὸ και συλλογίσθηκε ν' ἀνοίξῃ ἕνα φεγγίτη, τοῦ φάνηκε και λίγο ψυχρὸν και ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ ἕνα ἐργάτην νὰ διορθώσῃ τὰς θερμάστρας.

Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἐμβῆκε στὸ δωμάτιον τῆς Λητούς. Εἶδε ὅλα τὰ ἀγαπημένα ἀντικείμενα με συγκίνησιν και τὴν φωτογραφίαν της ποῦ τοῦ ἐχαμογελοῦσε.

Ἐγύρισε νὰ ἰδῇ ἂν τὸν βλέπῃ κανεὶς και τὴν ἐγλυκοφίλησε σ' ἐκείνα τὰ μάτια ποῦ τὸν ἐγλυκοφώτιζαν.

Στὸ τραπέζακι της ἐπάνω εἶδε ἕνα τετράδιο· τὰ φύλλα ἀριθμημένα και ἄρχισε ἀπὸ τὸν ἀρ. 20.

Θὰ εἶνε τετράδιο τοῦ σχολείου της, εἶπε, και τὸ πήρε στὰ χέρια του. Ἐπαπλώθηκε στὸ σοφᾶ και ἀφοῦ ἐκαμάρωσε τὸ καλλιτεχνικὸ γράψιμό της ἄρχισε νὰ διαβάξῃ.

Ἐπετάχθηκε τρομαγμένος.

Σελίδες ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου.

«Ἐμένα με λησμονεῖ μέσα στὴν ἐγωιστικὴν ἀγάπη του. Δὲν βλέπει παρὰ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη μου, ποῦ με κόπον τὸ φέρω σαν ψιμύθιον.

» Ἐκείνος ὅλην τὴν ἡμέρα διασκεδάζει· βλέπει ὁμοίους του, ζῆ σαν κοινωνικὸς ἄνθρωπος· κ' ἐγὼ ἐδῶ θαμμένη χωρὶς καμμιά ψυχαγωγία, σβύνω.

» Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρός. Εἶναι φοβερός ὅταν δὲν ἀγαπᾷ, φοβερώτερος ὅταν ἀγαπᾷ.

» Και ἐνῶ τὸ σῶμά μου μένει ἐδῶ κλεισμένο, ἡ ψυχὴ μου κάμνει ταξείδια και εἶναι τὰ ταξείδια αὐτὰ ἐπικίνδυνα. Οὐδὲ διαλύει τοὺς φαρμακεροὺς ἀγχοὺς τοῦ ταξιδιού μου ἡ χλιαρὰ ἀγάπη του, τὴν ὁποῖαν μοῦ προσφέρει τὸ βράδν σαν φλαμουριάς ποτόν. Εὐχαριστῶ. Σήμερα π.χ. πέρασα τὴν ἡμέρα μου — πάντα με τὰ ταξείδια — σὲ μιά διασκεδάσι θορυβώδη και ἐμέθουσα με κυπριώτικο κρασί. . . Τὶ ὠραία ἡ μέθη. Λέγει καθὲς ὅ,τι ἔχει στὴν καρδιά του. Και ὁ ἄλλος δὲν θυμάνει, δὲν τὸν συνερῖζεται. Λέγει, εἶναι λόγια τοῦ κρασιού. Ἀλήθεια ἂν μποροῦσα νὰ 'πῶ τοῦ συζύγου μου ὅτι εἶναι ἐγωιστής νὰ με θάψῃ ζωντανὴ στὸν τάφον αὐτὸν και ἂν μποροῦσα νὰ τοῦ 'πῶ ὅτι μπορεῖ ὁ τάφος αὐτὸς πρὶν νὰ δεχθῇ τὸ δικὸ μου κορμί, νὰ ἰδῇ σαν νεκρικὴ λαμπάδα

την αγάπη που του έχω να λυώνη ήσυχα ήσυχα... αϊ; πώς θα του φανή;...»

Ο Θεόφιλος έσφιξε με τα δύο του χέρια το κεφάλι του· φοβήθηκε μή φύγη το μυαλό του. Κατόπιν έκλαψε πικρά... έκλαψε σαν μωρό παιδί, χωρίς όργην, χωρίς ιδέαν έκδικήσεως.

Και μέσα στα πικρά δάκρυά του και μέσα στο παράπονό του του έφαινετο πώς είναι δάκρυα Σικιτώνος, γιατί αυτός κατέστρεψε την Καρχηδόνα της εύτυχίας του.

Αλήθεια... είμαι έγωιστής, έλεγε... αλήθεια... την έθαφα εδώ. Ο αδελφός μου ζεύρει τον κόσμο καλλίτερα. Η γυναίκα του ζή περικυκλωμένη από φίλας. Καλλίτερα μιιά γυναίκα να μιλή με φίλας παρά με τον έαυτόν της... καλλίτερα.

Ένα ρίγος έκαμε να τρίζουν τα δόντια του.
— Δέν της φθάνει ή αγάπη μου· δέν της φθάνει το παιδί της. Και όμως αυτήν την γυναίκα την άμαρτωλήν κατά διάνοιαν, την αγαπώ άκόμα· ναι, την αγαπώ άκόμα.

Αυτό το σπίτι που έγω δοκίμασα την αληθινή εύτυχία, την φανταστική εύτυχία, το σπίτι που εκείνη ώνειροπόλησε τόσο άνιέρα δνειρα, θα το πωλήσω. Θ' αλλάξω ζωή... Καλλίτερα μιιά γυναίκα να μιλή με τας φίλας της, παρά με τον έαυτόν της.

Τα δάκρυα τον ήσυχασαν λιγάκι και έβαλε το τετράδιο στη θέση του κ' έφυγε από το δωμάτιον χωρίς να γυρίσει να ιδή πίσω του.

Του έφάνηκε πώς έκαμε τώρα το σπίτι... πώς έκαμε!!!

Η Αητώ γελαστή, πεταχτή, χαρούμενη ήλθε με το παιδί στην άγκαλιά. Τόν έγλυκοφίλησε και με την μαντική δύναμιν που έχει ή αγάπη μόνη, είδε τα σύννεφα σωριασμένα στο χλωμό πρόσωπό του.

— Τί έχεις, αγάπη μου; του είπε ήσυχα ήσυχα και έπαιξε με τα μαλλάκια της κεφαλής του παιδιού της.

— Τίποτε, είπεν εκείνος χωρίς να χαμογελάση.

Η πρώτη φορά που τον έβλεπε ψυχρόν· πώς έπόνεσε!! Εκείνη έζούσε με την αγάπην του.

Δέν παραπονέθηκε, μόνον άρχισε να συλλογίζεται βαθειά βαθειά.

Κατόπιν ήθέλησε να πάρη το παιδάκι που έκλαιε.

Μά ο Θεόφιλος πολύ χλωμός το έκράτησε και είπε με πνιγμένη φωνή:

— Όχι άκόμα, όχι άκόμα.

Η Αητώ έπεσε τώρα σε συλλογή βαθειά και

ποιός ξέρει τί άνιέρα δνειρα ώνειροπολούσε· δέν είναι άξια να φιλήση το παιδί της· δέν είναι άξια... Αύτα συλλογίσθηκε και προσπαθούσε μόνος του να μερώση το παιδί.

Μά εκείνο έκλαιε και στο τέλος της το έδωσε.

— Η ύρες καλλίτερα τή μητέρα σου;

— Ναι.

— Έέρεις. Ήθελα να σε συμβουλευθώ. Άγοράζω ένα σπίτι στο Πέρα.

— Καλά θα κάμης. Έσύ ζεύρεις, Θεόφιλε· καλή είναι ή κτηματική περιουσία. Τώρα για την κόρη μας πρέπει να γίνωμε και κτηματίαι. Για ιδές εύμορφιά. Θα μάς την άρπάξουν χωρίς τίποτε.

— Όχι γι' αυτό... με... στενοχωρεί εδώ στην έξοχή ή ζωή. Έπειτα κουράζομαι ν' άνεβοκατεβαίνω με τα άτμόπλοια πρωί βράδυ... ίσως και σύ...

— Τί έννοιεις; ν' αφήσωμε το Κανδηλί; Έσύ που αγαπούσες τόσο πολύ το σπίτι αυτό και τη ζωή... έσύ...

Έφυγε γρήγορα γρήγορα με το παιδί στην άγκαλιά, ένψ οι λυγμοί εξέσχιζαν βουθά βουθά το στήθος της.

— Έπέταξε άπ' τή χαρά της, συλλογίσθηκε ο Θεόφιλος. Τρέχει τώρα να παίξη με νέα δνειρα.

Η έσπερις της κ. Μυριανθέως, της ποιητριάς, πολύ ζωηρά.

Η οικοδέσποινα, νέα χαριτωμένη και καλλιεργούσα τας μούσας, έσχημάτισεν ένα κύκλον όλιγώτερον σχολαστικόν και όλιγώτερον ακολόγον.

Ολίγη μουσική καλή, ολίγη άπαγγελία, τα μικρά χαριάκια. Μία ή δύο θεατρικαι παραστάσεις, έξορία των χαρτιών και ολίγος χορός. Όλα αυτά άντί, όπως έπίστευε και αυτός ο κ. Μυριανθέως, άντι να διώξουν τους φίλους, τους εκοσκίνισαν μόνον και έμειναν όλιγοι εύθυμοι, έξυπνοι και ζωντανοι θαμώνες.

Η σημερινή έσπερις υπέσχετο και ένα διήγημα άγνωστου συγγραφέως, ο όποιος ήθελε να παρουσιασθή στον κύκλον των έκλεκτών (όπως τον ώνόμαζεν ή κ. Μυριανθέως) πρώτα πρώτα... πριν ν' άπαντήση και άντιμετωπίση την κριτικήν των κριτικών και την κρίσιν του δημοσίου.

Η κ. Θεοφιλη Μυριανθέως έλαμπεν από εύμορφίαν και χάριν μέσα στην τριανταφυλλιά φορεσιά της.

Μά είχε κάτι μελαγχολικόν, κάτι φαρμακευμένον στο πρόσωπό της.

Ο σύζυγός της της είπε — πώς θέλει να μεθύση με τους θριάμβους της. Κ' εκείνη, όπως υπακούει ή μητέρα στα νεύματα του άρρώστου παιδιού της, υπήκουσε, γιατί έβλεπε πώς έτρωγε μυστική λύπη τον άγαπημένον της.

— Όλοι μιλούν, διασκεδάζουν, γελοούν... μόνον ή Αητώ παίζει με τα δνειρά της τα άνιέρα. Ίσως τώρα που έκλεισε τα μάτια της φαντάζεται πώς είναι μεθυσμένη, έλεγεν ο Θεόφιλος μέσα του, ένψ άπαντούσε στα χαριτολογήματα της νύμφης του.

Η κ. Μυριανθέως με την ήρεμον φωνήν της ήρχισε την άνάγνωσιν. Όλοι άκολουθούσαν προσεκτικά. Η διήγησις με μεγάλην ψυχολογικήν άναλυτικότητα έδέσμευσεν άμέσως. Ο τίτλος ήτο «Σελίδες εκ του ήμερολογίου μου».

Ο Θεόφιλος επέταχθηκε, άλλα κρατήθηκε. Δέν κατώρθωσε να προσέξη, τόσοσ ή ταραχή του ήτο μεγάλη. Ναι, αυτά τα έγραφεν ή σύζυγός του ήτο διήγημα; άδικα τρώμαζε; Μόνον στο τέλος τέλος ή ήρεμος φωνή της κ. Μυριανθέως έψιθύριζε παραπονετικά:

«Έπέρασαν χρόνια πολλά και μιιά νύκτα μιιά άγνωστος σταμάτησε στο άνοικτό παράθυρο και έβλεπε μέσα, ένψ λυγμοί άνεσήκωναν το στήθος της».

«— Και για ποιούς προσεύχεσαι το βράδυ;

«Έλεγε μιιά φωνή ξένη.

«Μιιά παιδική φωνή είπε με παράπονον:

«Πρώτα πρώτα για τή μητερίτσα μου που είναι στα χώματα· ύστερα για τον πατέρα μου που είναι άρρωστος τώρα τόσο χρόνια· ύστερα για όλον τον κόσμο».

«Η ξένη γύρισε το κεφάλι της και είπε:

«Έγώ πέθανα... είμαι στα χώματα».

Κάτι έλεγεν ή κ. Μυριανθέως, μά ο Θεόφιλος δέν άκουσε τίποτε. Ήταν διήγημα... δέν ήταν δικοί της λογισμοί;

Η πρώτη του ιδέα ήταν να τρέξη και να φι-

λήση το χεράκι που τα έγραψε, όχι που τα εύρισκε τέλεια... εκείνος ούτε το καλοπρόσεξε... μά μόνον που δέν ήταν δικοί της λογισμοί.

Κρατήθηκε.

— Α, δέν πρέπει ποτέ να μάθη ή Αητώ μου, που πάντα νομίζει πώς την αγαπώ μόνον από εκτίμησιν... πώς την αγαπούσα και όταν την ένόμιζα άμαρτωλήν... σιγά... σιγά... να μην το μάθη.

— Άλλαξα ιδέα, της είπε μέσα στο άμάξι... Μένουμε στην έξοχή.

— Α... το ήξευρα πώς γρήγορα θα σε κούραζε ο θόρυβος.

Άρχισε να κλαίη πικρά...

— Τί έχεις;

— Αχ... θάρρεψα πώς δέν μ' αγαπας πειά... πώς έτρεχες στο θόρυβο να ζητήσης την εύτυχία που δέν εύρισκες πειά σε μένα. Τί πόνος, τί φαρμάκι... και όμως, παράξενο, ένψ σ' ένόμιζα άπιστον, σ' αγαπούσα... Τί χαρά, τί εύτυχία, που μένομε στην έξοχή... Μ' αγαπας;

— Ναι, σ' αγαπώ, είπεν ο Θεόφιλος, και μέσα του έσυλλογίσθηκε.

— Να φανώ κ' έγώ ειλικρινής;... Α όχι... καλλίτερα...

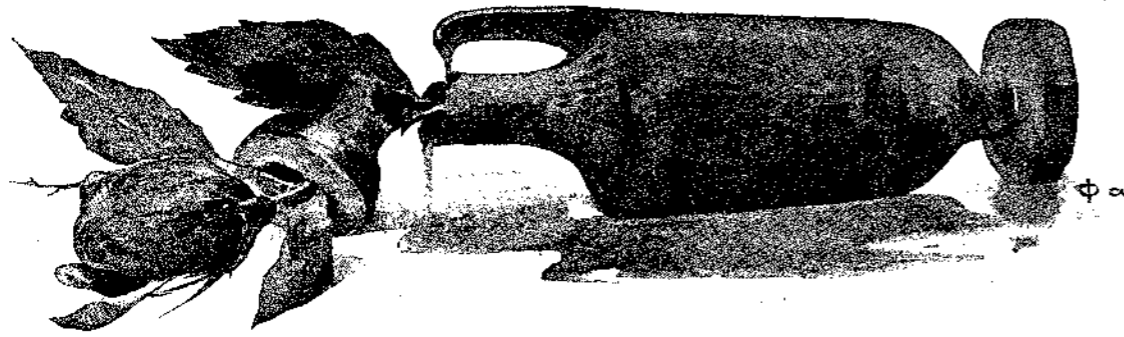
— Πώς σου φάνηκε το διήγημα;

— Το διήγημα; Δέν το πρόσεξα. Μ' εκούραζε το φως, ο θόρυβος, ή φωνή της νύμφης μου, όλα... και λογάριαζα να φύγω...

Εκείνη πικράθηκε λιγάκι που έχανε την δάφνην και παρηγορήθηκε πολύ που επανεύρισκε την αγάπην του Θεοφίλου της.

Ο Θεόφιλος μέσα στη γαλήνη της νυκτός ώμολόγησε: «Πώς άν ή εκτίμησις και ή εμπιστοσύνη δέν είναι δυστυχώς άπαραίτητα για την αγάπη, είναι όμως της ψυχικής γαλήνης τα θεμέλια και επομένως της εύτυχίας» και μ' αυτόν τον τελευταίον συλλογισμόν κοιμήθηκε γλυκά γλυκά.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

*Αιώνες τώρα τρέχει
Χωρίς να σταματήσει,
Ζητεί μίαν άλλη φύση,
Γυρεύει άλλη ζωή.*

*Ἄπ' ἄστρο σ' ἄστρο τρέχει,
Κάπου ζητεί να φθάση
Τὸν ἥλιο θὰ περάση
Καὶ κάπου θὰ σταθῆ.*

*Στὸν κεραυνὸ τῆ βλέπεις
Τρομαχικὴ κ' ὠραία,
Τῆ βλέπεις Προμηθεά
Νὰ σέρνεται στῆ γῆ,*

*Κ' ἐλεύθερα τὸ μάτι
Γελῶντας τὴν ξανοίγει
Στὰ μνήματα π' ἀνοίγει
Νὰ κρύβονται οἱ θεοί.*

ΜΗ ΜΕ ΓΝΩΡΙΣΗΣ

*Μὴ θές, χρυσοῦ παρθένα,
Μὴ θές νὰ με ξανοίξης,
Κ' εὐὸ θὲ νὰ ρουφήξης
Φαρμάκι τῆς ὀχιάς.*

*Μὴ με γνωρίσης, κόρη,
Σὺ σ' ἄλλον κόσμον ἀνήκεις
Θὰ ἰδῆς σημάδια φοιτηκῆς,
Ἀδράκια δυστηχιῆς.*

*Τῆς ὄψης μου τὰ σκότη
Τραὰ φωτίζει ἡ ἰδέα,
Τὸ φῶς τοῦ Προμηθεά
Ἄγρια στὰ μάτια κλειῶ.*

*Μὴ θές, χρυσοῦ παρθένα,
Μὴ θές νὰ με γνωρίσης,
Σ' ἐμένα θ' ἀντικρύσης
Τὸ πλεῖδ φοικτὸ θεριό.*

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ

Ἐπίλογος τῶν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρισσοῦ διαλέξεων Περὶ Ἁγίας Σοφίας¹.

Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὸ λαμπρὸν κτίσμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ ναὸς, ἐν ᾧ ἐπὶ αἰῶνας ἐλατρεύθη ἡ Ἁγία τοῦ θεοῦ Σοφία, φέρει τὴν ἡμισέληνον ἐπὶ τοῦ τροῦλλου αὐτοῦ καὶ μεγάλα μεγαλωστί ἐπιγράφονται ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν τοίχων αὐτοῦ τὰ ῥητὰ τοῦ κορανίου. Ἡ ἐκκλησία ἐκείνη, ἐν ἣ ἐπανηγουρίσθησαν θριαμβευτικῶς νίκαι ἐθνικαὶ κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ῥώσων, τῶν Βουλγάρων καὶ ἄλλων πολεμίων τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἐκκλησία ἐκείνη ἐπομπεύθη ὑπὸ τοῦ ἰσλαμισμού. Καθ' ἐκάστην Παρασκευὴν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας μὲ τὸ ξίφος γυμνὸν ὑπερίμνησκε τοὺς ἐν αὐτῇ προσευχομένους πιστοὺς τὸν κατακτητὴν, τὸν Μωάμεθ, τὸν μεταβαλόντα εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας τοῦ θεοῦ Σοφίας. Παρὰ τὸν Βόσπορον δὲν ναυλογοῦσι πλέον αἱ πυρφόροι τριήρεις τοῦ Βυζαντίου αἱ ἐνοπείασαι τὸν ὄλεθρον εἰς τοὺς Σαρακηνούς καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἡ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης δὲν κρύπτουσι πλέον τοὺς τάφους τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐξέλιπον τὰ μνημεῖα τῶν πατριαρχῶν. Τὸ πατριαρχεῖον δὲν ἔχει πλέον τὴν παλαιὰν αὐτοῦ αἴγλην, τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ δόξαν, καὶ ἐν μέρει ζῆ ἀπὸ τῆς στοργῆς καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ ἐλέους τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρητημένου χριστιανικοῦ ποιμνίου. Ἄλλ' ὁ ἑλληνισμὸς κινεῖται καὶ δρᾷ καὶ ἀνησυχεῖ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει, ὅπου ἑλληνικὴ ἀκόμη εἶνε τὸ πλεῖστον ἡ ζωὴ. Καὶ ὅμως τὰ πάντα καλύπτει ἡ σκιά τοῦ κολοσσοῦ τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὡς ποτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἡ μεγάλη ἐκείνη Βαβυλὼν ὑπενομεύετο ἐν ταῖς κατακόμβαις ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ἄνω πολυκύμαντος πόλις ὑπὸ τῆς κάτω πόλεως τῶν κρυπτόμενων καὶ τῶν νεκρῶν, οὕτω καὶ ἡ σκιά ἐκείνη τοῦ τουρκικοῦ κολοσσοῦ ἀποκρύπτει ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν ἑλληνισμόν. Ἡ δὲ μεγάλη ἐκείνη ἐκκλησία, ἣτις εἶδεν ἄλλοτε τοσαύτην δόξαν καὶ διατηρεῖ ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς δουλείας τοσοῦτον πλοῦτον, περιφρουρεῖται μέχρι καὶ τοῦ νῦν ὑπὸ τῶν λαμπροτάτων ἀναμνήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ζῆ, ἔλεγεν ὁ Μὰξ Νορδάου πρὸ ὀλίγου χρόνου, μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Προσεπαθήσαμεν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους τῷ 1821 νάναστήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων καὶ ἐντυπώσεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Βλέποντες ἐνώπιον ἡμῶν τοὺς ἀλησμόνητους πάππους, προσεπαθήσαμεν οἰοῦναι ἐξιστάμενοι νὰ λησμονήσωμεν τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ ἀνεθεματίσαμεν αὐτοὺς μετὰ καὶ τῆς Δύσεως πολλάκις, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι ὁ λίθος ἐκείνος τοῦ ἀναθήματος ἦτο ἄδικος πολλαχῶς.

Ἄλλ' εἶνε καιρὸς νάναστήσωμεν πρὸς τῇ λατρείᾳ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν λατρείαν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἄς παρακολούθησωμεν τὰς ἀναμνήσεις, τὰς ἐντυπώσεις, τὰ ὄνειρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις φαντάζεται, ὅτι δὲν ἀπεμαρᾶνθησαν τὰ πάντα, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν μετεβλήθη ἀποτόμως, ὅτι ἔχομεν ἀκόμη νάναγνωσωμεν φαιδρὰς ἱστορικὰς σελίδας τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ὅτι μετὰ αὐτῶν θὰ παρουσιασθῆ καὶ πάλιν τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου, τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Πράγματι ζωηρόταται καὶ συγκινητικώταται εἶνε αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως, οἱ πόθοι, αἱ ἐθνικαὶ ἐλπίδες, τὰ ὄνειρα, τὰ ὅποια συνέδρασαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα¹.

Ἀλειτούργητος ἄρα ἔμεινεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἀφ' οὗ χρόνου ἐπετέθη ἐπὶ τῶν θόλων αὐτῆς ἡ ἡμισέληνος; Ὅχι· ὄχι, λέγουσιν αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις. Δὲν το πιστεῖται ὁ ἑλληνικὸς λαός. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυριευθῆ ἡ Πόλις. Ἦτο τότε ἀπίστευτον, ὅτι θὰ κατελάμβανον οἱ Τοῦρκοι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Καὶ ἡ αἰσθησις ἡ κατέχουσα τότε τοὺς συγχρόνους κατέχει καὶ σήμερον ἀκόμη διὰ τῶν αἰῶνων τὸ ἑλληνικὸν σύμπαν. Αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς οἱ διηγούμενοι τὰ τῆς ἀλώσεως προσθέτουσιν, ὅτι οἱ ὕστατοι ἀμύντορες τῆς μετ' ὀλίγον πιπτούσης πόλεως δὲν ἐπίστευον, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ κυριευθῆ ἡ Κωνσταντινού-

¹ Αἱ παραδόσεις αὗται πολλῶν μὲν ἐλκυσαν τὴν προσοχὴν, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελετήθησαν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Γ. Πολίτου.

¹ Ἐστενογραφηθῆ φροντίδι τῆς διευθύνσεως τῶν «Παναθηναίων».

πολις. Ἐπίστευον, ὅτι θὰ εἰσέρχοντο οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Πόλιν, ὅτι θὰ προεχώρουν, ἀλλ' ὅτι, ὅτ' ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ταύρου ἢ, καθ' ἄλλους χρονογράφους, ὅτ' ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν κίονα τοῦ Κωνσταντίνου, θὰ ἔπαυεν ἡ ἀντίστασις, διότι ἐπὶ τοῦ κίονος ἐκείνου εὐρίσκειτο ἀνὴρ ἑπαίτης, βασιλεὺς λησμονημένος, ὅστις ἀνιστάμενος θὰ ἐλάμβανε ῥομφαίαν παρ' ἀγγέλου αἰφνης παρουσιαζομένου καὶ θάπεδιωκε τοὺς εἰσελάσαντας εἰς τὴν πόλιν Τούρκους καὶ θὰ κατεδίωκεν αὐτοὺς μέχρι τῆς πατρίδος τοῦ Μωάμεθ, μέχρι τοῦ Μονοδένδριου. Ποῦ εἶνε τὸ Μονοδένδριον, ἡ πατρίς ἡ ὑποτιθεμένη τοῦ Μωάμεθ, μέχρι τῆς ὁποίας θὰ καταδιώξη, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ φύλακος ἀγγέλου, ὁ ἑπαίτης καὶ πενιχρὸς καὶ λησμονημένος βασιλεὺς, ὁ πτωχολέων, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὸν ἄλλαι παραδόσεις, τοὺς τολμήσαντας νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἧς ἐν μέσῳ ἴστατο ἡ Ἁγία τοῦ θεοῦ Σοφία;

Τὸ Μονοδένδριον τῶν ἡμερῶν τῆς ἀλώσεως εἶνε ἡ Κόκκινη Μηλιὰ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἐν ἀγνώστῳ μέρει τῆς Ἀσίας ὑπάρχει μὴλέα παράγουσα μῆλα κόκκινα, καὶ ἕως αὐτῆς θὰ διώξη τοὺς Τούρκους ὁ ἀνιστάμενος καὶ πάλιν ἐλληνισμός. Τὸ ἐν τρίτον ἐξ αὐτῶν θὰ βαπτισθῆ, λέγει ἡ παράδοσις, τὸ ἄλλο τρίτον θὰ φονευθῆ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τρίτον θὰ ἐπιζήσῃ, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὸ Μονοδένδριον τῶν Βυζαντινῶν, εἰς τὴν Κόκκινην Μηλιὰν τῶν παραδόσεων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Καὶ δὲν θὰ εἶνε ἡ πρώτη φορά καθ' ἣν ἔκτοτε θάνοιχθῶσιν αἱ πύλαι τῆς Ἁγίας Σοφίας. Μυστικῶς δις ἠνοιχθῆσαν κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Τῷ 1522, διηγείται χρονικόν τι, ἐν ᾧ μετέβαινον οἱ δερβίσαι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἱεροσύλως, ἤκουσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ψαλμωδίας, τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, καὶ εἶδον φῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέγα καὶ εὖρον τὰς πύλας αὐτῆς ἀνεωγμένας. Ἐμποδοὶ ἀνήγγειλαν τὸ θαῦμα εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις σπεύσας ἐπὶ τόπου ἀνεβίβασεν ἄνδρας εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἵνα ἴδωσι πόθεν ἤκουετο ἡ ψαλμωδία καὶ πόθεν τὸ φῶς προήρχετο, διότι ὑπέθετεν ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀνθρώπινα ἔργα. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐπέισθησαν, ὅτι δὲν προήρχοντο ἐκ τῶν Χριστιανῶν, καθ' ὧν ἕνεκα τούτου ἐξεμάνησαν. Μετὰ διακοσία δὲ τεσσαράκοντα καὶ δύο ἔτη, τῷ 1764, Ἄγγλος περιηγητῆς, ὁ Chandler, διηγείται, ὅτι ἐφάνη αἰφνης μαγικῶν μετέωρον ὑπὲρ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τούρκοι καὶ Ρῶσοι εὐρίσκοντο τότε ἐν διαστάσει καὶ αἱ στασιαστικαὶ κινήσεις ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Γεωργίας

ἐν Ἀσίᾳ παρέσχον εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ μετέωρον ἐκείνο ἦτο προαγγελία ἐλευθερώσεως, ἡ δ' ἐνθάρρυνσις αὐτῶν εἶχε μεταδοθῆ ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὡς δὲ τότε ἀγνωστοὶ μελωδίαὶ ἠκούσθησαν καὶ φῶς μὴ ἀφθὲν ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπου ἐφώτισε τοὺς θόλους τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, οὕτω πιστεύει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἀνοιχθῆ ἡ μυστικὴ θύρα καὶ θὰ ἐξέλθῃ πάλιν ὁ ἱερεὺς ὁ ἀφήσας ἀσυντέλεστον τὴν τελευταίαν λειτουργίαν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ.

Ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Μωάμεθ, λέγει ἡ παράδοσις, εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, παρέλαβεν ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς τὸ δισκοπότηρον καὶ ἐκρύβη διὰ θύρας μυστικῆς, ἧτις ἐκλείσθη ὀπισθεν αὐτοῦ διὰ λιθίνου τοίχου. Ἐπὶ αἰῶνας ἐδείκνυον αὐτὴν οἱ Τούρκοι, καὶ, ὅτε κατὰ τὰ ἔτη 1847-1849 ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ἀβδούλ Μετζίτ ἐγένεον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ αἱ ἐπισκευαὶ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος Φοσσάτη, τότε ἡ θύρα ἐκείνη ἀνοιχθεῖσα εὐρέθη ἀγούσα εἰς μικρὸν παρεκκλήσιον καὶ κλίμακα μεστὴν ἑρειπίων.

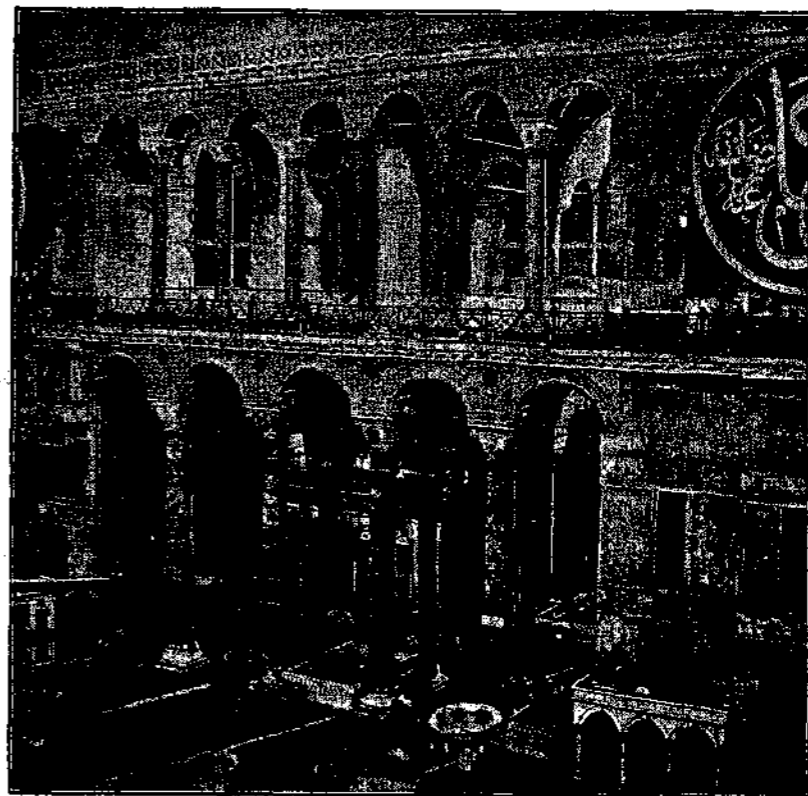
Ὁ ἱερεὺς δὲν ἐξῆλθεν ἔκτοτε πλέον κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τῆς θύρας ἐκείνης, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀντικαταστήσῃ τὴν ἡμισέληνον ὁ σταυρὸς, τότε θὰ ἐξέλθῃ καὶ πάλιν ὁ κεκρυμμένος λειτουργὸς τοῦ ὕψιστου καὶ θὰ συμπληρώσῃ τὴν διακοπιεῖσαν λειτουργίαν.

Οὐδ' ἐκρύβη οὕτω κατὰ τὰς παραδόσεις μόνος ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος σώζονται ἀνάλογοι παραδόσεις. Ἡ ἱστορία διηγείται ἀληθῶς, ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἔπεσε τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ καὶ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἔκειτο ἄταφος καὶ ἀδιάγνωστος μετὰ τῶν πεσόντων, τότε δὲ ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ εὐρεθῆ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ πτώμα. Ὁ δὲ ἠγαπημένος χρονογράφος τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Φραντζῆς, λέγει, ὅτι τρεῖς ἑκράτουν περὶ τοῦ βασιλέως διαδόσεις. Τινὲς μὲν ἔλεγον, ὅτι ἐφονεύθη μαχόμενος ὁ Κωνσταντίνος, ἄλλοι δὲ διέδιδον, ὅτι εἶχε φύγει, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπίστευον, ὅτι ἦτο κεκρυμμένος που ἐν τῇ πόλει. Ἐν τούτοις μαρτυρεῖται, ὅτι ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ ἐξετασθῶσι τὰ πτώματα, ὅπως διαγνωσθῆ ὁ νεκρὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Διεγνώσθη δ' ἐκ τῶν ἐρευρῶν βασιλικῶν πεδίων, ἅτινα ἔφερον τοὺς χρυσοὺς αἰτούς. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ προσήχθη κατὰ τὸν Δούκαν τὴν ὥραν καθ' ἣν συνέζητει μετὰ τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ ὁ Μωάμεθ. Δύο γενί-

τσαροὶ παρουσιάσθησαν καὶ ἀντιδιετίθεντο χάριν ἀμοιβῆς ὅτι αὐτοὶ εἶχον φονεύσει τὸν βασιλέα. Ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν ἀποτετμημένην τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ πτώματος. Ἦχθη δὲ αὐτὴ πρὸς τὸν σουλτάνον, ὁ δὲ Λουκᾶς Νοταρᾶς καὶ ἄλλοι προὔχοντες ἀνεγνώρισαν τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως. Ἄλλ' ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δὲν πείθεται, ὅτι ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς.

Πέπλος μυστηρίου, ἄλυσις συνεχείας τῶν παραδόσεων τούτων πρὸς ἀρχαιοτέρους ἢ συγγενεῖς μύθους παρέχει εἰς αὐτοὺς ἀλησμόνητόν τινα γοητείαν, ὡς γοητείας πληροῦνται πᾶσαι αἱ παραδόσεις αἱ συνδεόμεναι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως, πρὸς τὰ ὄνειρα τῆς ἀναστάσεως.

Ἡ μὴ πιστεύει κἄν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς, ὅτι ἐγάθη ἡ κατεστράφη ἢ ὅτι ὑπάρχει ἡ ἁγία τρά-

Ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Καὶ δὲν δύναται μὲν νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔφυγεν, ἀλλὰ νεκρὸν δὲν δύναται νὰ φαντασθῆ αὐτόν.

Ὡς πολλοὶ τῶν μύθων παριστάνουσι τοὺς μεγάλους ἄνδρας μέλλοντας νὰ ἀναστηθῶσιν, ὡς οἱ Γερμανοὶ μυθολογοῦσι περὶ τοῦ Βαρβαρόσσα, ὅτι κοιμᾶται ἀναμμένων καλλίτερον χρόνον ἵνα ἐμφανισθῆ καὶ πάλιν καὶ παραμῆναι αὐξομένης τῆς γενειᾶδος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν τράπεζαν τὴν λιθίνην, οὕτω καὶ Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν δὲν εἶνε νεκρὸς, ἀλλὰ κεκρυμμένος, ἡ μετεμορφώθη εἰς τὸν πτωχολέοντα ἐκείνον τῶν ἀρχαιοτέρων μύθων, καὶ ἀναμῆναι βελτίονας χρόνους ἵν' ἀναστηθῆ ὁ μαρμαρωμένος, ὁ ἀναμεινόμενος βασιλεὺς.

πέζα τῆς Ἁγίας Σοφίας; Ὡς ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἔμεινε κεκρυμμένος ἢ ἀγνώστος ἢ μαρμαρωμένος, ἵν' ἀναστηθῆ μίαν ἡμέραν χάριν τοῦ γένους, οὕτω καὶ ἡ ἁγία ἐκείνη τράπεζα δὲν κατωρθώθη νὰ μετενεχθῆ εἰς Βενετίαν ἢ ἀλλαχοῦ κατὰ τὰς παραδόσεις, ἀλλὰ τὸ μεταφέρον αὐτὴν πλοῖον ἐναυάγησε καὶ ἔπεσεν ἡ ἁγία τράπεζα εἰς τὴν θάλασσαν κάπου τῆς Προποντιδος. Καὶ ὅταν μαινῆται ὁ βορρᾶς καὶ ἀφρίζῃ τὸ κύμα, μόνον ἐν μέρος μικρὸν τῆς θαλάσσης ἐκείνης διαμῆναι πάντοτε γαλήνιον. Καὶ ἐκεῖ ἐνθα ἔχει πέσει ναυαγήσασα ἡ ἁγία τράπεζα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἔρχονται τὰ περάματα εἰς τὸ γαλήνιον ἐκείνο μέρος τῆς Προποντιδος, ἐν ὥρᾳ τρικυμίας,

καὶ λαμβάνουσιν εὐλαβῶς ἀγίασμα ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐκείνης, ἣτις ἀποπνέει μύρον καὶ εἶνε θαυματουργός. Τόσον ὠραία εἶνε αἱ παραδόσεις, δι' ὧν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς περιβάλλει πᾶσαν ἀνάμνησιν σχετιζομένην πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὴν ἀναμενομένην ἀνάστασιν.

Ἀληθῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως δὲν ἐπίστευον εἰς τὸ συμβησόμενον μέγα κακόν. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ, ὅτι θὰ ἐκυριεύετο ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὅτι θὰ περιτρήχετο εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἡ Ἁγία Σοφία.

Ὁ καλόγηρος ἢ ἡ καλογραία τοῦ Μπαλουκλῆ ἐτηγάνιζον ἰχθύς. Ἐρχεται ὁ παραγιὸς καὶ λέγει εἰς τὸν καλόγηρον: Ἄφες τὸ τηγάνιον καὶ τὰ ψάρια, διότι οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Οὐδ' ἐκείνός το ἐπίστευσεν, ὅτι θὰ ἐκυριεύετο ἡ Πόλις, καὶ λέγει πρὸς τὸν παραγιόν: Ἄν ἦτο δυνατόν οἱ ἰχθύες αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ τηγανίου νὰ πηδήσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ τὸ ἀγίασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τότε θὰ ἐκυριεύετο ἡ Πόλις. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! τὰ ψάρια τινάσσονται ἀπὸ τοῦ τηγανίου καὶ πίπτουσιν εἰς τὸ ἀγίασμα. Ἦσαν ἐπτα ἔν ὄλω ψημένα μόνον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους; πλέουσι δ' ἐτι καὶ σήμερον ἡμίονα ἐντὸς τοῦ ἀγιάσματος, ἀναμένοντα τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, ὅτε θὰ ἐγερθῆ ὁ καλόγηρος τοῦ Μπαλουκλῆ καὶ θὰ θέσῃ πάλιν αὐτὰ εἰς τὸ τηγάνιον, ὅπως ψηθῶσι καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους.

Εἰς τὴν παράδοσιν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον δημῶδες ᾄσμα:

Καλόγηρα μαγεῖρευσέ ψάρια εἰς τὸ τηγάνι,
καὶ μίαν φωνὴν, φιλὴ φωνὴ ἀπάνωθε τῆς λέγει:
«Πάψε, γρη῏, τὸ μαγεῖρεὺ καὶ ἡ Πόλις θὰ τουρκέψῃ».
— «Ὅταν τὰ ψάρια πεταχθοῦν καὶ βγοῦν καὶ ζωντανέψουν,
τότε καὶ ὁ Τούρκος θενὰ μπεῖ καὶ ἡ Πόλις θὰ τουρκέψῃ».
Τὰ ψάρια πεταχθήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν
καὶ ὁ ἀμπερὸς εἰσέβηκεν ἀπὸς τοῦ καβαλλάρη.

Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ Βιζυηνός¹, οὗ δυστυχῶς ἡ δάφνη ἢ κοσμοῦσα τὴν ποιητικὴν κεφαλὴν ἐπέπρωτο νὰ ξηρανθῆ ἐντὸς τοῦ ἀσύλου τῶν παραφρόνων. Τὰ ψάρια τοῦ Μπαλουκλῆ, τοῦ ἀγιάσματος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶνε μία τῶν ὠραιότατων παραδόσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς θλιβεράς ἐκείνας ἡμέρας καὶ ὑπεκκαιουσῶν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι παραδόσεις διαδεδομέναι πανταχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Παραδίδεται δ' εἰς ἡμᾶς, ὅτι, ἂν ἐκυριεύθῃ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Ἁγία

Σοφία, ἂν ἐπεσεν ἡ Τραπεζοῦς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, πάντα ταῦτα θὰ παρέλθωσι καὶ θὰ φαιδρυνθῆ ἡ ὄψις τῆς θρηνοῦσης Θεοτόκου.

Ἦσαν τὴν Πόλι, ἦσαν τὴν, ἦσαν τὴ Σαλονίκη, ἦσαν καὶ τὴν Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι, ποῦχε τριακόσια σήμαντρα καὶ ἔξῃγα δύο καμπάναις, καθε καμπάνα καὶ παπᾶς, καθε παπᾶς καὶ διάκος. Σιμὰ νὰ βγοῦν τὰ ἀγία καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου φωνὴ τοῦ ἡεθ' ἐξ οὐρανοῦ ἀγγέλων ἀπ' τὸ στόμα: «Ἄφῃ! αὐτὴ τὴ ψαλμοῦδι, νὰ χαμηλώσουν τὰγία, καὶ στεῖλετε ἴλογο εἰς τὴν Φραγκιά νάρτουνε νὰ τα πάρουν, νὰ πάρουν τὸ χρυσὸ σταυρὸ καὶ τὰγιο τὸ βαγγέλιο καὶ τὴν ἁγία Τράπεζα νὰ μὴν τὴν ἀμολώνουν.» Ἦσαν τὰκουσεν ἡ Δέσποινα, δακρύζουσι οἱ εἰκόνες. «Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, μὴν κλαίγῃς, μὴν δακρύζῃς: πάλι με' χρόνους, με' καιροὺς, πάλι δικὰ μας θὰ εἶνε».

Τοῦ ποιήματος τούτου ἔχομεν πολλὰς παραλλαγὰς ἐκ διαφόρων ἑλληνικῶν χωρῶν. Τούτων ὠραίων εἶνε τὸ τραπεζοῦντιον ποίημα, ἐν ᾧ λέγεται περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως:

Ἐ τὴν ἔμπαν τοῦ ἡλίου μου στέκει ὁ βασιλεὺς,
εἰς τὴν ἔβαν τοῦ ἡλίου μου στέκει ὁ πατριάρχης,
ὁ βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς, ὁ Ἕλλην Κωνσταντίνος
ψάλλουν τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὴν Τιμιωτέραν.

Ἄφνης πουλὶ φέρει θλιβερόν μῆνυμα. Ἡ μία πτέρυξ τοῦ πτηνοῦ εἶνε βεβαμμένη εἰς τὸ αἷμα, ἡ ἑτέρα κρατεῖ χαρτὴν γεγραμμένην, ὅπερ οὐδεὶς κατορθώνει νὰναγνώσῃ.

Καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ ᾄσμα:

Ὁ βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς παρηγοριᾶν ἔχει πέρει,
ἐπῆρεν τέλαφρον σπαθίν, τέλλειν ν' κοντάρην
τοὺς Τούρκους κρατεῖ εἰς τὸ σπαθίν, τῆς Τούρκους εἰς τὸ κοντάρην.
Τριακόσους Τούρκους ἔκοψε καὶ δακατρεῖς πασιάδες,
εἰκαῶθεν τὸ σπαθίν ἀπὸ καὶ ἔκοψεν 1 τὸ κοντάρην,
καὶ ἦσαν ἐκαλοτέρησεν 2 ἀπὸς 3 τῆς Τούρκ' ἐπέμμεν,
καὶ ὄνταν ἐκαλοτέρησεν καὶ μοναχὸς ἐπέμμεν
καὶ ἀπὸν 4 ἀτόναν 5 ἔθαψαν εἰς τὸ χλοερὸν τουσέκιν 6.

Θὰ ἦτο μακρόν, ἂν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀλώσεως, τὰς τελευταίας ὥρας τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως παρηκολουθοῦμεν περαιτέρω διὰ τῶν ἐξόγων ἡμῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων.

Ἄλλὰ δὲν δύναμαι εἰμὴ, ὡς ἤρχισα τὰς διαλέξεις μου διὰ τῶν στίχων τῆς τελευταίας λειτουργίας τοῦ Παράσχου, νὰ περατώσω αὐτὰς διὰ τῶν ὠραίων στίχων τοῦ Βιζυηνοῦ περὶ τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντίνου, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν ὠραιότατων ποιημάτων τοῦ νέου ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ⁷. Οἱ μουσικώτατοι οὗτοι στίχοι, οὗς ἐφιλοτέχνησεν ὁ ποιητής, δύνανται

¹ ἐσχίσθη. — ² ἐκαλοτέρησε, παρετήρησε καλῶς.
³ ἐντός. — ⁴ αὐτοί. — ⁵ αὐτόν. — ⁶ στρώμα.

⁷ Ἀθίδες αὔραι σ. 59 κ. ε. Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος.

νὰ θεωρηθῶσιν αὐτόχρομα διερμηνεύοντες τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων.

— Τὸν εἶδες με' τὰ μάτια σου, γιαγιά, τὸν βασιλέα ἢ μήπως καὶ σὲ φάνηκε ὡς ὄνειρο νὰ ποῦμε ὡς παραμῦθι τάχα;
— Τὸν εἶδα με' τὰ μάτια μου, ὡς ἂν καὶ σένα νέα,
— ὡς ἂν νάταν χθὲς μονάχα.

— Καὶ θάρῃ, ναί, γιαγιάκα μου; — Θάρῃ, παιδί μου, θάρῃ. Καὶ ὅταν ἔρθῃ, τί χαρὰ εἰς τὴν γῆ, εἰς τὴν οἰκουμένην εἰς ὅποιους θὰ ζῶνε τότε!

Διπλὸ τοῖπλό θὰ πάρωμε αὐτὸ ποῦ μᾶς ἐπάρῃ, καὶ ἡ Πόλις καὶ ἡ Ἁγία Σοφία δική μας θενὰ γένη.

— Πότε, γιαγιά μου; Πότε;
— Ὅταν τρανέψῃς, γιούκα μου, καὶ ἀρματωθῇς, καὶ κάμῃς τὸν ὄρκο εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, οὐ καὶ ἡ νεολαία, νὰ σώσῃς τὴν χώρα.

Τότε θὲ νάρῃ ὁ ἄγγελος καὶ ἀγγέλκαὶ δυνάμεις νὰ μβοῦνε, νὰ ζυπνήσωσι, νὰ ποῦν εἰς τὸν βασιλέα πῶς ἦλθε πιά ἡ ὥρα!

Κι' ὁ βασιλεὺς θὰ σηκωθῇ τὴν σπάθα του νὰ δράξῃ καὶ, στρατηγός εἶς, θενὰ μβῆ εἰς τὸ πρῶτό του βασιλεῖο τὸν Τούρκο νὰ χυπῃσῃ.

Καὶ χτύπα χτύπα, θὰ τὸν πᾶ μακρὰ νὰ τον πετάξῃ, πίσω εἰς τὴν Κόκκινη Μηλιά, καὶ πίσω ἀπὸ τὸν ἡλιο ποῦ πιά νὰ μὴ γυρίσῃ.

Μὲ πόθους ἐθνικῶν ὄνειρων, μὲ ἀραχνιάς ἀναμνήσεων γλυκυτάτων εἶνε ὡς διὰ ψηφιδωτοῦ συνυφασμένον τὸ ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ.

Διὰ τί τὰ λεπτὰ νῆματα τῆς ἀραχνιάς τοσούτων ὠραίων ἀναμνήσεων νὰ μὴ περιπλεχθῶσι περὶ τὴν ἡμετέραν καρδίαν;

Διὰ τί καὶ ἡμεῖς, ὡς ὁ νεαρὸς ἕγγονος τῆς φιλομούθου γραίας τοῦ Βιζυηνοῦ, νὰ μὴ θελήσωμεν νὰναχθῶμεν διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὴν ἀπόκεντρον συνοικίαν τῶν σκυτοτόμων καὶ σαγματοποιῶν, εἰς τὸ Βερά-Μεϊδάν ἐκεῖνο τῆς

Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου λέγεται σωζόμενος καὶ σήμερον ὁ πτωχότατος τάφος τοῦ τελευταίου βασιλέως, ἐφ' ὃν ῥίπτει ἀκόμη τὰ ἀνθη τῆς ἡ φρουρὸς ἀκακία, ὁ μυστικὸς τάφος, ὃν φωτίζει κρυφὰ τὸ ἔλαιον φιλόστορος καὶ φιλέλληνος πατριώτου, ἀγνώστου τῆς πέριξ συνοικίας ὀνειροπόλου!

Διὰ τί νὰ μὴ ἐντροφήσωμεν εἰς τὰς πεποθησείας, ἃς ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς ὁ φιλόπατρις ποιητὴς οὗ ἀνέγνω τὸ ποίημα; Διὰ τί νὰ μὴ ἐλπίζω καγῶ, ὁ τιμηθεὶς ἐπὶ δύο ὄλους μῆνας ὑπὸ τῆς πατριωτικώτατης ὑμῶν ὁμηγύρεως, διὰ τί, λέγω, νὰ μὴ ἐλπίζω, ὅτι αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις εἰς ἃς ἐντροφήσαμεν ἐνταῦθα θὰ μεστῶσωσιν ὁρμῆς ἐθνικῆς ἐκείνους εἰς οὓς ἐπιβάλλεται νὰ ἐκπληρώσωσιν εὐόρκως ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ ἔθνους τοὺς προαιωνίους πόθους τοῦ ἑλληνισμοῦ; Διὰ τί νὰ μὴ φαντασθῶ, ὅτι μεταξὺ τῶν παρακολουθησάντων τὰς διαλέξεις ταύτας κρύπτεται ἴσως καὶ ὁ εἰς ἐκείνους, οὗ ἔχει ἀνάγκη ἡ ἑλληνικὴ πατρις, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν τρυφερῶν παρθένων, αἵτινες ἐφοίτησαν ἐνταῦθα, κρύπτεται ἐκείνη, ἣτις θὰ δυνηθῆ νὰ καυχηθῆ μίαν ἡμέραν, ὅτι ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τοῦ ἀποδώσαντος εἰς τὸν ἑλληνισμόν τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα, τοὺς πόθους ἐκείνους, τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην, ὧν σύμβολον εἶνε ἡ Ἁγία Σοφία, ἡ ἀποτελέσασα τῶν ἡμετέρων διαλέξεων τὸ θέμα;

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

¹ Κ. Ζησίου Ὁ τάφος τοῦ Παλαιολόγου ἐν τῇ «Ἐβδομάδι» τῆς 2 Ἰουνίου 1890.

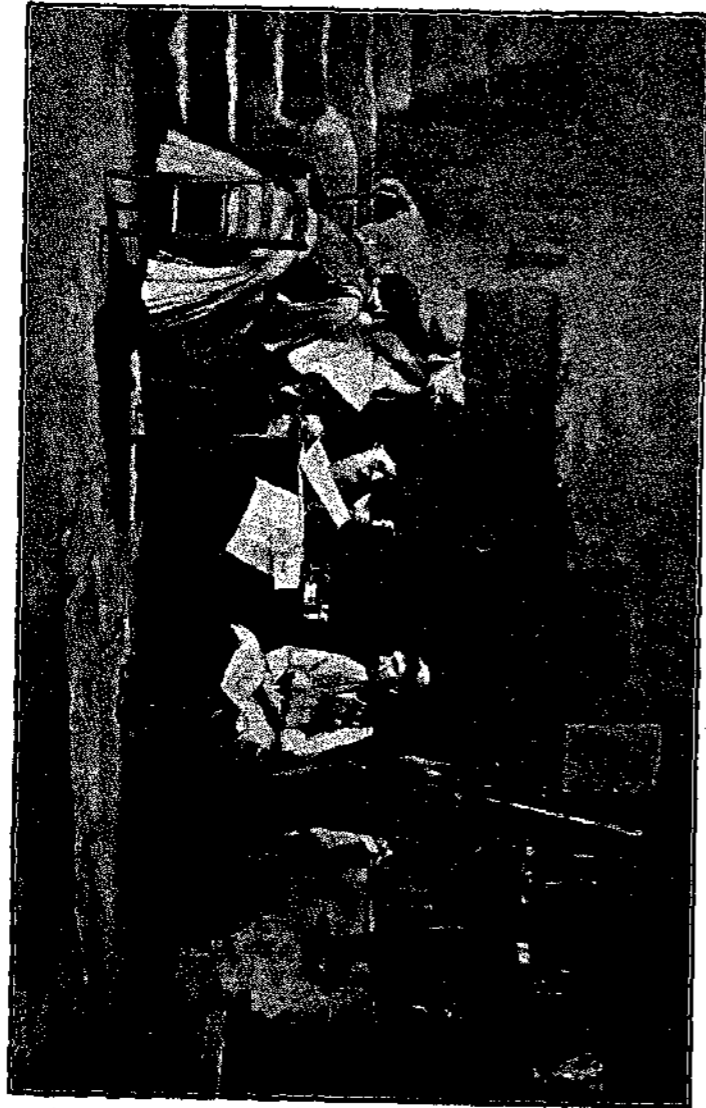

Βαθύτιμον βυζαντινὸν δισκοπότηρον, πιθανῶς ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐν Ἁγίῳ Μάρκῳ τῆς Βερετίας.

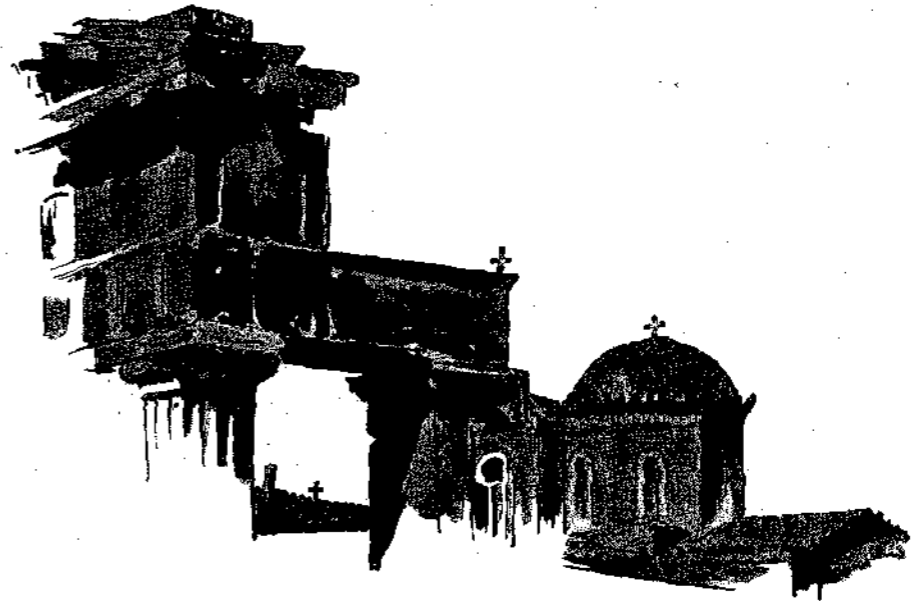
¹ Ἀθίδες αὔραι σ. 76. Τὸ Μπαλουκλί.

ΚΑΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Επιγραφή: Θ. Ράλλης.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΠΡΟ 66 ΕΤΩΝ

Μεταξύ των εγγράφων — των κλείστων σπουδαιωτάτων και διευκρινιζόντων πλείστα σκοτεινά σημεία της νεωτέρας ημών ιστορίας — λογίου Κρητός πρό έτων άποθανόντος, άνευρέθησαν και τρεις έπιστολαι του κατά το έτος 1834 έπισκεφθέντος τας Αθήνας Γάλλου περιηγητού Thomas Abbet-Grasset, περιέχουσαι ένδιαφερούσας πληροφορίες περί της αναγεννωμένης εκ των έρειπίων της πόλεως. Μίαν εκ των έπιστολών τούτων, άπευθυνομένην προς συμπατριώτην του γράφοντος κόμητα και χρονολογουμένην από 12 Νοεμβρίου 1834, δημοσιεύομεν κατωτέρω παραχωρηθείσαν ημίν υπό συγγενούς του λογίου Κρητός κυρίας.

Κύριε κόμη,

Και την έπιστολήν μου ταύτην γράφω ημίν από του εδάφους της ιερής της Παλλάδος πόλεως. Παρητήθη του σχεδίου του να εκδράμω εις το έσωτερικόν της Αττικής διά λόγους ους θα λάβω την τιμήν να εκθέσω ημίν κατωτέρω.

Τω έντι μεγάλη θέλησις άπαιτείται όπως δεχθή τις ότι το άθλιον και ήρειπωμένον χωρίον, όπερ από δώδεκα ήδη ήμερών κατοικώ, είναι ο οικτρός απόγονος της ένδόξου πόλεως, ή οποία εκυριάρχησε διά του πνεύματος και της ισχύος του αρχαίου κόσμου, και έν έλειπεν υπεράνω των κεφαλών ημών ή Ακρόπολις, κατεστραμμένη και αυτή υπό του χρόνου, διασφύουσα όμως το άπειρώς επιβλητικόν μεγαλειόν της, πάσα άμφιβολία θα ήτο επιτετραμμένη.

Από της πρώτης ήμέρας της άφιξέως μου έπεδόθη εις μελέτην της πόλεως. Και βεβαιώθητε ότι ή άσχολία αυτή ούτε δύσκολος ούτε επίπονος είναι. Κυρίως αι Αθήναι της σήμεραν άποτελούνται εκ της άγοράς, μιας οδοϋ, και

τριών κατεσπαρμένων, και άπομεμακρυσμένων άλλήλων συνοικιών. Μεταξύ όλων τούτων, τάφροι και χάνδακες και άγροί χέρσοι, μελανοι εκ των πυρών, τας όποιας άσυνείδητως ήναπτον οι χθесиноί κύριοι, οι Τουρκοί, καθιστώσι την συγκοινωνίαν ήκιστα ευχερή εις τοιαύτην μάλιστα ώραν του έτους. Παρ' όλίγον όμως να λησμονήσω τα προάστεια. Άνάλογα προς την έλεγείσαν ήδη ως πρωτεύουσαν του Έλληνικού Βασιλείου είναι και τα προάστεια. Αθλιοι και πτωχοί συνοικισμοί, έστερημένοι καθ' ολοκληρίαν άγροτικής αναπτύξεως, μαρτύρια μακράς και καταθλιπτικής δουλείας, άρα αντίθεσις προς έν και μόνον τουρκικόν κτήμα, ευρύ και καλώς διατηρούμενον, άνηκον δε εις πλούσιον τοποτηρητήν τουρκον.

Αρχίζω ήδη από της άγοράς. Εις την γραμμην ξύλινα παραπήγματα, έν αι επίσης ξύλινα στέγαι προέχουσιν, άσθενώς προφυλάττουσαι από των καυστικών άκτίων του ήλιου

καὶ ἀπὸ τῶν βροχῶν, εἶναι θαῦμα πῶς ἀνθίστανται εἰς τὸν ἀνεμον καὶ εἰς τὸ ψῦχος. Οἱ πωληταὶ κἀθῆνται σταυροποδητὶ κατὰ τὴν τουρκικὴν συνθήειαν, καὶ διαλέγονται χαμηλοφώνως μεταξύ των. Εἶναι ὄλοι ἀσχημοὶ ἄνδρες, πλατυπρόσωποι καὶ δυσκίνητοι, καὶ ἐὰν δὲν ἐβλεπον τοὺς ἐκάστοτε ἐνταῦθα ἀφικνουμένους πολεμιστάς, ἀρριπρεπεῖς καὶ ζωηροὺς ἄνδρας, θὰ ἠδυνάμην νὰ ὀρκισθῶ ὅτι παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεῖ καὶ ἀνευ ἔχρους ὁ ὠραῖος Ἑλληνικὸς τύπος τῆς παραδόσεως. Ἡ περὶ τὴν ἀγορὰν κίνησις εἶναι ἐλαχίστη. Δεσπόζει ἀκόμη αὐτῆς βαρὺ καὶ ἀρρυθμὸν τουρκικὸν τζαμίον καὶ φαίνεται ὅτι ἡ σκιά τοῦ ἀκόμη ἀπειλεῖ τὴν μόλις ἀποσειάσαν τὰς ἀλύσεις πόλιν. Γυναῖκες οὐδαμοῦ φαίνονται. Μόνον εἰς ἐν ἀπὸ τὰ ἀθλία αὐτὰ παραπήγματα ἀνεκάλυφα πωλήτρια ὄριμον γυναῖκα, χήραν ὡς μοῦ εἶπον πολεμιστοῦ, πωλοῦσαν βαρύτατα μάλλινα σκεπάσματα. Ἡ Ἀθηναία πωλήτρια ἐκράτει διαρκῶς καταβίβασμένην τὴν κεφαλὴν, ἥτις ἄλλως τε ἥκιστα ἐφαίνετο, περιτυλιγμένη ὡς ἦτο εἰς μακρὸν μαῦρον μανδήλιον κατερχόμενον μέχρι τῶν ὠτων καὶ περικλείον καὶ τὴν σιαγόνα.

Τίποτε λοιπὸν δὲν ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἀγορὰν τὴν κατακλυζομένην ἀπὸ τὰς ἐλευθερίας γυναῖκας, τὴν πλήρη ἀπὸ ἀνθοπωλίδας, τὸν λάλον καὶ φαιδρὸν τόπον, ἐν ᾧ οὐχὶ σπανίως ὁ ἐπιδέξιος δημαγωγὸς ἔσπειρεν ἰδέας καὶ σκέψεις, ἀφορώσας τὴν τύχην τοῦ λαοῦ ὅλην! . . .

Σὰς εἶπον ἤδη ὅτι τὴν πόλιν ἀποτελεῖ καὶ μία ὁδός. Ἡ ὁδὸς στενὴ καὶ ἀμβλεία ἢ ἀρχομένη ἀπὸ τὸν ἀρχαίον καὶ ἀνεπίγραφον τάφον τὸν εὐρισκόμενον πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Φιλίππου μέχρι τοῦ τουρκικοῦ τζαμίου, τὸ ὅποιον προανέφερα. Εἰς τὸν δρόμον τοῦτον ὑπάρχον ἰσχυρῶς τὰ καλλίτερα καταστήματα δύο ἢ τρία τὸν ἀριθμὸν καὶ δύο οἰκίαι, ἐν ταῖς ὁποῖαις πρόκειται νὰ ἐγκαταστῶσι τὰ ὑπουργεῖα τοῦ νέου κράτους. Ἡ μία τῶν οἰκῶν τούτων εἶχε καὶ καφάσια, τὰ ὅποια καταγίνονται ἀπὸ χθὲς νὰ ἐξαφανίσωσι δύο σπιθαροὶ ἐργάται. Ἡ χαρὰ των εἶναι ἀπερίγραπτος. Δὲν ἠξέουρον εἰς τί θὰ χρησιμεύσῃ ἡ οἰκία. Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ τοὺς ἀρκεῖ. Εἶναι μεταβολὴ ἀποδεικνύουσα τὴν δύσιν τῆς ἡμισελήνου.

Εἰς τὰνατολικὰ τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ μικροῦ μοναστηρίου, ἐν ᾧ μονάζει γέρον τις καὶ μία γραία, ἀμφότεροι ἴσως ἑκατοντούτιδες, ὑπάρχει μικρὸν σύμπλεγμα ἀθλίων οἰκίσκων, ὧν προέχει τὸ τουρκικὸν διοικητήριον. Εἰς ἕνα τῶν οἰκίσκων τούτων καθήμεθα ἐγὼ καὶ ὁ γνωστός σας ἀξιωματικὸς Coliquet, φιλοξενῶν

τὰς ἡμέρας ταύτας πλὴν ἐμοῦ καὶ τὸν ἐρχόμενον νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν συνάδελφόν του καὶ συμπατριώτην μου κ. Μπερνούα.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἰς τὴν ἠρειπωμένην ταύτην πόλιν ἡ διακονή μας δὲν εἶναι ἀπολύτως πληκτικὴ. Ἀπέναντι ἡμῶν εἰς οἰκίσκον οὐχὶ τοῦ ἰδικοῦ μας πλουσιώτερον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο δωματίων, εἰς τὰ ὅποια εἰσελεύεται ἄγριος ὁ βορρᾶς, κατοικεῖ διακεκριμένος Ἕλληνας, ὁ Ρίζος Ραγκαβῆς, ἀνὴρ ἐπὶ μακρὸν ζήσας ἐν Βλαχίᾳ, ὅπου κατέλαβε μεγάλα ἀξιώματα, φιλόξενος, καὶ οὐτινος ἡ συναναστροφή εἶναι πολὺ εὐχάριστος. Παρ' αὐτῷ τὴν ἐσπέραν ἐγνώρισα διακεκριμένα πρόσωπα τοῦ τόπου, ὧν θὰ σας ἀναφέρω τὰ ὀνόματα, διὰ νὰ ἰδῆτε ὅτι δὲν ἔχουσι τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὰ πατρωνυμικὰ τῶν ἀρχαίων. Ἐκ τῶν πρώτων συνήντησα ἐκεῖ τὸν γέροντα Χατζηλουκᾶν, δημογέροντα ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἱκανὸν καὶ σεβαστὸν ἄνθρωπον, πατέρα ὠραίας κόρης, ἡ ὅποια ἀκούσασα ἡμᾶς διαλεγόμενος γαλλιστί, ἐξέφρασε ζωηροτάτην ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν. Ὅταν εἶπομεν ὅμως ὅτι ἀπαίτεται τοῦλάχιστον δύο ἐτῶν σπουδὴ διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὴν ὁμιλῇ, ἡ ἀπλοικὴ Ἀτθίς ἐμόρφωσε καὶ ἀπήντησε:

— Δύο ἔτη! Ἄ! δὲν σὰς θυσιάζω δύο ἔτη!

Ἐπίσης παρὰ τῷ κ. Ραγκαβῆ ἐγνώρισα τὸν Διομήδην Τζάλην, μεγάλης οικογενείας ἐκ Φθιώτιδος, σεβαστὸν γέροντα, ἀφελέστατον, ἀπομυττόμενον μὲ τὰς δύο του χεῖρας, ὑπερῆφανον διὰ τὴν καταγωγὴν του, ὑπερῆφανον διὰ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὁ πρόξενός μας, τυχῶν ποτε εἰς τὸν οἶκόν του, τῷ εἶπεν ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι τὸ ἔθνος τὸ πλησιάζον μᾶλλον κατὰ τὰς μεγάλας παραδόσεις τὴν Ἑλλάδα.

— Τοὺς παλαιούς Ἕλληνας, εἶπεν ὑπερηφάνως ὁ Τζάλης, μπορεῖ νὰ τοὺς φθάσετε, τοὺς νέους ὅμως ἀδίκως θὰ κοπιᾶσετε. Τὸ πολὺ πολὺ ὁ δικὸς σας ὁ Μποναπάρτης μπορεῖ νὰ ἦταν ἐξυπνος ἄνθρωπος!

Ἄλλο ὄνομα ἐπίσημον ὅπερ ἔχω ν' ἀναφέρω ἐκ τῶν συναναστροφῶν τοῦ Ρ. Ραγκαβῆ εἶναι τὸ τοῦ Ἑλληνοβλάχου (;) εὐπατριδοῦ Μουρούζη ἐκ τῆς μεγάλης ἡγεμονικῆς οικογενείας, ἥτις ἐδέσποσε τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Εἶναι δὲ οὗτος ὠραῖος ἀνὴρ, ἑλληνικωτάτης φυσιογνωμίας, λίαν ἀνεπτυγμένος, ἱκανὸς εἰς τὰρχαία κείμενα καὶ καταγινόμενος ἤδη εἰς τὴν ἀντιγραφὴν διαφόρων ἐπιγραφῶν, αἰτινες εὐρέθησαν εἰς θέσιν ἐκτός τῆς πόλεως, εἰς τουρκικὸν κτῆμα καλούμενον «Ἀγᾶ-Βρύση». Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἀντίγραφον ἐγκαίρως θέλω ἐπιστείλει ὑμῖν.

Εἰς τοῦ Ραγκαβῆ καθ' ἐκάστην ἐσπέραν συναθροίζομεθα καὶ προσπαθοῦμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσώτερον εὐχαρίστως νὰ διέλθωμεν τὰς ἀνιάρως ὥρας τῶν μακρῶν χειμερινῶν νυκτῶν. Μετὰ τὰς ὀμιλίαις περὶ τῶν ἀραιῶν καὶ ἀσημάντων γεγονότων τῆς ἡμέρας, μετὰ ζωηροτάτας τῶν Ἑλλήνων συζητήσεις περὶ τῆς ἐκρύβου καὶ ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως, ἥς ἡ ἀπήχησις φθάνει εἰς τὴν ἔρημον καὶ κατεστραμμένην πόλιν ἐκ Ναυπλίου, ἐπιτιδόμεθα εἰς μουσικὴν ἢ εἰς χαρτοπαιξίαν. Κύμβαλον δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἐνταῦθα καὶ μόνον εἰς ἄθλιος αὐλὸς τοῦ νέου Καλλιμάχη μᾶς ξεσχίζει τὰ ὦτα, ψάλλει δὲ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ πρὸ πάντων Γερμανικὰ ἄσματα καὶ παιδικὰ τινα τῆς Αὐστρίας, τὰ ὅποια ἔμαθε σπουδάζουσα εἰς παρθενωγειὸν τῆς Βιέννης. Εὐτυχῶς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πειθεταὶ ἡ ὠραία κόρη τοῦ Χατζηλουκᾶ καὶ ψάλλει ἐντόπια ἄσματα, τὰ ὅποια μεθ' ὅλων τῶν βαρῶν καὶ μελαγχολικῶν των περιέχουσι τοῦλάχιστον τὸ ἄρωμα λαϊκῆς μουσικῆς.

Εἰς μίαν τῶν ἐσπερινῶν αὐτῶν διασκεδάσεων ὁ Ρ. Ραγκαβῆς ὑπέεικεν εἰς τὰς προτροπὰς μας, ὑπεχρέωσε μαῦρον τινα ὑπηρετήν, λείψανον τῆς ἀποικομένης τουρκοκρατίας, νὰ ψάλλῃ ἐν ἄσμα τουρκικόν. Ὁ ἀραψ ἐμεθύσθη καὶ ἤρχισε, δὲν ἐπειθετο ὅμως κατόπιν νὰ παύσῃ καὶ ἐδέσσε νὰ ἐγερεθῇ, ἀπειλητικῶς ὁ πελώριος ἀγρότης Ματρόζος, διὰ νὰ σιωπήσῃ ἐπὶ τέλους ὁ μαῦρος τρουβαδοῦρος.

Εἶδομεν δὲ καὶ χορὸν Ἑλληνικόν. Πρότινων ἡμερῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πιθαρά Ἄναγνωστὴ—ἐν ἐπιμένῳ εἰς τοιαύτας λεπτομερείας, κ. κόμη, τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἰδικόν μου—ἐτελείτο ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Εἰρηνοῦλας μετὰ τοῦ ἐξ ἀριστοκρατικῆς οικογενείας τῶν Ἀθηναίων νέου Παναγιώτου Πετράκη. Ἡ οικογένεια Πιθαρά εἶναι πλουσία οικογένεια τοῦ τόπου μὲ εὐρείας σχέσεις, καὶ ὁ γάμος ἐγένετο πανηγυρικὸς. Οἱ νυμφεῖοι μετέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνῶ ὅλα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν προῖκα τῆς κόρης μετεφέρθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐπὶ ὄνων, εἰς μακρὰν σειρὰν, περιφρουρουμένων ὑπὸ δύο στοίχων ὀπλοφόρων, οἵτινες ἐπυροβόλουν καὶ ἐψάλλον. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας Πιθαρά, ἐστήθη χορὸς, εἰς τὸν ὅποιον ἔλαβον μέρος τὰ κοράσια καὶ αἱ νεάνιδες τῆς μεγάλης οικογενείας, συγγενεῖς καὶ φίλοι. Παρατήρησα εὐχαρίστως ὅτι ἡ παρουσία μας δὲν ἐβλάψε τὴν ἑορτὴν καὶ μοι ἐδόθη ἀκόμη μίαν φοράν ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσω τὸ φιλόξενον καὶ ἀνεπτυγμένον τοῦ λαοῦ. Δυστυχῶς εἰς ἐκάστην στροφὴν προσεφέρετο εἰς

ἡμᾶς εἶδος τι ἀηδοῦς καὶ πικροῦ οἴνου, τὸν ὅποιον ἡμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ πῶμεν, καὶ τοῦτο ἠνάγκασε καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Μπερνούα νὰ φύγωμεν προῶρας, θυσιάζοντες τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ γραφικωτάτου χοροῦ εἰς τὸν φόβον ἐξαντλητικῆς μέθης.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ μοῦ ἔκαμε μεγίστην ἐντύπωσιν κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονὴν μου εἶναι τὸ ἐξῆς γεγονός.

Συνέπεσε νὰ διέρχεται ἐξ Ἀθηνῶν, μεταβαίνων εἰς Ναύπλιον, πρόκριτος ἐξ Εὐβοίας, Κριεζώτης τὸ ὄνομα, μετὰ μεγάλης ἀκολουθίας παλληκαριῶν του. Συγχρόνως ἐφθασεν ἐκ Κορίνθου ὁ γηραιὸς εὐπατριδὸς τῆς πόλεως ταύτης Νοταρᾶς, τελευταῖος γόνος μεγάλης καὶ ἐνδόξου οικογενείας, μεταβαίνων εἰς Λαύρειον. Ὁ Νοταρᾶς εἶχεν ἐκκινήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅτε ἐφάνη μακρόθεν ἡ συνοδία τοῦ Κριεζώτη. Ἀκόλουθος τοῦ Νοταρᾶ ἀνεχώρησε ταχύς ὡς βέλος καὶ ἐπληροφόρηθη τίς ἦτο ὁ ἐρχόμενος, ἀνήγγειλε δὲ ὅτι ἐκεῖνος ἐν ἠκολούθει ἦτο ὁ ἀρχων Νοταρᾶς.

Ὅταν ἐπλησίασαν εἰς πεντήκοντα βημάτων ἀπόστασιν αἱ δύο συνοδία, ἐστάθησαν καὶ προχώρησαν μόνον οἱ ἀρχηγοὶ. Οἱ δύο ἵππεῖς ἐπλησίασαν, ἀνέσπασαν τὰ ζῆφν, τὰ ὑψωσαν ὀριζοντίως ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς καὶ μετὰ τὸν ὠραῖον αὐτὸν χαιρετισμὸν τὰ ἔθηκαν πάλιν εἰς τὴν θήκην. Ἐπειτα ταχύς ὁ Κριεζώτης ἀφιππεύει καὶ προελθὼν ἠσπάσθη τὴν χεῖρα τοῦ Νοταρᾶ, ὅστις τὸν εἴλωσε καὶ τὸν ἠσπάσθη εἰς τὰς παρειάς. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ οἱ ἑκατὸν ἀκόλουθοι ἀμφοτέρων τῶν ἀρχηγῶν ἴσταντο σοβαροὶ ἐπὶ τῶν ἵππων των. Ὅταν ὁ ἀσπασμὸς ἐτελείωσεν, ἑκατὸν καὶ πλέον πυροβολισμοὶ ἐχαίρετισαν τοὺς δύο ἀρχηγούς.

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ θέαμα ἐκεῖνο μοῦ ἔκαμε βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Ἦκουσα πολλὰ τὰ δυσάρεστα περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὑπῆρξαν πολλοὶ οἵτινες μοι τοὺς παρέστησαν ὑπόουλους, φιλέριδας, ἀπίστους. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμήσω τὸ συζητητικὸν καὶ τὸ φίλερι αὐτῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ αἰμοδιφεῖς πολεμισταὶ ἔστρεψαν κατ' ἀλλήλων τὰ ὄπλα καὶ ἡ χώρα, ἥτις ἐποτίσθη δι' αἵματος ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέπιε καὶ ὄχι ὀλίγον χυθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ δι' Ἑλλήνων. Δὲν διστάζω ὅμως καὶ νὰ ὁμολογήσω τὴν ἔκτακτον φιλοτιμίαν, τὸ φιλόξενον, τὴν εὐφίαν, ὅλα τὰ δείγματα τῆς ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς τοῦ λαοῦ, μεταξύ τοῦ ὁποῖου ἀπὸ πέντε ἤδη ἐβδομάδων ζῶ.

Ἐλπίζω ὅτι πολὺ ταχέως αἱ σημειώσεις αὐτῆς ἡδὴ χαράττω ἐπὶ τοῦ χάρτου ὅπως εὐχαριστήσω

τὴν εὐγενῆ σας περιέργειαν, θὰ μὲ ἐξωθήσωσι νὰ τὰς συστηματοποιήσω καὶ ἴσως γίνετε ἀφορμὴ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς βιβλίον, ὅπερ θὰ εἶναι ἴσως τὸ πρῶτον εὐνοϊκὸν ὑπὲρ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων μόνον τὰ δεινοπαθήματα ἐξυμνήθησαν, ὅχι ὁμῶς καὶ ὁ ἀγαθὸς χαρακτήρ καὶ ἡ καλὴ φύσις.

...Καὶ ἤδη τελευτῶν ὀφείλω νὰ δικαιολογηθῶ διατί δὲν ἐπιχειρῶ τὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκδρομὴν, ἣτις θὰ ἀπέφραγεν ἴσως πλουσιώτε-

ρον ἀμνητὸν σημειώσεων. Δυστυχῶς τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ὅλας τὰς ἐπαρχιακὰς ὁδοὺς λυμάλνεται ληστεία τρομερά. Ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ ἐξοδος καὶ εἰς πολυανθρώπου ἀκόμη συνοδίαν, διότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Προκρούστου καὶ τοῦ Σκίρωνος οὐδενὸς φιλδονται. Ἄς ἀναμείνωμεν λοιπὸν εὐθετώτερον καιρὸν, ἐάν ποτε καὶ πάλιν ἡ τύχη μὲ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τῆς Ἰ. Μ. Ἐξοχέτης Θεράτων πρόδμος
ΩΜΑΣ ΑΜΠΕ - ΓΚΡΑΣΣΕ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ἐλαιογραφία: Δ^{ος} Σοφίας Λασκαρίδου.

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΙΓΙΔΟΣ

Ἀπὸ τὴν Ἐκθεσὶν τῆς «Ἐταιρείας τῶν Φιλοτέχνων».

Φωτογραφία Στ. Κομιδῆ.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Η Εὐρώπη ἐξαμερικανίζεται. Ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1889, ἐξέπεμψεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βορείου Ἀμερικῆς ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε ἑκατομμύρια μεταναστῶν. Μέχρι τοῦ 1860 κατεπλημύρισε τὰς ἠνωμένας Πολιτείας διὰ τῶν βιομηχανικῶν τῆς προϊόντων, ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰς τὴν λογοτεχνίαν τῆς καὶ τὰς ἰδέας τῆς, τὰς τέχνας καὶ τοὺς καλλιτέχνας τῆς, τοὺς συρμούς καὶ τὴν καλαισθησίαν τῆς. Ἡ νέα αὕτη χώρα ὁμοία πρὸς ἕδαφος κατὰξηρον καὶ ἀμμῶδες κατέπιε τὰ πάντα καὶ ἀφωμίωσε τὰ πάντα, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, τὰ καθαρὰ ὕδατα καὶ τὰ ὕδατα τὰ ρυπαρά. Ἐκ δὲ τῶν διαφόρων τούτων στοιχείων, ἡ ἰδιοφυία τῆς φυλῆς, ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος, ἡ ἐλευθέρα διαμόρφωσις, ἡ πνευματικὴ, θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις παρήγαγον νέον πολιτισμόν, ἔχοντα φυσικὰς τινὰς ἀναλογίας πρὸς τὸν εὐρωπαϊκόν, ἀλλὰ καὶ ἀπροσδοκίτους ἀντιθέσεις.

Ὁ πολιτισμὸς οὗτος, ἀφ' ἑτέρου, ἀπηχεῖ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, τὴν ὁποίαν κατὰ σμῆνη ἐπισκέπτονται οἱ περιηγηταί τῆς, ὅπου οἱ νομάδες ἑκατομμυριοῦχοι τῆς ἀνταλλάσσουν τὴν σκηνὴν τῶν μὲ περίλαμπρα μέγαρα, ἀμιλλώμενοι ὡς πρὸς τὴν κομψότητα καὶ τὴν πολυτέλειαν πρὸς τὴν ἐκ καταγωγῆς ἀριστοκρατίαν, τὴν φθίνουσαν, τὴν ὁποίαν ζηλεύουν, καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πλοῦτου, τὴν ὁποίαν συντρίβουσι διὰ τοῦ ἔθου τῶν. Μᾶς καθιστῶσι δὲ γνωστὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἦθιμά τῶν καὶ τὰς ἰδέας τῶν, οὐχὶ δειλῶς ὡς ὀπίπλουτοι διστάζοντες καὶ φοβούμενοι τὸ γέλοϊον, ἀλλ' ὡς ἄνθρωποι φθάσαντες εἰς τὸ ποθούμενον τέρμα, μειδιῶντες διὰ τὰς προλήψεις ἡμῶν, ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἀποκτηθεῖσα πείρα ἔδωκε τὴν πεποίθησιν, ἣτις ἐπιβάλλεται.

Οἱ πολιτισμοὶ ἔχουσι τοιοῦτους ἀντικτύπους. Ἐπιδρῶσιν οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, μεταβαλλόμενοι ἀμοιβαίως ταχύτερον ἢ βαθύτερον κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τὰ μέσα τὰ τιθέμενα εἰς ἐνέργειαν. Ἡ ἀρχαιότης δύο τοιαῦτα μέσα ἐγνώρισεν τὴν κτηνώδη κατὰκτησιν καὶ τὴν πνευματικὴν κατὰκτησιν, τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων καὶ τὴν γοησίαν τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς τέχνης. Ἀμφότερα ταῦτα ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους· ὁ πόλεμος ἔγεινε φονικώτερος γενόμενος μεθοδικὸς καὶ σοφός· τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἡμερὶς ἀντικατέστησαν τὸ στενὸν διὰ πολυάριθμον ἀκροατήριον βῆμα· τῶρα ὁμιλοῦμεν ὀλιγώτερον καὶ γράφομεν περισσώτερον. Εἰς τὰ

μέσα δὲ ταῦτα τῆς διαδόσεως προσετέθη καὶ ἕν ἄλλο, ἀγνωστον ἄλλοτε ἢ περιφρονούμενον, ἀθροβιώτερον ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων· ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναίκος.

Ἐπὶ μακρὸν ἡ γυνὴ ὑπῆρξεν ἀσήμαντον πρᾶγμα· ἀπλοῦν ἐπιπέδιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν λαῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων· σήμερον κατέστη παράγων ἀξίος λόγου· ἱστορικοὶ δὲ καὶ περιηγηταί, φιλόσοφοι καὶ ἠθικολόγοι, ἀπορρίπτοντες τὰς πεπαλαιωμένας μεθόδους, δὲν ἐξετάζουσι μόνον, ὅταν μελετῶσιν ἕν ἔθνος, τὰς πολιτικὰς τάσεις, τὸν διοικητικὸν μηχανισμόν, τὴν οικονομικὴν κίνησιν, ἀλλ' ἐπίσης, καὶ πρὸ πάντων, τὸν κοινωνικὸν βίον, τὸ περιβάλλον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου κέντρον εἶνε ἡ γυνή, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπερέχει ἡ δρᾶσις τῆς, σχηματίζουσα ἐνίοτε τὰ μεγάλα ρεύματα τὰ παρασύροντα τοὺς λαούς.

Εἴτε ἐπιδοκιμάζει τις εἴτε ὅχι τὴν ἔκτασιν ταύτην τῆς γυναικείας ἐπιδράσεως, οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν ἀρνηθῇ. Ναπολεὼν ὁ Α', ὅστις βαρέως ἔφερε τὴν ἀνάμιξιν τῶν γυναικῶν εἰς τὰ ἀλλότρια, ἐπέπληξε τραχέως τὴν κυρίαν Στάελ ὡς ἐνασχολουμένην εἰς τὰ δημόσια πράγματα.

— Δὲν ἠμπορεῖτε, ἀπήντησεν αὕτη, νὰ καταδικάσετε τὰς γυναῖκας ὅτι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν πολιτικὴν εἰς χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τῆς πολιτικῆς κόπτεται ἡ κεφαλὴ τῶν.

Ἡ γυνὴ ἀφίνει τὴν φαινομένην ἐνέργειαν εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' εἶνε τὸ ἐλατήριον τὸ κινεῖν αὐτὸν εἰς ἐνέργειαν, ἐκ τοῦ βαθμοῦ δὲ τῆς ἐπιδράσεως τῆς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ κοινωνίας τινός· ὁ πολιτισμὸς ἀνέργεται ὅπου εἶνε καταφανὴς ἡ γυναικεία ἐπίδρασις, κατέρχεται ὅπου εἶνε ἀσθενὴς ἢ λείπει παντελῶς. Ὅπως δὲ ὅλαι αἱ νέαι δυνάμεις, ἔχει αὕτη τοὺς φανατικούς ὑπερμάχους τῆς καὶ τοὺς ἀμειλίκτους διώκτας τῆς, ἀσυνέτους ἔχθρους οἵτινες εἰργάσθησαν ὑπὲρ αὐτῆς περισσώτερον τῶν μάλιστα ἀφωσιωμένων φίλων τῆς.

Εἶχον προῖδη ἄρα γε τὸ μέλλον αὐτῆς μεγαλείου οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι νομοθέται καὶ φιλόσοφοι, οἵτινες καταδικάζοντες τὴν γυναῖκα εἰς τὴν δουλείαν τὴν ἐμμέφοντο ὡς ἔχουσαν δουλικὰ ἐλαττώματα; οἱ Πατέρες ἐκεῖνοί τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες τὴν ἐθεώρουν ὡς ἀντίπαλον, οἱ σοφοὶ τῶν ὁποίων ἐτάραττε τὴν λογικὴν καὶ οἵτινες τόσον τὴν ἐκακολόγησαν; ὁ Πλάτων ὅστις ἐθεβαίου ὅτι ὁ ἀμαρτάνων θὰ μεταβληθῇ εἰς γυναῖκα

κατὰ τὴν δευτέραν γέννησίν του; ὁ Ἱπποκράτης, ὅστις ἠρώτα τί εἶνε ἡ γυνή; καὶ ἀπεκρίνετο: νόσος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ὅστις τραχύτερος ἐστὶ ἔλεγε: «ἡ γυνή εἶνε φρικώδης ταινία ἐδρεύουσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρός»; Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὅστις ἀνέφωνε: «εἶνε ἡ πηγή τοῦ κακοῦ, ἡ αἰτία τῆς ἀμαρτίας, ἡ ἐπιτάφιος πλάξ, ἡ θύρα τῆς κολάσεως, ἡ εἰμαρμένη τῆς συμφορᾶς μας»; Ὁ Ἐρασμος ὅστις ἐθεώρει αὐτὴν ὡς ἄλογον καὶ ἄφρον ζῶον ἀλλ' εὐάρεστον καὶ χαριτωμένον;

Τόμους ὀλοκλήρους ἠδύναντο νὰ γεμίσωσιν αἱ ὕβρεις, τὰς ὁποίας ἐσώρευσαν κατ' αὐτῆς. Ἡ μεγαλύτερα βιβλιοθήκη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὅσα ἐγράφησαν περὶ τοῦ ἀνεξαντλήτου τούτου θέματος, ἕκαστον δ' ἔτος χιλιάδες τόμων ἐκδίδονται, μυθιστορήματα, δράματα ἢ παντοῖα ἄλλα ἔργα, εἰς τὰ ὅποια ἡ γυνὴ θεοποιεῖται ἢ κρημνίζεται εἰς τὰ τάρταρα. Ἀλλ' εἴτε εἰδωλον εἶνε εἴτε θῦμα θριαμβεῖται. Με ποῖαν περιφρονητικὴν ἀταραξίαν ἐδέχθη τοὺς φοβεροὺς σαρκασμοὺς τοῦ κατ' ἐξοχὴν μισογύνου τῶν φιλοσόφων! Ὁ Σοπενχάουερ ἐρωτᾷ ποῦ ἔγκειται τὸ μυστηριώδες γόητρον τῶν γυναικῶν, τὸ ὁποῖον φέρει ἄνω κάτω τὰ μεγαλύτερα πνεύματα, τὸ ὁποῖον εἰσολισθαίνει εἰς τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις παρεμβάλλον ἐρωτικά γράμματα ἢ βοστρύχους εἰς τὰ χαρτοφυλάκια τῶν πολιτικῶν καὶ συνταράττει τὰ πάντα; Ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ φύλου τοῦ ἔχοντος «εὐρεῖς γλουτοὺς μακρὰν κόμην καὶ βραχείας ἰδέας». Ἀντὶ νὰ τὸ χαρακτηρίζωμεν ὡς ὠραῖον, λέγει, ἔπρεπεν ὀρθότερον νὰ τὸ ἀποκαλῶμεν καλαισθητικῶς ἀχαρι (unästhetisch). Τοῦτο ὡς πρὸς τὸ φυσικόν ὡς πρὸς δὲ τὸ διανοητικόν καὶ ἠθικόν δὲν εἶνε ἡ γυνὴ καλλίτερα. «Ἡ φύσις, ἣτις ἠρνήθη τὴν δύναμιν εἰς τὴν γυναῖκα, τῇ ἔδωκε πρὸς ὑπερᾶσπισιν τῆς ἀδυναμίας τῆς τὸν δόλον». Συμπέρασμα: ὀρμέμφυτος καὶ ἀκατανίκητος πανουργία, καὶ κλίσις πρὸς τὸ ψεῦδος. «Εἰς τὴν γυναῖκα εἶνε τὸσον φυσικόν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ὑπόκρισιν ὅσον εἰς θηρίον προσβαλλόμενον νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸ διὰ τῶν ὀπλων του».

Δὲν συγχωρεῖ εἰς τὸν χριστιανισμόν ὅτι μετέβαλε «τὴν ὑποδεστέρα καταστάσιν εἰς τὴν ὁποῖαν διέτρεπε τὴν γυναῖκα ἡ ἀρχαιότης». Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς κατενόουν καλλίτερον ἡμῶν τὴν δρᾶσιν τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὰς γυναῖκας: «ἡ φιλοφροσύνη μας καὶ ὁ βλακώδης πρὸς αὐτὴν σεβασμὸς μας εἶνε ὁ καρπὸς τῆς γερμανοχριστιανικῆς ἡλιθιότητός μας». Αὕτη ἐδημιούργησε τὴν κυρίαν, τὴν ὁποῖαν χλευάζει ἡ Ἀσία, καὶ τὴν

ὁποῖαν θὰ ἐμυκτήριζεν ἡ Ρώμη καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, τὴν μηχανὴν τὴν δαπανηρὰν χρημάτων. Τοιαύτη δ' εἶνε ἡ κατὰ τῆς Γερμανίας μνησιακία του διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς γυναικός, ὥστε καταλήγει διὰ τῶν λέξεων τούτων: «Προβλέπων τὸν θάνατόν μου ἐξομολογοῦμαι ὅτι περιφρονῶ τὸ γερμανικὸν ἔθνος διὰ τὴν ἀπεραντόν του μωρίαν καὶ ἐρυθριῶ ὅτι ἀνήκω εἰς αὐτό».

Μεθ' ὅλην τὴν τελευταίαν ταύτην ἀποστροφήν του ὁ Σοπενχάουερ δὲν ἔτυχε πολλῶν θαυμαστῶν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, τὰς ὁποίας ἐθαύμαζε χωρὶς νὰ τὰς γνωρίζῃ. Ἡ δὲ κυρία, τὴν ὁποῖαν τόσον προσεπάθησε νὰ ἐξευτελίσῃ, μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τὴν κατάρτησιν τοῦ νέου κόσμου, ἀγωνίζεται νὰ ἐξαμερικανίσῃ καὶ τὸν παλαιόν.

Ἐκάστη φυλὴ ἔχει ἰδίαν ἀντίληψιν περὶ τῆς γυναικός. Εἰς τὸν Γάλλον ἡ γυνὴ ἐκπροσωπεῖ τὸ ἰδεώδες; εἰς τὸν Ἰταλὸν εἶνε ἄνθος εἰς τὸν κήπὸν του, εἰς τὸν Τούρκον ἐπιπλὸν εὐτυχίας; γνωστὸν δὲ εἶνε τὸ παράπρον τῆς νεαρᾶς ἀραβίσσης «πρὶν νὰ γείνη ἀνδρας μου ἐφίλει τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν μου· τώρα μὲ ζῶγει μὲ τὸ ζῶον εἰς τὸ ἄροτρον καὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ ὀργόνω» ὁ Ἄγγλος, πρόδρομος τοῦ Ἀμερικανοῦ, θεωρεῖ τὴν γυναῖκα πρὸ πάντων ὡς μητέρα τῶν τέκνων του καὶ οἰκοδόστοιναν. Ὅχι πολὺ κοινωνικός, ἀνεξάρτητος, φέρει βαρῶς τὸν βίον τῶν πόλεων καὶ ὑπομένει αὐτὸν ἐφ' ὅσον μόνον εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐπορίαν, ὅπως ζῆση ἔπειτα κατ' ἀρέσκειαν. Ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὴν ὁποῖαν ἐδιδάχθη νὰ σέβεται, ἐδανείσθη χαρακτηριστικὰ τινὰ γνωρίσματα, τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ πατρικὸν κύρος, τὸν πόθον πολυαριθμῶν ἀπογόνων. Ἐκ ταύτης προσέλαθεν ὁμοίως καὶ τὴν τάσιν πρὸς τὸν νομαδικὸν βίον. Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ ὁρμὴ ἢ ἐξωθοῦσα τοὺς νεωτέρους υἱοὺς τῆς οἰκογενείας νὰ ζητῶσιν εὐρὺ στάδιον ἐνεργείας εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ δημιουργῶσι καὶ ν' ἀποικίωσι πυκνῶς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας, ἢ ὁρμὴ ἢ παροτρύνουσα τοὺς τραπέζιτας καὶ τοὺς ἐμπόρους νὰ δαπανῶσιν ἕκαστον ἔτος ἐβδομάδας τινὰς εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Εὐρώπης, εἰς κυνήγιον ἐν Σκωτίᾳ, εἰς ἀλιεῖαν σολομοῦ ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, εἰς περιήγησιν τῆς Αἰγύπτου, ἢ ἐλαύνουσα τοὺς τολμηροὺς ἐξερευνητάς μέχρι τῆς καρδίας τῆς Ἀφρικῆς καὶ μέχρι τῶν πάγων τοῦ Βορείου Πόλου.

Τὰς παραδόσεις ταύτας παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς μεταφυτεύει εἰς τὰς νέας χώρας, τὰς ὁποίας καταλαμβάνει. Τοῦτο ἔπραξεν ὅτε,

μετὰ τὸν θρησκευτικὸν διωγμὸν κατ' ἀρχάς, ἐκ τοῦ πόθου τοῦ πλοῦτου βραδύτερον, προσωμίσθη εἰς τὰ παράλια τοῦ Νέου Κόσμου. Κλάδος ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὸν ρωμαλεόν ἀγγλικὸν κορμόν, ἐρριζώθη καὶ ἀπέδωκε κλάδους: διότι δὲν ἀπῆλθε μόνος ἡ σύζυγος του, οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν συνώδεον. Συνεμερίζοντο τὰς πεποιθήσεις του καὶ τὰς ἐλπίδας του.

Ὅτε περὶ τὸ 1630 χίλιοι περίπου φεύγοντες τὴν θρησκευτικὴν τυραννίαν Καρόλου τοῦ Α' ἔφθασαν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Μασαχουσέτης, ἤλθον οὐχὶ ὡς φανατικοὶ ἠττηθέντες οὐδ' ὡς ἀντάρται ἀλλ' ὡς ἐλεύθεροι Ἄγγλοι, πεποιθότες ἐφ' ἑαυτοὺς, διὰ νὰ στήσωσι τὰς σκηνὰς τῶν ἐπὶ ἀγγλικῶν ἐδαφῶν. Πάντες ἀνήκον εἰς οἰκογενείας εὐπόρους: τὰ settlements (τὰς ἀποικίας) αὐτῶν ὠνόμασαν διὰ τῶν ὀνομάτων τῆς γενεθλίου γῆς, τὴν δὲ θετὴν πατρίδα τῶν ἐκάλεσαν Νέαν Ἀγγλίαν. Βῆματά τινα ἀπὸ τῆς παραλίας ἤρριζε τὸ δάσος ἀπεραντόν καὶ βαθύ. Μετὰ τὸν πέλεκυν καὶ μὲ τὸ πῦρ ἠνοιξαν διόδους, χρησιμοποιούντες τὴν ξυλείαν πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν κατοικιῶν των, ἐκχερσόνοντες τὸ ἔδαφος. Ἐφερον μεθ' ἑαυτῶν τάκαιτούμενα ἐργαλεῖα, σπόρους διὰ τὸ μέλλον, προμηθείας διὰ τὸ ἐνεστὸς. Αἱ γυναῖκες ἐζύμωνον τὸν ἄροτρον ἢ ἐπιδιώκονον τὰ ἐνδύματα ἕως ὅτου τὴν ἐσπέραν ἢ οἰκογενεῖα ὅλη συνθηροῖζετο περὶ τὴν τράπεζαν καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν Ἀγίαν Γραφήν μετὰ τὸ δεῖπνον.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Νέας Ἀγγλίας ἠῤῥξανεν. Ἀπὸ τοῦ 1630 μέχρι τοῦ 1640 εἴκοσι χιλιάδες ἀποικοὶ διήλθον τὸν Ἀτλαντικόν, ἅπαντες Ἄγγλοι καὶ εὐλικρινεῖς διαμαρτυρούμενοι: αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν αἱ ὀλιγώτερον θαρραλεαί. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμίσις ἐπέδρασε ἐπὶ τῆς γυναικός ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός. Ὁ χριστιανισμὸς τὴν εἶχεν ἀπελευθερώσῃ, ὁ προτεσταντισμὸς τὴν ἐχειραφῆτε ἀπὸ πᾶσαν κηδεμονίαν. Ἐδῶκεν εἰς αὐτὴν δικαιώματα ἴσα πρὸς τὰ τοῦ ἀνδρός, τῇ ἀνεγνώρισε τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ τὰς αὐτὰς εὐθύνas ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ. Κατέστη ἐλεύθερα εἰς τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς ὑπάρξεώς της: τὴν ἐκλογὴν τοῦ συντρόφου της: ἐκινεῖτο ἐλευθέρως ἐν τῷ εὐρυνθέντι κύκλῳ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν της, ρυθμίζουσα αὐτοθούλως τὰς πράξεις της. Εἰς τὸ ἄδυτον τῆς συνειδήσεώς της, ὁ Θεὸς μόνος εἶχεν ἐξουσίαν: τὸ συναίσθημα τῆς ἀπεριορίστου εὐθύνης ἀντικατέστησε τὴν ἀνευδρὸν ὑποταγήν. Ἐντὸς τῶν γυναικείων ἐκείνων σωμάτων ἐκινουῦντο ἀνεξάρτητοι καὶ ἀνδρικαὶ ψυχαί.

Προχωρήσατε ἐν βῆμα περαιτέρω: ἀπαλλά-

ξατε διὰ τῆς φαντασίας σας τὴν γυναῖκα ταύτην τῶν περιορισμῶν καὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ περιβάλλοντος, ἐν τῷ ὅποῳ διέβρευσεν ἡ νεότης της. Μεταφέρετε αὐτὴν καὶ τοὺς οἰκείους της εἰς ἀπόστασιν χιλίων διακοσίων λευγῶν ἀπὸ τοῦ γενεθλίου ἐδαφῶν, πέραν τοῦ ὀλίγου γνωστοῦ ἐκείνου ὠκεανοῦ, διὰ μέσου τῶν καταγίδων καὶ τῶν κινδύνων θαλασσοπολίως βραδείας ὅσον καὶ ἐπικινδύνου: ἀποβιάσατέ τὴν εἰς τὰς μακρινὰς ἐκείνας παραλίας: ὑποβάλετέ τὴν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς μοναξίας, τῶν ἀπεραντῶν μυστηριωδῶν καὶ βαθέων δασῶν. Ἐπειτα ὑπολογίσατε τὰς ἀνάγκας της καὶ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ὁ νέος βίος. Ἐν τῷ συναίσθηματι τῆς χρησιμοποίητος της ἀντλεῖ θάρρος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὴ ἀγνωστὸν ὅτι ἔχει: τὸ πνεῦμά της, ἀπασχολούμενον εἰς ποικίλας μερίμνας, γίνεται ἰσχυρότερον: ἐνεργεῖ καὶ προβλέπει, ἐν τῇ ἀκαταπαύστῳ δ' ἐργασίᾳ καὶ τῇ ἀδιαλείπτῳ προνοίᾳ πληροῖ μίαν τῶν μεγαλύτερων ἀναγκῶν τῆς φύσεώς της καὶ τῆς καρδίας της: νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὴν κέντρον, περίεξ τοῦ ὁποῖου τὰ πάντα περιστρέφονται, νὰ εἶνε ἀπαραίτητος εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ.

Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ οὔτε ἀντιζήλους εἶχε νὰ φοβηθῇ, οὔτε πειρασμοὺς νὰ νικήσῃ. Ἡ μόνωσις ἐχρησίμευεν εἰς αὐτὴν ὡς ὑπόβαθρον: ἐμεγαλύνετο ἐν τῇ μοναξίᾳ, ἣτις καθίστα αὐτὴν βασίλισσαν.

Τὸ κλίμα κατὰ μικρὸν ἐξυγιαίνετο: τὸ δάσος ὠπισθοχώρει: οἱ νέοι ἀποικοὶ προσήρχοντο, ἐξεχέρσονον τὴν γῆν, ἀπώθουν βαθμηδὸν ἀπώτερον τὸν συμπαγῆ τοῖχον τῶν φυλλωμάτων, τὰ ὁποῖα βραδέως κατήρχοντο πρὸς αὐτοὺς: ὁ σίτος ἐφύετο ἀφθονός, μεταξύ τῶν κορμῶν τῶν μαυρισμένων ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς, ἐπὶ τοῦ γονιμωτάτου ἐδαφῶν, τὸ ὁποῖον παρήγε μόνις χαρασσόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρότρου. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐξετείνοντο οἱ ἀγροὶ καὶ ἐπληθύνετο ἡ οἰκογενεῖα, ἡ ἐστία ἐξωραΐζετο, προσελάμβανε μεγαλειτέραν ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν: σχετικὸς πολιτισμὸς εἰσῆλθεν ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ οἰκοδόστοιναν, ἀπαλλαγθεῖσα μέρους τῶν οἰκογενειακῶν φροντίδων ὑπὸ τῶν θυγατέρων της, ἐφρόντιζε νὰ καλλύνη τὴν κατοικίαν της, νὰ καλλιεργῇ ἄνθη. Αἱ δοραὶ τῶν ἀγρίων ζώων, τὰ ὁποῖα ἐθήρευον οἱ υἱοὶ της, ἀπετέλουσαν ὠραίους τάπητας: τὰ περισσεύοντα τῶν προϊόντων της ἐπαύλειαν ἀντηλλάσσοντο πρὸς τὰ προϊόντα εὐρωπαϊκῶν ἐργουστᾶσιων.

Κατὰ τοὺς μακροὺς πολέμους τῶν ἀποικίων πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς τὸ θάρρος τῶν γυναικῶν ἐμποιεῖ ἐκπληξίν: βοηθούμεναι ὑπὸ τῶν θυγατέρων των ἀποκρούουσι τὰς ἐφόδους τῶν

Ἰνδῶν, ἐν ᾧ οἱ σύζυγοί των καταδιώκουσιν ἄλλα ἀποσπάσματα· αἱ χεῖρες αἱ κρατοῦσαι χθές τὴν ἡλακάτην κρατοῦσι μετὰ τῆς αὐτῆς δεξιότητος τὸ ὄπλον. Ὁ κοινὸς κίνδυνος ἠύξησε τὴν σημασίαν τῆς γυναικός· πλησιάζας τὰς ψυχὰς συνέσφιξε τοὺς δεσμούς τῆς οικογενείας.

Συγχρόνως ἄλλος τύπος γυναικείος ἐμφανίζεται, διάφορος ὅχι κατὰ τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἀποτελῶν ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προηγούμενον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οἱ δύο οὗτοι τύποι ἠνώθησαν· ἐκ τῆς ἐνώσεώς των δ' ἐγενήθη ἡ ἀμερικανίς, ὁποῖαν τὴν γνωρίζομεν, χαρακτηριστικὸν προῖον πολιτισμοῦ διαφόρου τοῦ ἰδικοῦ μας, προωρισμένου ἴσως ἡμέραν τινα νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, καὶ τοῦ ὁποῖου ἀσυνειδήτως καὶ ἀνεπαισθητῶς ὑφιστάμεθα τὴν ἐπίδρασιν.

Ὀλίγον χρόνον ἀπ' ὅτου οἱ πουργιανοὶ φεύγοντες τὸν θρησκευτικὸν διωγμὸν τῶν Στουαρτῶν ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Βορείαν Ἀμερικὴν, οἱ ἠττηθέντες ὀπαδοὶ Καρόλου τοῦ Α' κατέφυγον εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Παράδοξος τύχη ἔρριπτεν εἰς τὰς ἀπομακρυσμένας ἐκείνας ἀκτὰς, ἀδιακρίτως, τοὺς θυσιάζοντας τὴν γλυκεῖαν πατριδα των διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἢ πολιτικὰς πεποιθήσεις των, παράδοξος τύχη καθίστα θερμοὺς διαμαρτυρομένους ἢ καθολικοὺς, ἄκρω φιλελευθέρους ἢ φανατικούς βασιλόφρονας, πολίτας μεγάλης δημοκρατίας!

Ὀρμηφύτως οἱ νέοι ἀποικοὶ μετενάστευσαν πρὸς νότον, μόνον δὲ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν εἶχον κοινὰ πρὸς τοὺς πουργιανούς· πλὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν πεποιθήσεων διάφοροι ἦσαν καὶ ἡ κοινωνικὴ των τάξις καὶ αἱ παραδόσεις των καὶ αἱ ἰδέαι των καὶ ἡ καλαισθησία των. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀποικοὶ ἀνῆκον εἰς τὴν μέσσην τάξιν, οἱ βασιλόφρονες εἰς τὴν ἀνωτέραν.

Καὶ ἡ βασιλοφροσύνη εἶνε θρησκεία, ἔχουσα τοὺς πιστοὺς τῆς καὶ τοὺς φανατικούς τῆς. Αἱ γυναῖκες δὲ ἀπετέλεσαν τοὺς ἐνθερμοτέρους ὀπαδοὺς τῆς. Εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἰδανικοῦ τὴν ὁποῖαν ἔχουσι χρειάζεται ἐν εἰδῶλον, ναὸς εἰς τὴν θρησκείαν των, ἐκείναι δὲ τὰς ὁποίας τὸ γένος των, ἡ ἀγωγή των, αἱ οικογενειακαὶ των παραδόσεις κατέστησαν βασιλόφρονες καὶ καθολικάς, ἀνατραπέντος τοῦ εἰδῶλου των, ἐθεώρησαν βεβηλωθέντα τὸν ναὸν των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐγκαταλίπωσι μετὰ τῶν πατέρων, τῶν συζύγων, τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν των χώραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέρρεε τὸ παρελθόν, καὶ νὰ

ἐκπατρισθῶσιν ἔφερον δὲ εἰς τὴν ἀπομακρυσμένην γῆν, ὅπου ἐζήτησαν ἄστυον, νέον στοιχεῖον.

Ἡ βασιλόφρων ἀγγλίς, ἀριστοκρατικὴ τὴν καταγωγὴν, πλήρης προλήψεων τῆς φυλῆς τῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντος, μετεφύτευσε αὐτὰς εἰς τὸ νέον ἔδαφος, μετέφερεν ἐκεῖ τὴν διάκρισιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὰς ἀπογόνους τῆς, τὰς μεταγενεστέρους Ἀμερικανίδας, τὴν λατρίαν τῆς κοινωνικῆς ὑπεροχῆς, τὸν σεβασμὸν τοῦ ὀνόματος, τὴν κληρονομίαν τῆς εὐγενείας, ἅτινα πάντα ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς. Ἦδη τῷ 1773 ἐν Χάουορντ οἱ μαθηταὶ κατετάσσοντο ἐν τῷ σχολεῖν οὐχὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἢ τὰς γνώσεις των, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῶν γονέων των. Ἡ γυνή, ὑπερήφανος πυργοδέσποινα, διεφύλαττε τὰ προνόμια τῆς ἀριστοκρατίας.

Οἱ ἐξ εὐπατριδῶν καταγομένοι ἐκείνοι εὐγενεῖς δὲν εἶχον διατηρήσῃ μόνον τὸν μεγαλοπρεπή βίον τῆς αὐτῆς τῶν Στουαρτῶν, διετήρουν καὶ τὸ πλαίσιον αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ἀπεράντων καὶ εὐφώρων φυτειῶν των ὑφούντο μέγαρομοια πρὸς ἐκείνα, τὰ ὁποῖα κατέκων ἐν Ἀγγλίᾳ ἔχοντα ὀγκώδεις καπνοδόχους, στέγας ὀξείας, κλίμακας ἐκ πολυτίμου ἀνακαρδίου ξύλου, στενὰ παράθυρα. Ἀπομνημονεύματα σωθέντα ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων παριστάνουσι τοὺς εὐπατριδας ἀποίκους φίλους τῶν τύπων, δεκνύοντας πρὸς τοὺς κατωτέρους ἀλαζονικὴν εὐγένειαν, παρεμβάλλοντας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μαύρων δούλων, οἵτινες ἐργάζοντο εἰς τὰς φυτείας των, οἰοῦναι αὐλάρχην, λευκὴν ὑπηρετὴν μεταβιβάζοντα τὰς προσταγὰς των. Κυρία τις ἐδημοσίευσεν ἐν τινὶ ἐφημερίδι τῆς ἐποχῆς ὅτι ἐζήτηε ὑπηρετὴν «νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὴν τράπεζαν, νὰ καθαρίζῃ τὰ μαχαίρια, νὰ φέρῃ τὰς διαταγὰς τῆς, νὰ κτενίζῃ τὰς περούκας καὶ νὰ ὀμιλῇ γαλλικά, τίμιον ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν οἱ καιροὶ καὶ ἐγκρατῆ ὅσον εἶνε δυνατὸν».

Διήγον βίον ἀνετον ἐπιτρέποντα εἰς τὴν γυναῖκα ν' ἀναπτύξῃ τὰ προσόντα ἐντὸς τοῦ ἀρμόζοντος εἰς αὐτὴν περιβάλλοντος, καὶ ἀφίνοντα εἰς τὸν σύζυγον καὶ τοὺς υἱοὺς καιρὸν ὅπως ἀσχολῶνται εἰς τὸ κυνήγιον, τὴν ἀλιείαν, τὰς ἵπποδρομίας, τὰς ἀθλητικὰς ἀσκήσεις.

Εἰς τὸν περὶ ἀνεξαρτησίας ἡρωικὸν καὶ αἱματηρὸν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πόλεμον ἡ γυνὴ προσεδίει ὅπως ἰδιαιτέρον χαρακτήρα· ἀόριστον ἄρωμα ἀρχαίας ἀριστοκρατίας κυματίζει ἐπὶ τοῦ λίκνου τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας. Ὅτε τῷ 1781 ὁ Οὐάσιγκτων ἀποβιβάζεται εἰς Νιουπορτ ὁδηγῶν

τὸν στρατὸν, τοῦ ὁποῖου τάποτριπτα κ' ἐμβαλλωμένα ἐνδύματα καὶ αἱ σχισμέναι σημαῖαι ἐμαρτύρουν φοβεράς μάχας, προχωρεῖ ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τῶν ἐστολισμένων γυναικῶν, ἐν ᾧ τὰ τηλεβόλα τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἀπονέμουν εἰς τὸν ἀμερικανὸν στρατηγὸν τιμὰς στρατάρχου. Τὴν ἐσπέραν δίδεται χορός, ὁ δὲ Οὐάσιγκτων χορεῖ μετὰ τὴν ὠραιότεραν τοῦ Νιουπορτ. Τὸν χορὸν διαδέχεται ἡ μάχη, οἱ δὲ εὐθυμοὶ χορευταὶ ἀναγκάζουσι τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μετὰ τὸν ὀκταετῆ πόλεμον νέα ἀριστοκρατία προήχθη εἰς φῶς, ἡ τοῦ ἐπισήμου κόσμου, ὅστις περιδινεῖται περὶ τὸν πρόεδρον καὶ τὸ ὑπουργεῖον. Ἄκρα ἀπλότης χαρακτηρίζει τὸν κόσμον τοῦτον. Ἡ κυρία Οὐάσιγκτων προσφέρει εἰς τοὺς προσκεκλημένους τῆς τείον, καφέ, καπνιστὴν γλῶσσαν, φρυγανιὰς καὶ βούτυρον. Εἰς τὰς ἐννεὰ τῆς ἐσπέρας ἐνθυμίζει ὅτι «ὁ στρατηγὸς πλαγιάζει ἐνωρίς» καὶ ἕκαστος ἐπιστρέφει εἰς τὴν κατοικίαν του πεζός, προπρορευομένου ὑπάρετου κρατοῦντος φανόν. Ὅταν ὁ πρόεδρος δέχεται ἐπισήμως, θεράπων τις ἀναγγέλλει τοὺς ἐπισκέπτας. Ὁ Οὐάσιγκτων χαιρετίζει, ἀλλὰ δὲν τείνει τὴν χεῖρα· ἀποτείνει εἰς ἕκαστον λέξεις τινας, εἶτα ἀποσύρεται.

Ἐν τῇ ἀρτιγενεῖ ταύτῃ κοινωνίᾳ τὰ ἐνδύματα, τὰ ἦθη, οἱ τρόποι κανονίζονται κατὰ τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ πρότυπα· καίτοι δ' αἱ γυναῖκες μιμοῦνται καὶ ἐνίοτε ἐξωθοῦσι μέχρις ὑπερβολῆς τὴν μίμησιν, ἐν τούτοις διαφαίνονται ἤδη ἰδιαιτέρως τινὰ χαρακτηριστικά. Τοιαῦτα δ' εἶνε ἡ ἀνεξαρτησία τῶν νεανίδων καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτῶν συμπεριφορᾶ. Συνέρχονται καὶ πίνουσι πάντες, παραδίδονται μετὰ πάθους εἰς τὸ χαρτοπαίγιον, εἶνε φιλάρεσκοι. Φιλάρεσκοι θὰ μείνωσιν, ἀλλ' ὅπως ἡ Ἀθηνᾶ—ἥτις δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε γυνὴ μεθ' ὅλην τὴν σοφίαν τῆς—ἀπέριψε τὸν αὐλὸν εὐθὺς ὡς κατοπτρισθεῖσα εἰς κάτοπτρον ὕδατος εἶδεν ὅτι αἱ φουσκωμένα παρελαὶ τὴν καθίστων δυσειδῆ, καὶ αὐταὶ θ' ἀπαρνηθῶσι τὸ πάντες καὶ

τὰ χαρτιά, ἀλλὰ θὰ διατηρήσωσι τὸ ζαχάρισμα, τὸ ὁποῖον θ' ἀνυψώσωσιν εἰς περιωπὴν θεσμοῦ.

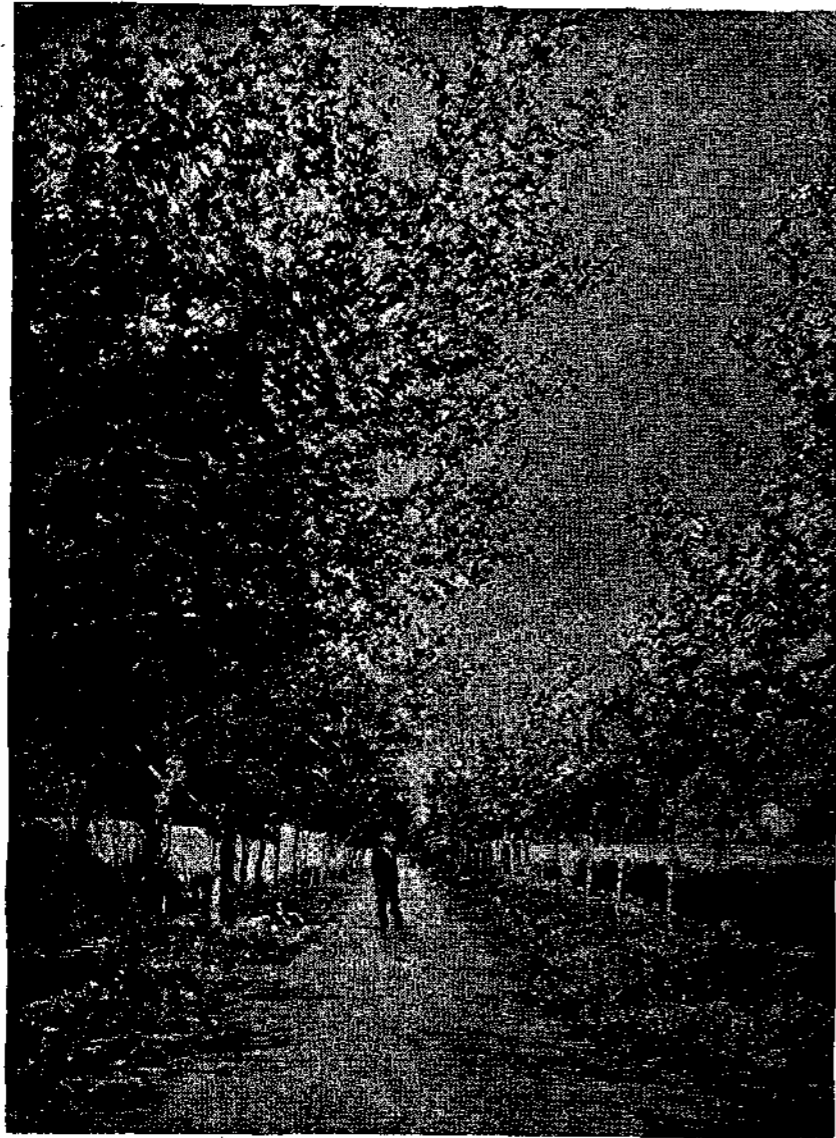
Ἡ κοινωνία αὕτη ἀνετράφη ἄλλως ἢ ἡμεῖς· δι' αὐτὴν ἰδρύθη διάφορον σύστημα ἀγωγῆς· θήλεα καὶ ἄρρενα συνδιδάσκονται εἰς τὰς αὐτὰς αἰθούσας, μετέχουσι τῶν αὐτῶν παιδιῶν, ὑποκείνται εἰς τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν. Εἰς τὰ κοινὰ αὐτὰ σχολεῖα ἐδημιουργήθη ἡ ἀνεξάρτητος γενεά· εἰς τὴν ἀφετηρίαν ταύτην πρέπει ν' ἀνέλθωμεν καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν τότε καὶ τὴν νῦν ἀμερικανίδα, τὴν ἐλευθερίαν τῆς καὶ τὴν ὀρμηφύτον τῆς πείραν. Ἀπὸ τῶν πρώτων μαθητικῶν ἐτῶν ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς ἄρρενας ὀμηλικούς τῆς κατέστη ἰκανὴ νὰ κυβερνᾷ ἑαυτὴν καὶ νὰ κυβερνᾷ τοὺς ἄλλους. Ἐνετύθη ἑαυτὴν καὶ νὰ ἐπιχειρῇ τὸ αὐτοῦργεῖν, ἡ πεποιθήσις ἢ ἰκανότης περὶ τὸ αὐτοῦργεῖν, ἡ πεποιθήσις ἐφ' ἑαυτὴν. Εἰς τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶνε ἐλευθερά· ἀλλ' ὑπεύθυνος, φύλαξ τῆς τιμῆς τῆς καὶ ἐργάτις τοῦ μέλλοντός τῆς. Δὲν ἀγνοεῖ τὰς δυσχερείας τῆς ζωῆς οὐδὲ τοὺς κινδύνους τῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἄναι Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι εἶνε σήμερον μία τῶν πρώτων χωρῶν τῆς ὑψηλῆς, ὀφείλουσι τοῦτο, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα τῆς καταπληκτικῆς ἀκμῆς των. Αὐτὴ διετήρησε τὸ ζωογόνον θρησκευτικὸν συναίσθημα. Εἰς τὰς κρίσιμους ὥρας ὑπεστήριξε τὸ θάρρος τοῦ ἀνδρός. Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ἀνεδείχθη ἀνταξία αὐτοῦ καὶ ἴση. Ὁ ἀνὴρ τὴν ἐσεβάσθη· ὁ δὲ σεβασμὸς τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ἄνδρα διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς γενναιότητός τῆς, διὰ τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς μορφώσεώς τῆς, διερρῦθμισε τὰ ἀμερικανικὰ ἦθη καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ πρὸς τὴν σύντροφον σεβασμὸς εἶνε διὰ τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν πρώτων ὄρων τοῦ ἠθικοῦ βίου· ὁ ἠθικὸς οὗτος βίος εἶνε ἰδικὸν τῆς ἔργον· τὸν ἐδημιούργησε καὶ τὸν διατηρεῖ. Ἐν δὲ τῷ σεβασμῷ τὸν ὁποῖον ὁ ἀνὴρ τῇ ἀπονέμει δὲν ἐνυπάρχει μόνον τὸ θέλημα, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει τὸ φύλον τῆς, ἀλλ' ἡ ὀρμηφύτος ἀναγνώρισις μεγάλης καὶ σωτηρίου ἐπιδράσεως εὐγενῶς ἐξασκουμένης.

Κατὰ τὸν Varigny

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΗ ΟΔΟΣ ΕΝ ΚΗΦΙΣΙΑΙ

Φωτογραφία τοῦ ἐρασιτέχνη κ. Σ. Κοκκόλη.

Ο ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΑΣΟΝΟΣ ΚΑΙ ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥ

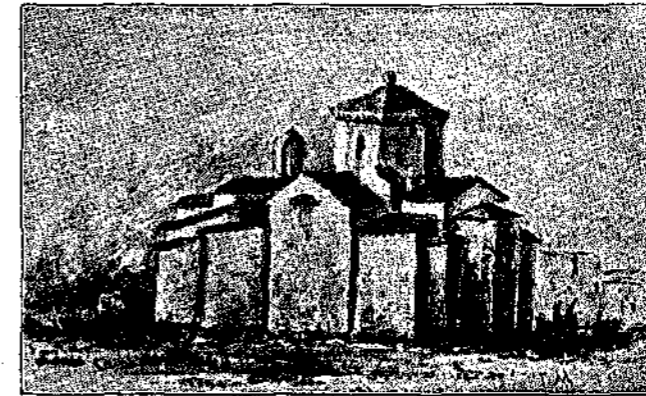
Ολίγον μακρὰν τῆς πόλεως Κερκύρας ὑπάρχει τὸ προάστειον τῶν Καστράδων, ἢ τῆς Γαρίτσας, ὡς ἀποκαλεῖται σήμερον, ἐν μέσῳ δὲ θαλλόντων κήπων ὀρθοῦται ὁ παλαιὸς ναὸς τῶν Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου· ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη πιθανῶς κατὰ τὴν δεκάτην ἢ δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ὡς δὲ ὑποθέτει ὁ Μουστοξύδης, πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνό-

εις λύτρον αὐτοῦ ψυχικῶν ὀφλειμάτων)...
μνήμην ἀνεπλήκτον καὶ βροτῶν κλέος».

Ἡ δὲ ἐν ἀριστερᾷ ἔχει ὡς ἔπεται·

† Μνημοσύνης τὸδ' ἔτευξεν ὑπὸ Χριστῷ Σωτῆρι σοφὸν ἔργον Στέφανος θειπόλος ἀμπλακημάτων εἰς λύσιν ψυχῆς ποικιλόμορφον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων ναὸν ἐπὶ Θεοφανοῦς προέδρου ἐς εὐρέα ἡμέρα μνήμης».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν ἐξάγεται ὅτι

ματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν καθαρὸν βυζαντινὸν ρυθμὸν· δυστυχῶς ὅμως πλὴν τῶν τοίχων καὶ δύο ἐν τῷ νόρθηκισταμένων ἀρχαίων κίωνων, οὐδὲν ἄλλο ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διέμεινεν ἐκ τῶν πάλαι κοσμοῦντων αὐτόν. Παρὰ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου ὑπάρχουσι ἐντετυχισμένα δύο ἐπιγραφαί.

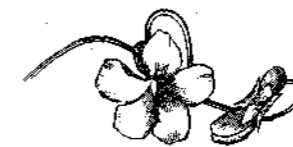
Ἡ ἐν δεξιᾷ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἔξῃ·

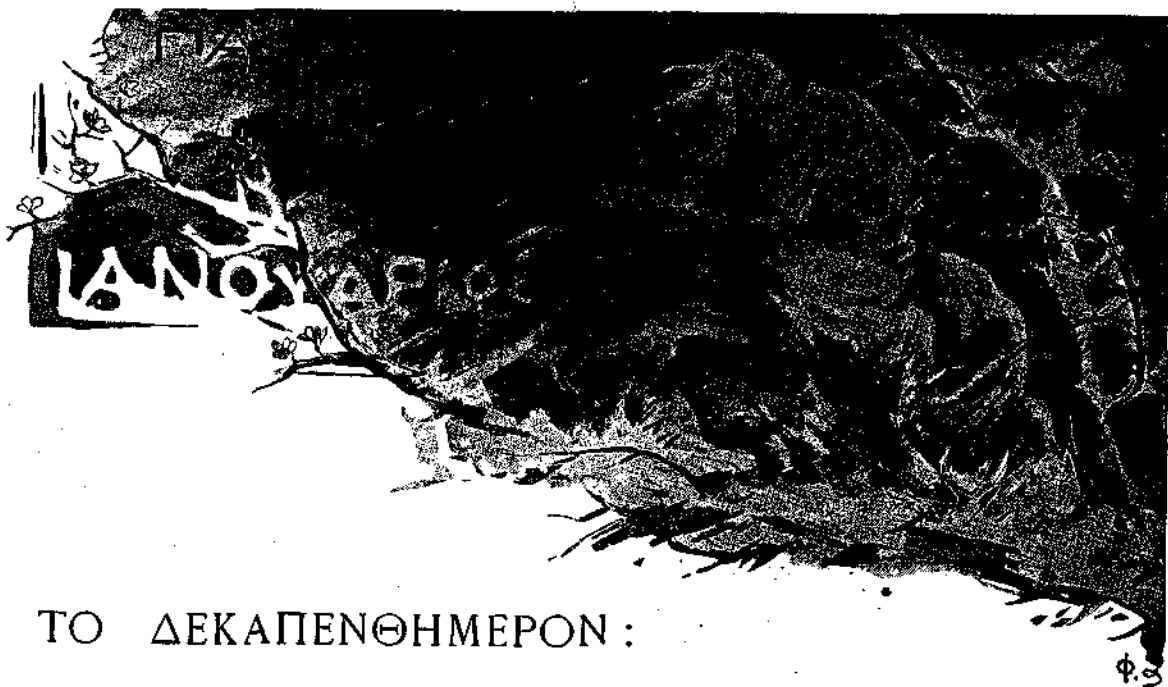
† Ὁ φωτολάμπης καὶ περιβλεπτος δόμος τῶν σοφωτάτων καὶ θείων Ἀποστόλων, ὁ πρὶν ἄκοσμος ἐν σμικρότητι πέλων, νῦν περικαλλῆς καὶ περιδοξὸς ὤφθη· κάλλιε Στέφανος ὁ κλεινὸς θρηπόλος τοῦτον κατεκόσμησεν εὐσεβοφρόνως

τὸν ναὸν ἐμεγάλυνε Στέφανός τις καὶ ἐκαλλώπισεν εἰς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του ἐπὶ Θεοφάνους προέδρου. Ὁ Ἰάσων καὶ ὁ Σωσίπατρος ἦσαν, ὡς γνωστόν, ἐπίσκοποι ὁ μὲν Ταρσοῦ, ὁ δὲ Ἰκονίου, ἐλθόντες δὲ ἐν Κερκύρᾳ ὅπως κηρύξωσι τὸν χριστιανισμόν, ἤγειραν ἐκκλησίαν ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Καὶ ὁ μὲν Σωσίπατρος ἐμαρτύρησεν, ὁ δὲ Ἰάσων ἐποίμανε μέχρι τέλους τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποιμνιον'.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

† Ἴδε «Βίον Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου» ὑπὸ Μουστοξύδου. Ρωμανὸν ἐν Φιλοπάτρειδι, καὶ Α. Ἰδρωμένου «Συνοπτικὴν Ἱστορίαν Κερκύρας».

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ :

Φαίνεται ότι κινδυνεύουν να καταντήσουν πρωτότυποι ὄλοι οἱ στίχοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν κοιμηθέντα προχθὲς αἰῶνα ἐγράφησαν διὰ τὴν ψῆξιν τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ἔδωκαν εἰς τὴν χιόνα 2.000 παρομοιώσεις. Ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐφαντάσθη κήπους γιασεμιῶν μαραινόμενους εἰς τοὺς οὐρανοὺς μέχρι τοῦ Γάλλου σορευτογράφου, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε τὴν χιόνα ὡς τετραγωνίδια ζαχαρέως ἐρχόμενα νὰ πέσουν εἰς τὸ τσάι του, ὄλοι εἶπον νέα πράγματα. Διότι αὐτὴ ἡ χιών διὰ τὰς Ἀθήνας εἶνε κἄτι ἐντελῶς νέον, ἐμφανιζομένη μίαν αὐγὴν ἐντὸς διετίας, χαμηλῶς φυσομένη ἐπὶ τῶν ὁδῶν ὡς χλόη, τρέμουσα τὸν ἥλιον καὶ ἀπερχομένη χωρὶς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ἕνα δυνατὸν χιονοπόλεμον. Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν ὑψώνει ὁδοφράγματα ἐναντίον τῆς συγκοινωνίας, ἀλλ' ἐδῶ ὅπου ὄλα εἶνε ἤρεμα καὶ ἄτονα, ἔρχεται μὲ τρόπον ὑπενθυμίζοντα ἐπαρκῶς τὴν ραθυμίαν τῶν συγχρόνων. Διὰ τοῦτο, ὅταν τὴν ἔφερον ἐπ' αὐτῆς διὰ πρώτην φοράν ἐφέτος ἡ ταχυδρομικὴ ἀμαξά τῶν Θεῶν, διεφθίμωσεν τὸ γεγονός ὡς τὸ κυριώτερον νέον τοῦ ταχυδρομείου τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ ὅταν προχθὲς ἐστράφη τὴν πρῶταν ἐνδύσασα εὐσπλαγχνικῶς πολλοὺς ῥύπους μὲ πολὺν ἰδανισμόν, οἱ ὑλοποίναικες τῶν Ἀθηναϊκῶν παραθύρων ἐπληρώθησαν γεροντικῶν καὶ παιδικῶν κεφαλῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔσωθεν ἐχόρταινον τὴν ἀπρόοπτον λευκότητά.

Ἐίχε τοὐλάχιστον μίαν ἐκπληξίν ἡ προχθεσινὴ κατάβασις τοῦ θερμομέτρου ὑπὸ τὸ μηδέν, ὅτι

ὑπῆρξαν ἄνθρωποι τολμησαντες νὰ κοπανίσουν εἰς τὴν πλάτην τοῦ ἄλλου ἕνα βῶλον χιόνος καὶ ὅτι ὁ ἄλλος αὐτὸς ἐδέχθη τὸ κτύπημα εὐχαρίστως. Φεύγουν τόσο βραδέως καὶ τόσο ἀσφαλῶς αἱ εὐφροσύναι τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, τόσο ἀτονοῦν αἱ ἑορταί, τόσο καταπίπτουν αἱ χάριτες τῶν ἐθίμων, ὥστε ἡ θεὰ ἐνός μικροῦ χιονοπολέμου ἐν Ἀθήναις εἶνε παραμυθία. Τεῖναι τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἔθιμα τὰ ὠραία, διότι φεύγουν μακράν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον μᾶς ἀποχαιρετίζει ἡ πανήγυρις τοῦ ὑπαίθρου, ἡ δημοσία ζωή, ἡ ἀδελφότης καὶ ὁ μέγας σοσιαλισμὸς τῶν ὁδῶν. Οἱ διαβάται περνοῦν ταχεῖς καὶ ἀγνωστοὶ ὁ ἕνας παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου. Δὲν κινεῖται πόλις, δὲν κινεῖται πληθυσμὸς ὁμοκάτοικος εἰς τοὺς δρόμους, ἀλλὰ κινοῦνται χιλιάδες χονδρῶν καὶ ὑψηλῶν «ἐγῶ». Αἱ ἑταιρείαι τῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ζητοῦν νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν λαὸν αὐτὸν εἰς εὐθυμίαν, μοῦ ὑπενθυμίζουν ἐργάτας ἀγωνιῶντας διὰ νὰ κινήσουν ογκόλιθον διὰ μοχλῶν. Δὲν γνωρίζω ποῖος ἐχλωροφόρμισε τὴν δημοσίαν ζωὴν, ποῖα ἀποκοιμιστικὴ πνοὴ μετέτρεψε τὰς πρὸ δέκα ἐτῶν Ἀθήνας μὲ τὰς ἐκλάμπρους τῶν δημοσίας αἰθούσας καὶ μὲ τοὺς στροβίλους τῶν δημοσίων χορῶν τῶν, εἰς Ἀθήνας τοῦ τζακιῦ, τῆς ἰδιαίτερας σόμπας, τῆς τετοπισίας καὶ τῆς νωθρᾶς βεγγέρας, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι πρέπει νὰ περισώσωμεν τάχιστα ὅ,τι μᾶς ἀπέμεινε καὶ νὰ ἐπαναφέρωμεν ὅ,τι μᾶς ἐφυγεν. Διὰ τοῦτο τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν εἶδον προχθὲς

ἐν μέσῳ τῆς λευκῆς πόλεως κομφὸν κύριον νὰ ἀνταποδίδῃ σφαῖραν χιόνος εἰς τὴν ράχιν κατερύθρου μπακαλόπαιδος, ἐκραύγασα :

— Ζωή! Ζωή! Ζωή!

Ἐγώθην εἰς τὰ σοκάκια παλαιᾶς συνοικίας καὶ εἶδον ὅτι ἡ αἱματώδης, ἡ ἐρυθρὰ ζωὴ τοῦ χιονοπολέμου τοῦ πορφυροῦντος τὰ πρόσωπα καὶ τὰς χεῖρας εἶχεν ἐξαπλωθῆ παντοῦ. Ἡ τοῦφα τῶν μελανῶν μαλλιῶν ἀκτενίστου κόρης ἐξελθούσης τὸ πρῶτ' εἰς τὸν ἐξώστην ἐγήρασεν αἰφνιδίως ὑπὸ τὰ τρίμματα βῶλου χιόνος κτυπήσαντος ὀρμητικῶς εἰς τὸ κιγκλίδωμα καὶ σκορπισθέντος ἐπάνω τῆς. Ἐστρεψε κάτω καὶ εἶδεν ἐρυθροχεῖρα φοιτητὴν γελῶντα μᾶζι μὲ δύο χονδρῶς κρεοπῶλας παρακολουθήσαντας τὸ θέαμα. Ἐνόμισα ὅτι ἡ κόρη, κατὰ τὸ σύνθημα, θὰ προσέφυγεν εἰς τὸν φρουρὸν τοῦ νόμου καλοῦσα τὸν ναργιλεποτοῦντα εἰς τὸ ἐκεῖ καφενεῖον ἀστυφύλακα, ὅπως συλλάβῃ τὸν αὐθάδη, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων τὸ χιόνι τῶν γλαστρῶν τοῦ ἐξώστου συμμαζευθὲν εἰς ἀκομφον τόπι ὑπὸ δύο κομφῶν χειρῶν ἐξεσφενδονίσθη καὶ ἐσφράγισε τὸ φαῖον ἐπανωφόρι τοῦ φοιτητοῦ μὲ λευκὴν στρογγυλότητα. Εἶνε περιττὸν νὰ εἶπω μετὰ ποίας ἰκεσίας τῶν βλεμμάτων ἐπικαλεῖται κανεὶς ἕνα παρόμοιον κτύπημα ἀπὸ πτωχικῶν πρασινοβαφῶν παραθύρων καὶ ἐξωστῶν. Τοὐλάχιστον αἱ ἰδικαὶ μου σιωπηλαὶ ἐπικλήσεις εἰσηκούσθησαν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χιονοπολέμου, ἐπειδὴ δὲ ἐφρόντιζον νὰ εἶμαι ἀοπλος, συνετρίβησαν ἐπάνω μου τόσαι βολαί, ὥστε παρουσίασα τὸ θέαμα ἀνδριάντος κινουμένου, καὶ ἀκόμη μοῦ μένει ἡ εὐχαρίστησις ὅτι ἐγέναι ἀφορμὴ νὰ ἀκουσθῶν εἰς μίαν συνοικίαν ὀλίγοι παρθενικοὶ γέλωτες, ἀθῶοι ὡς ἡ λευκότης τῶν ὁδῶν. Ἐὰν ἡ ψυχρότης μᾶς χιονοβολῆς ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ περισσότερον τῶν πέντε λεπτῶν, βεβαίως θὰ τὴν ἐφύλαττεν ὡς κειμήλιον ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος χωροφύλαξ, ὁ ὁποῖος διελθὼν τῆς ἐσωτερικῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων ἐδέχθη εἰς τὸν λαιμόν, εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ πλήχιον θριαμβευτικὰ κτυπήματα ἐκ μέρους τῶν πριγκίπων.

Ἄλλ' ἀποκαλυφθῆτε, διότι ἔρχεται ἡ Ζωή, ὀλισθαίνουσα ἐπὶ δαπέδων ἀλειφθέντων διὰ στέατος.

— Ποῖος μαθηματικὸς θὰ ὑπολογίσῃ, μοῦ εἶπε προχθὲς ἰδρωμένος χοροδιδάσκαλος, πόσας στροφὰς κάμνω εἰς τὸ δευτερόλεπτον; Τὴν παραμονὴν τοῦ χοροῦ τῶν Ἀνακτόρων ἐστράφην περὶ διακοσίων κυριῶν καὶ τετρακοσίων ἀνδρῶν.

Τὴν παραμονὴν τοῦ χοροῦ τοῦ «Παρνασσῶ» ἐστράφην πάλιν περὶ τῶν ἰδίων, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐκάλεσαν διὰ νὰ ἐπανορθώσουν ὅσα λάθη ἔκαμον κατὰ τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων. Καὶ ἐκάστην ἐσπέραν, καθὼς βλέπετε, ἐρχομαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ νὰ στραφῶ περὶ τοὺς ἄλλους.

Καλὸν εἶνε νὰ μὴ παρέλθῃ ἄδοξος ὁ ἦρωα αὐτὸς τῆς ἡμέρας, ὁ διαρκῶς στιλπνὸς ἐξ ἰδρώτος. Διότι ἐν Ἀθήναις ὅπου ὄλοι πλέον χορεύουν καὶ τὰ γκαρσόνια τοῦ ξενοδοχείου εἰς τὰ δημοκρατικὰ χοροδιδασκαλεῖα τῆς πρωτευούσης περιβάλλουν τὴν ὄσφιν μυρόεντος δανδῆ, οἱ χοροδιδάσκαλοι εἶνε ὀλίγιστοι. Εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ἀναλογεῖ μία συνοικία, περὶ ἕκαστον κάτοικον τῆς ὁποίας ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ κάμῃ δισχιλίας στροφὰς, ἐκτὸς τῶν βρεφῶν ἐννοεῖται τὰ ὁποῖα χορεύουν τὸν εὐδαίμονα ἐκεῖνον χορὸν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρὸς. Ἀρχίζει εὐτυχῶς ὁ χορὸς νὰ λαμβάνῃ τὴν ὑψηλὴν μορφήν ἐπιστήμης καὶ ἐν Ἑλλάδι. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μεταβαπτίζετο εἰς καθηγητὴν χοροῦ ὁ καφεπῶλης ἡ ὀργανοπαίκτης, θεωρῶν ὡς χρέος του νὰ ἐκδώσῃ καὶ βιβλίον χοροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνετο καὶ ἀμίμητος διδασκαλία τῶν τρόπων τοῦ φέρσθαι πρὸς τὴν χορεύτριαν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπίσης χοροδιδάσκαλος χωρὶς μουσικὴ θεωρεῖτο κἄτι τερατώδες. Σήμερον δύνασθε νὰ εὑρετὴ ἐν Ἀθήναις χοροδιδάσκαλον διπλωματοῦχον Γαλλικῆς σχολῆς, ξυρισμένον καὶ φαλακρὸν μάλιστα, ἐξαφανισθέντος τοῦ μακροῦ ὑπομουσίου, τοῦ μεταλλοφαοῦς πῖλου, τῆς ρεδιγκότας καὶ τῆς φουντωτῆς κόμης, τὴν ὁποῖαν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν τάφον ὁ ρυθμιστὴς τοὺς πόδας δύο ἑλληνικῶν γενεῶν, ὁ πρὸ ὀλίγου κοιμηθεὶς βασιλεὺς τοῦ στροβίλου, ὁ μέχρι τοῦ ἀκάμπτου γήρατος ἀπομείνας ὄρθιος ὡς τηλεγραφικὸς στῦλος Βαλᾶσσης. Μίαν ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἡ χορευτικὴ ἐν Ἑλλάδι ἀρχίζει νὰ γίνεταί ἐπιστήμη, ἀνεκάλυψα προχθὲς εἰς τὸ χοροδιδασκαλεῖον τῆς πλατείας τοῦ Κάνιγγος. Ἦτο μηχανήμα πρὸς διόρθωσιν τῶν ραιβῶν ποδῶν. Πολλοὶ δυστυχῶς λαμβάνουν ἀνάγκην τοῦ μηχανήματος αὐτοῦ, διότι εἰς τὰ πατήματα τοῦ ἀβροῦ ποδὸς τῆς χορευτρίας ἐνέχεται, ὡς γνωστὸν, ἡ ραιβοποδία τοῦ χορευτοῦ, ὅσον καλὸς καὶ ἂν εἶνε, εἰς δὲ τὴν ραιβοποδίαν ἐνέχεται ἡ ἐγκληματικὴ ἀγνοία τῆς ἑλληνίδος μητρὸς φασιωνούσης τοὺς πόδας τοῦ μικροῦ κατὰ τρόπον ἐγγυώμενον ὅτι ὅταν ἀνδρωθῇ θὰ καταπατήσῃ τὴν αἰθερίαν δίνην γυναικείων ποδῶν.

Ἐλαιογραφία: E. T. Parris.

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτών.

ΠΑΝΘΗΝΑΙΑ

ΒΙΚΤΩΡΙΑ

Τὴν 8ην ὥραν καὶ 20' μ.μ. τῆς Τρίτης, 9 Ἰανουαρίου, ἀπέθανεν ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία. Παραδί-
δουσα τὴν ὑπιάτην προὴν ὑπεψιθίριος:

— Good bye! (χαίριστε).

Καὶ ἐξέπνευσεν ἡρέμα.

Ὁ θάνατος τῆς γηραιᾶς βασιλείσσης, περὶ τὸ ψυχροθά-
γμα τῆς ὁποίας περιετταντο αἱ ἀνησυχίαι καὶ αἱ πρὸς
τὸν Θεὸν δεήσεις εκατομμυρίων ὄλων ἀνηκόων λατρευόν-
των αὐτήν, βαθύτατα συνεκίνησεν ὄχι μόνον τὴν Ἀγ-
γλίαν καὶ τὰς ἀπεράντους ἀγγλικὰς κτήσεις, ἀλλὰ καὶ
ὅμπαντα τὸν κόσμον. Ἐπὶ δύο γενεὰς περίπου κατηγγάστει
τὸν ἀγγλικὸν θρόνον, καὶ τόσον συνεδέθη μετ' αὐτοῦ, ὥστε
καταβαίνοσα διὰ τὰ διευθυνθῆ εἰς τὸν τάφον φαίνεται ὅτι
παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτῆς καὶ τι τοῦ ἀγγλικοῦ Κράτους.
Ἡ Ἑλλάς ἐπέπλησεν εὐκρινῶς τὸν θάνατον τῆς Ἀνάσσης
τῆς Ἀγγλίας. Ἐνεθυμήθη—διότι δὲν εἶνε ἡ ἀγνωμοσύνη τὸ
χείριστον τῶν ἐλαττωμάτων τῆς—ὅτι ἐπ' αὐτῆς καὶ διὰ
τῆς ὑποστηρίξεώς της αἱ Ἴόνιοι νῆσοι ἠνώθησαν πρὸς τὴν
μητέρα Ἑλλάδα, ὅτι οἱ πόθοι αἰώνων ὄλων τῆς διγνώσης
ἐλευθερίαν Θεσσαλίας καὶ μέρος τῆς Ἠπειροῦ ἐξελη-
ρώθησαν, ὅτι ἡ Κρήτη ἀπηλλάχθη ἀπὸ τὴν φοβερωτάτην
δουλείαν καὶ ὅτι ὅσκις τὰ βλέμματα τῆς Ἑλλάδος ἐστρά-
φησαν ἱκετευτικὰ καὶ αἱ χεῖρές της ἐτάθησαν ζητοῦσαι
προστασίαν. ἡ κραταιὰ Ἀγγλία δὲν ἀπέστρεψε τὸ βλέμμα,
οὐδ' ἀφήκε τὰ παρακαλοῦσας χεῖρας τὰ καταπέσωον
ἀβοήθητοι.

Τὰ «Παναθήρνια» σμυπνεθοῦντα μεθ' ἑλῆς τῆς Ἑλλά-
δος δημοσιεύουν μίαν τῶν εἰκόνων αὐτῆς, ὡς ἦτο κατὰ
τὰ πρότα ἐπὶ τῆς βασιλείας της, ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιν ἐτών,
κλήρης νεότητος καὶ κάλλους.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ · ΤΕΧΝΗ · ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟ ΜΙΚΡΟΥ ἔγινε νέα ἐκδόσις τῶν ἀποφά-
σεων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ παπικὴ Ἐκκλησία κατα-
δικάζει διάφορα φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἔργα.
Εἰς τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει 278 σελίδας,
ὑπάρχουν 3,286 συγγραμματα προγεγραμμένα, ἀνα-
θεματισμένα, ὥστε ἀναλογοῦν δώδεκα περίπου κατα-
δικαί κατὰ σελίδα. Καὶ πάλιν ἡ παρούσα ἐκδόσις
λέγεται «ἡ τῆς ἐπιεικείας», διότι ἐν αὐτῇ κατηργή-
θησαν πρὸς τιμὴν τοῦ εικοστοῦ αἰῶνος πέντε αἰώνων
ἀφορισμοί. Πᾶν ἔργον ἀρχαιότερον τοῦ 1500 ἀξιούται
συγγνώμης.

Παράδοξος εἶνε ὁ κατάλογος τῶν ἀφορισθέντων
βιβλίων. Πᾶν ἔργον μεγαλοφυΐας, πᾶν ἔργον συνηγο-

ροῦν ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ δικαίου ἀνεθεματίσθη.
Ὁ Μονταῖνι εἶνε κατηραμένος καὶ ὁ Φενελὼν καὶ ὁ
Βουουέτος καὶ ὁ Καρτέσιος καὶ ὁ Μαλεμπράνς καὶ ὁ
Πασκάλ. Ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶ-
νος, ἡγουμένου τοῦ Βολταίρου, ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν
τύχην.

Ὁ δέκατος ἑνατος αἰὼν παρέσχεν ἀρκετὰ θύματα
ἀναθέματος. Ὁ Βαλζάκ, ὁ Δουμάς πατήρ, ὁ Εὐγέν-
ιος Σὺνης, ἡ Γεωργία Σάνδη, ὁ Γουσταῦος Φλωμ-
πέρ εἶνε ἀφορισμένοι ὁμοίως ὁ Οὐγγὼ καὶ ὁ Λαμαρ-
τίνος. Ὁ Ζολᾶ ἀναθεματίζεται δὲ ὅλα τὰ ἔργα του.

Καὶ οἱ ταλαίπωροι ἱστορικοὶ δὲν ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν
διωγμὸν. Ὁ Ἐδγάρδος Κινέ, ὁ Μισελέ. Καὶ ὁ Ἰού-
λιος Σίμων, καὶ ὁ Αὐγουστος Κόντ ἐπίσης.

Καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι, παιδαγωγοὶ καὶ λογογράφοι
καὶ ἐπιστήμονες συμπληροῦν τὴν λιτανείαν τῶν
καταδικῶν. Ἐνῶ δὲ ἡ ἐπὶ λογοκρισία λειτουργεῖ, τὸ
Πνεῦμα διατρέχει τὸν κόσμον ἐλεύθερον, ἰσχυρὸν καὶ
κατακτητικόν...

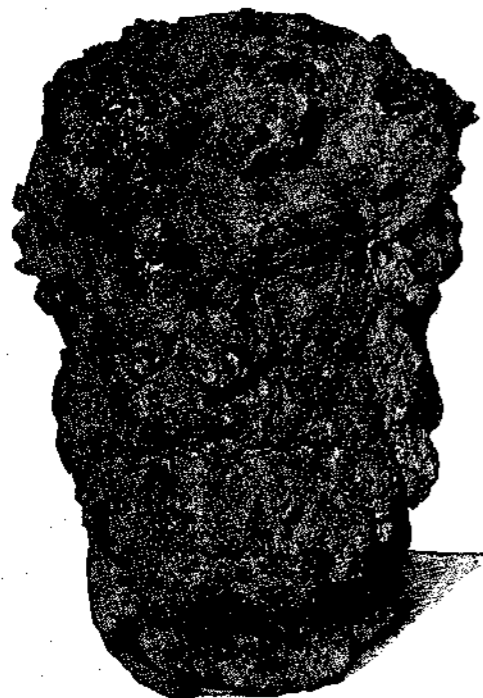
ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ Σάββατον, 13^{ην} Ἰανουαρίου, ἤρχι-
σαν αἱ συνεδρία τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ φιλο-
λογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου «Παρασσού». Ἐπι-
πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ διευθυντὴς τοῦ Νομισμα-
τικοῦ Μουσείου κ. I. Σβορώνος, πραγματευθεὶς περὶ
τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων, τῶν διαδόχων τοῦ
M. Ἀλεξάνδρου. Τὰ νομίσματα ταῦτα οὐτὲ τόπον
ἐκδόσεως, οὐτὲ ἔτος κοπῆς φέροντα, καθίστων ἀδύνα-
τον πᾶσαν ταξινομήσιν, οἱ ἐπιφανέστεροι δὲ τῶν νομι-
σματολόγων ἐθεώρουν τὴν δυσχερείαν ταύτην ἀνοπέρ-
βλητον. Ὁ κ. Σβορώνος ἐγκύψας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο
κατὰ τὴν κατάταξιν τῆς ἀρίστης αἰγυπτιακῆς συλλο-
γῆς τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς γενναιοδωρίας
τοῦ αὐιδίμου Δημητρίου κέκτηται τὸ ἡμέτερον Νομι-
σματικὸν Μοσεῖον, ἐνόμισεν ὅτι εὔρε τὸν μίτον τοῦ
λαθουρίνου. Πρὸς διακρίβωσιν τῆς παρατηρήσεώς
του ἐπισκεφθεὶς τὰ μεγάλα νομισματικὰ μουσεῖα τῆς
Εὐρώπης εἶδε μετὰ γαρᾶς ἐπιβεβαιούμενα τὰ πο-
ρίσματα αὐτοῦ. Ὅθεν κατέταξε τὰ νομίσματα ταῦτα
εἰς τὰς τάξεις καὶ ἀπῆρτισε πύνακας αὐτῶν. Ἀφετηρία
τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ἐργασίας ἦτο ἡ παρατή-
ρησις ὅτι τὰ πτολεμαϊκὰ νομίσματα φέροντα ἐπὶ τῆς
μιάς μὲν ὀψεως τὴν εἰκόνα τοῦ Πτολεμαίου ἢ τῆς
Ἀρσινόης, τῆς προσφιλεστάτης συζύγου Πτολεμαίου
τοῦ Φιλαδέφου, καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας κρὸν ἢ αὐτὸν
μετ' ἄλλων συμβόλων, φέρουσι καὶ γράμματα τοῦ
αλφabethου, ἀντιστοιχοῦντα, κατὰ τὸν κ. Σβορώνον,
πρὸς ἔτη. Τὴν ἐνδιαφερόυσαν διάλεξιν του ἐποικίλλεν
ὁ κ. Σβορώνος διὰ φωτεινῶν προβολῶν, δι' ὧν ἤσθη-
τοποιεῖ καὶ ἐπιβεβαίωσι τὰ λεγόμενα αὐτοῦ.

Ἐπειτα ὠμίλησεν ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ.
Κουρουνιώτης ἐπὶ μακρὸν καὶ λεπτομερέστατα περὶ
τῶν ἐν Ἐρετρίᾳ ἀνασκαφῶν μετὰ πολλῶν παρατη-
ρήσεων περὶ τῶν ἐκεῖ ἀνασκαφέντων τάφων καὶ τε-
βραυσμένων ἀγγείων, ὧν πολλὰ ἐπέδειξεν ἐν προβολαίς.

Τελευταίος τόν λόγον έλαβεν δ κ. Σπ. Λάμπρος, όμιλσας περί τής καταγωγής τής λέξεως «σπίτι», ήτις άντικατέστησεν, εξαίρεσει θρησκευτικῶν τινων φράσεων και όλιγίστων άλλων, καθ' όλοκληρίαν τήν λέξιν οίκος. *Ήτο μὲν γνωστόν ότι τό σπιτι προήλθεν εκ του λατινικοῦ hospitium του σημαίνοντος ξενώνα, άλλ' ούδεις εγίνωσκε πώς ή λέξις περιήλθεν εις τήν γενικήν σημασίαν του οίκου. Ο κ. Λάμπρος αναδραμών εις χρυσόβουλλα και άργυρόβουλλα βυζαντινῶν γρόνων και εις τό μεσαιωνικόν κτηματολόγιον τής γαλλικῆς μονῆς του St Germain κατέληξεν εις τό συμπέρασμα ότι σπιτι εσήμαινε κατ' αρχάς τόν οίκον του αυθέντου, τόν πόργον του δεσπότου, τό αρχοντικόν των Καλάνδων κατ' αντιδιαστολήν προς τό αυτούργια ή καλύβια των δουλοπαροίκων. Καί αι μὲν κατοικίαι των αυθεντων ήσαν εκ πηλοῦ και λίθου, ένω των δουλοπαροίκων εκ πηλοῦ μόνον ή ξύλον, δι' ό εκαλουντο καλια (καλον, ως γνωστόν, = ξύλον), τό δε όνομα τούτο διετήρησεν ή λαϊκή φράσις: πάνε καλια σου = πήγαινε 'ς τό καλύβι σου, 'ς τό φτωχικό σου.

Η ΑΝΕΑΚΥΣΙΣ των έν τῶ βυθῷ τής θαλάσσης παρά τά Άντικύθηρα αρχαιοτήτων εξακολουθει. Έχομίσθησαν ήδη εκειθεν πλείστα τεμάχια αγαλμάτων. Έκ των πρώτων εύρημάτων δημοσιεύομεν κατωτέρω εκ φωτογραφίας εικόνα κεφαλῆς άνδρός, επιφυλασσομένοιο μετά τό πέρας των εργασιών να γράψομεν ειδικόν άρθρον προς συμπλήρωσιν των ήδη εις τά «Παναθήναια» δημοσιευθέντων.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ εκ Βρυξελλών ότι προσεχώς έρχεται εις Αθήνας ό νεαρός βιολιστής Φράντς Σέργκ. όστις πέρυσιν είχε καταθέσει τούς εύτυχήσαντας να τόν ακούσουν έν τῇ αίθουσῃ του Ήδείου μας. Όλό-

κληρος ό Βελγικός τύπος αναφέρει ένθουσιωδώς τας μεγάλας επιτυχίας του διαστήμου Quartuor, του αποτελουμένου από νεαρούς Βέλγους μουσικούς, εις τό όποιον πρωταγωνιστεί δ κ. Σέργκ. Ίδίως επαινείται ή ύπ' αυτων έρμηνεία των μεγάλων κλασικῶν, ή όποία περιγράφεται ως κατι τελειον.

Ο ΣΙΓΦΡΙΑ ΒΑΓΝΕΡ, υίος του μεγάλου ιδρυτού του Μπαυρόυτ, έδωκεν εσχάτως εις τό θέατρον του Μονάχου τά χειρόγραφα ενός μελοδράματός του υπό τόν τίτλον «Ο Κόμης Βιλδφαγκ», τό όποιον θέλει παιχθῇ περί τά μέσα του προσεχούς Φεβρουαρίου. Ο μουσικός κόσμος αναμένει ανυπομένως τό έργον διά να κρίνη αν ό νέος Βάγνερ δέν ήδίκησεν εαυτόν, εγκαταλείψας τήν αρχιτεκτονικήν, εις τήν όποιαν είχεν επιδείξει μεγάλην ικανότητα, προτιμήσας να βαδίσῃ επί τά ίχνη του ένδόξου πατρός του.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ του έν Παρίσιος θεάτρου «Ήδείου» παρεστάθη ή «Φαιδρα», τό νέον μελόδραμα του Μασσενέ, τό συντεθέν επί τῇ βάσει τής όμονύμου τραγωδίας του Ρακίνα. Τό έργον εκρίθη μέτριον έν συνόλω, εκτός τής εισαγωγής και μιās χαριτωμένης ερωτικῆς δυωδίας μεταξύ Ίππολύτου και Αρικής.

ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΝ του αλκοολισμοῦ έν Ρωσία συνεστήθησαν διάφοροι σύλλογοι, σκοπόν έχοντες να διευκολύνουν τόν λαόν εις τό να διεργχεται τερπνῶς και έπωφελῶς τās ώρας τής σχολῆς του. Οι Σύλλογοι ουτοι ίδρυσαν μεγάλα καταστήματα, εις τά όποια υπάρχουν αίθουσαι συναυλιῶν και διαλέξεων, βιβλιοθήκαι και θέατρα. Κατά τό παρελθόν έτος ήρθον 501 αίθούσας συναυλιῶν, 91 θέατρα λαϊκά, 138 όρχήστρας έδóθησαν 4,568 διαλέξεις, 602 θεατρικαι παραστάσεις, 445 λαϊκαι έορται και 438 συναυλια και χορευτικαι έσπεριδες. Καί ούτως ό λαός μορφόνεται διασκεδάζων.

ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ έτελέσθη μουσικόν μνημόσυνον εις μνήμην του εσχάτως αποθανόντος Άγγλου συνθέτου Άρθούρου Σουλλίβαν. Έδόθη δηλαδή συναυλία έχουσα χαρακτηρα πένθιμον, κατά τήν όποιαν εξετελέσθησαν τό νεκρικόν έμβατήριον του Βάγνερ, τό In Memoriam του αποθανόντος συνθέτου και τινα έργα του Μπεττόβεν, κατάλληλα προς τήν περίστασιν.

Δ. Ο.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ εκ Μονάχου τά επόμενα: «Η κηδεία του Γύζη έγινε μεγαλοπρεπεστάτη. Τήν εκφοράν του μεγάλου νεκροῦ ήκολούθησαν έν θλίψει βαθεία ή ελληνική παροικία σύμπασα, οι καθηγηται τής Ακαδημίας των Τεχνῶν, έν οις ό Δέμπαχ, ό Στούκ, ό Σάιτε, και οι διευθυνται αυτής Ρίττερ και Μύλλερ, πλείστοι καλλιτέχναι, πάντες οι μαθηται τής Ακαδημίας, αξιωματικοί και κόσμος πολός.

Μετά τήν νεκρώσιμον ακολουθίαν εξεφώνησεν επικήδειον λόγον ό αρχιμανδρίτης κ. Μελέτιος Σακελλαρόπουλος, μεθ' ό κ. Π. Ταρσούλης κατέθηκεν εκ μέρους τής ελληνικής παροικίας στεφανον πολυτελέστατον εκ καταλεύκων ρόδων, άνθων πασχάλιας και

ναρκίσσων, με κυανολεύκους ταινίας, επί τής μιās των όποίων ανεγινώσκετο γερμανιστί:

«Η ελληνική κοινότης του Μονάχου εις τον Ν. Γύζην»,

επί τής έτέρας δέ ό στίχος του Όμηρου:

«Πόποι ή μέγα πένθος Αχαιίδα γαίαν Ικάνει».

Μετά τήν κατάθεσιν του στεφανού ό κ. Ν. Γεννηματάς απέγγειλε ποίημα, εκ του όποιου αποσπώμεν τό επόμενον ωραίον τετράστιχον:

«Τό μνημα αυτό, πού άνοιγεται, κί άχόρταγο τó στόμα Ρουφά πολότιμη ζωή και τιμημένο σώμα Δέν μοιάζει τάλλα μνήματα πού ζοῦνε στό σκοτάδι Αιό τó κλειση αιώνιο φώσ, εκείνα αιώνιο βράδυ.»

Μετά τούτον ώμώλησεν ό καθηγητής τής Ακαδημίας κ. Στήλερ. Είτα κατετέθη ό στεφανος τής Ακαδημίας διά του καθηγητού κ. Πέτερσεν. Επύ του τάφου του μεγάλου καλλιτέχγου ώμώλησεν ό μαθητής του κ. Ηυδρε. Έκλεισε δέ μετά τούτο ό τάφος, κατατεθέντος στεφανού εκ μέρους του βασιλεύοντος πρίγκιπος Λουίτπλδου.

Ο Γερμανικός τύπος αφέρωσεν άρθρα, δι' έν εξαίρει τās άρετάς του Γύζη ως καλλιτέχγου και ως άνθρώπου.

Αί «Νεώταται ειδήσεις του Μονάχου» έγραψαν μεταξύ άλλων τά εξής:

«Ο Γύζης ήτο εις εκ των διαπρεπεστέρων καθηγητων τής Ακαδημίας μας και βεβαίως ό θάνατός του εινε πλήγμα δι' αυτήν. Μαθητεύων άκόμη παρά τῷ Πιλότν διεκρίθη διά τής έν τῷ διαγωνισμῷ βραβευθείτης εικόνας του, παριστώσης τήν έν μικρῇ πολίχνη τής Γερμανίας προζενηθείσαν έντύπωσιν εκ τής νίκης του Σεδαν κατά τó 1870. Ο καθηγητής του Πιλότν τόν ζετείμα ιδιαίτέρως ως καλλιτέχγην και ως άνθρωπον.

«Ο τύπος των γυναικῶν του Γύζη δύναται να θεωρηθῇ ως ό ιδεώδης τύπος τής νέας ελληνικής τέγνης διά του Γύζη ανέζησεν ή παλαιά ελληνική τέγνη. Ο Γύζης δέν εδίστασε να χρησιμοποίησῃ τήν ύψηλήν τέγνην και εις άλλους σκοπούς, φρονών ότι τó καλόν παντού εκπληροί τόν προορισμόν του. Εις αυτόν οφειλονται τά ωραία εξώφυλλα των περιοδικῶν «Zeitschrift» και «Ueber Land und Meer» ως και μία καλλιτεχνικωτάτη εικών ως προμετωπίς του έν Μονάχῳ καταστήματος του κ. Παπαστάθη και ή ωραία εκείνη άγγελία τής εφετεινῆς εκθέσεως του Μονάχου.»

Αθηναϊκά.

Ο ΗΜΕΤΕΡΟΣ συνεργάτης και καθηγητής τής ιστορίας κ. Σπ. Π. Λάμπρος έπεράτωσε τās έν τῷ «Παρνασσῷ» διαλέξεις του περί Αγίας Σοφίας, τās όποιας μετά πολλού ενδιαφέροντος παρηκολούθησε πυχνόν ακροατήριον. Τήν τελευταίαν τούτων, μεστήν πατριωτικῷ ενδιαφέροντος, δημοσιεύομεν σήμεραν εις τά «Παναθήναια», στενογραφηθείσαν.

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ, τήν όποιαν διοργανόνει ή «Πατριωτικός Σύνδεσμος των Κυπρίων», θά άρξῃσῃ τήν 6ην προσεχούς Απριλίου, θά είνε δέ ιστορικῆ, εθνολογική, γεωργικῆ, βιομηχανική, κτηνοτροφική. Θά περιέχῃ προς τούτοις βιβλιοθήκην έργων περί Κύπρου, χάρτας, εικόνας τοπίων, φωτογραφίας αρχαιοτήτων, ένδυμασιῶν, προσώπων τής Κύπρου κλ. Από τά μουσεία τής Νέας Υόρκης, του Λονδίνου και των Παρισίων εξητήθησαν εκμαγεία των κυριότερων εκει κυπριακῶν αρχαιοτήτων. Εις τό περιστόλιον του Ζαππείου θά στηθῇ τό μνημείον του κατά τήν Έπανάστασιν τής Κύπρου πεσόντος άργιερώς, τό όποιον μετά τήν εκθεσιν θά μετακομισθῇ εις Λευκωσίαν, τήν πρωτεύουσαν τής νήσου.

Εκτός τούτου έντός του Ζαππείου θά υπάρχῃ κυπριακόν θέατρον, ήτοι σκηνή διά κυπριακά όργανα, χορευτάς και τραγουδιστάς τής νήσου, κυπριακόν εστιατόριον και κυλικείον, ωραϊαι δέ νεαραι ύπάνοιαι, χωρικαι θά έλθουν εκ Κύπρου χάριν τής Εκθέσεως.

Καθ' όλον τό διάστημα τής Εκθέσεως, ήτοι Απριλιον και Μάϊον, θά διοργανωθώσιν έν Αθήναις διάφοροι έορταί. Ίδιαίτερα άτμώπλοια θά κυλωθοῦν, όπως δι' αυτων επισκεφθώσι τότε τās Αθήνας διάφοροι Κύπριοι, οιτινες κατόπιν επιστρέφοντες εις τήν πατρίδα των θά προσορμισθώσιν εις Χανία, διά να χαιρετίσουν τούς αδελφούς Κρήτας επί τῇ άπελευθερώσει. Η Μουσική Έταιρεία θά διοργανώσῃ μεγάλην μουσικήν έσπεριδα και άλλας έορτάς, ό δέ Παρνασσός φιλολογικῶς έσπερίδας. Η «Εταιρεία προς διδασκαλίαν αρχαίων δραμάτων» ετοιμάζει παράστασιν του Οιδίποδος Τυράννου και ή «Σύνδεσμος των Κυπρίων» θά δώσῃ μέγα συμπόσιον, εις τό όποιον θά παρακαθίσουν διά πρώτην φοράν αντιπρόσωποι όλου του Ελληνισμού. Η πόλις θά φωταγωγηθῇ και διακοσμηθῇ λαμπρῶς κατά τās ήμέρας εκείνας, καθ' ας έλπίζεται μεγάλη συρροή ξένων εκ του εσωτερικοῦ και εξωτερικοῦ. Η εταιρεία Κούκ θά διευκολύνῃ τήν ένταυθα έλευσιν ξένων διά τās έορτάς τάυτας.

Άλλ' ή ωραιότερα των έορτων θά είνε οι πρώτην φοράν διοργανούμενοι Πανελλήνιοι αγώνες, καθ' ους θά έλθουν όπως συναγωνισθοῦν με τούς ένταυθα άθλητάς εκ πολλῶν ελληνικῶν χωρῶν, ιδιαίτέρως δ' είκσοι πρωταθληται τής Κύπρου. Τήν διοργάνωσιν των Πανελληνίων ανέλαβεν ή «Σύνδεσμος των ελληνικῶν άθλητικῶν και γυμναστικῶν σωματείων».

Επί τῇ εύκαιρία τής Κυπριακῆς Εκθέσεως τά «Παναθήναια» θά δημοσιεύωσιν άρθρα του συνεργάτου κ. Γ. Σ. Φραγκοῦδη, προέδρου του Πατριωτικοῦ Συνδέσμου των Κυπρίων, με εικόνας διαφόρων σκηνῶν και τοπίων τής νήσου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ελληνικά.

Έξεδόθησαν: Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (BYZANTION-ΣΤΑΜΠΟΥΛΑ), υπό Γ. Σ. Φραγκοῦδη. — ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΦΙΛΟΤΕΧΝΩΝ ΤΟΥ 1901, υπό τής «Εταιρείας των Φιλοτέχνων». — ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, υπό Αννης Ν. Σερούτου, έτος Γ', 1901. — ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, υπό Κ. Γιολδόση και Κ. Οικονόμου, έτος Β', 1901.

— ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ-ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ, ὑπὸ Dr Franz von Liszt, μετάφρασις Κ. Α. Κυριάδου.

— ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ, ὑπὸ Κωστή Παλαμά.

— ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, ὑπὸ Μ. Ι. Θεοδοροπούλου. Σπάρτη, ἔτος Β'. 1901.

— ΠΟΙΗΜΑΤΑ, ὑπὸ Στεφάνου Μαρτζώκη. (Ἐκδόσις Γ. Γ. Μαρασλή).

— ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΡΟΥΓΕΡ, ποίημα Ἐδμόνδου Ροσάν, ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ Μιχ. Ἀργυροπούλου.

Ἀγγέλλονται: ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΤΙΟΥ, ὑπὸ Γ. Στρατήγη. (Ἐκδόσις «Παναθηναίων»).

— ΤΣΕΡΝΑΓΟΡΑ, (ἐκτυπώσεις ἐκ Μαυροβουνίου), ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα.

Ἀπὸ τὰ ξένα περιοδικά: Προμηθεύς, ὑπὸ Θ. Λέπμαν. («Γαλλογερμανικὴ Ἐπιθεώρησις», 5 καὶ 20 Μαρτίου 1899).

— Αἱ νέα ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀβύδου, ὑπὸ Ε. Ἀμαλινά. («Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων», 1 Ἰουνίου).

— Ἡ Βυζαντινὴ Κοινωνία, ὑπὸ Καρόλου Διέλ. («Ἐγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις», 1 Σεπτεμβρίου 1900).

— Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα τῷ 1807. («Ἐπιθεώρησις τῆς Διπλωματικῆς Ἱστορίας». 1900. Τεύχος 3).

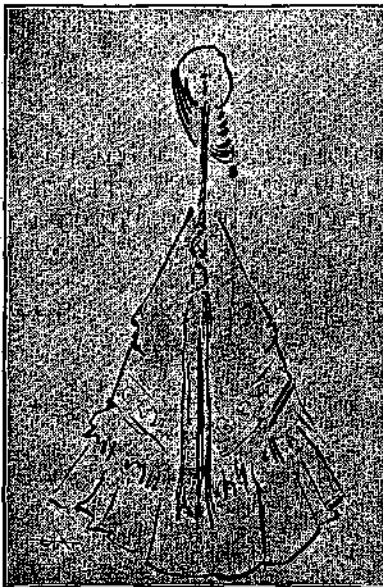
— Οἱ Βυζαντινοὶ θεομοί, ὑπὸ Καρόλου Διέλ. («Ἐγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις», 21 Ἰουλίου 1900).

— Ἑλληνικαὶ ἐξ ὀπίτης γῆς ἀρχαιότητες τῆς Σμύρνης ἐν τῷ Λούβρω, ὑπὸ Φ. Ρενιό. («Ἐγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις», 28 Ἰουλίου 1900).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

Ἐπιθυμοῦντες καὶ ἄλλοις γὰ ἐπιδιώξωμεν τὸ λογοτεχνικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν πρόγραμμα τῶν «Παναθηναίων», ἀρχίζομεν προσεχῶς σειρὰν ἐκδόσεων εἰς κομφοῦς αὐτοτελεῖς τόμους. Αἱ ἐκδόσεις τῶν «Παναθηναίων» θὰ διακρίνονται διὰ τὰ δύο οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ἅτινα ἐφείλκυσαν τὴν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν, τὴν μέριμναν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν δημοσιευμάτων, καὶ τὴν ἐπιζήτησιν τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς ὡς πρὸς τὴν ἐκτύπωσιν, εἰκονογράφειαν, διακόσμωσιν καὶ αὐτὴν τὴν ποιότητα τοῦ χαρτοῦ. Ἰδεώδες ἡμῶν εἶνε αἱ ἐκδόσεις τῶν «Παναθηναίων» γὰρ σημειώσοσι πρόσοδον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν συγχρόνων γραμμάτων, ἢ δὲ κατὰ μικρὸν ἀπαρωσθησομένην σειρὰν γὰρ μὴ εἶνε ἀναξία τῆς βιβλιοθήκης παντὸς ἀληθῶς φιλομούσου καὶ φιλοτέχνου. Τὰς ἐκδόσεις τῶν «Παναθηναίων» ἐγκαινίζομεν διὰ τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ σπιτιοῦ» τοῦ συνεργάτου ἡμῶν κ. Γεωργίου Στρατήγη. Τὰ ποιήματα ταῦτα ἀναγνωσθέντα ἐν τοῖς γραφείοις τῶν «Παναθηναίων» ἐν ἐκλεκτῷ κύκλῳ λογογράφων, ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἐκρίθησαν λίαν εὐμενῶς. Ἡ ποιητικὴ τῶν ελλικρινῆς καὶ τροφερὰ ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας ἐνέχει τὴν γλυκίαν θαλπωρὴν τῆς ἐστίας· αἱ συγνήσεις αἱ ὑπνώτουςαί εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν παιδικῶν χρόνων, αἱ ἀναμνήσεις αἱ συνδεδεμένα πρὸς τὰς λευκὰς κεφαλὰς τῶν γονέων, πρὸς τὸ εἰκονοστάσιον, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐλάμφθησαν τὰ μικρὰ γόνατα, πρὸς τὰ ἀντικείμενα, τοὺς συντρέφους τοῦ καθ' ἐκάστην βίου καὶ πρὸς τὰ προσφιλῆ πρόσωπα ἀναγεννῶνται διὰ τοῦτο πᾶσα καρδία θὰ αἰσθανθῆ ζωηρῶς τὴν ποιήσιν ταύτην.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ: Ἐν σελίδι 2 τοῦ προηγουμένου τεύχους, στίχῳ προτελευταίῳ ἀντὶ «μάνας μας» ἀναγνωστέον: «μάνας μου».

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐνδύματος (ὑπὸ Θ. Ἀρνίνου).